

กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคง
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย

พลตำรวจตรี พัฒนวุธ อังคะนาวิ
รองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 9

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560 - 2561

บทคัดย่อ

เรื่อง กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
ลักษณะวิชา การเมือง

ผู้วิจัย พลตำรวจตรี พัฒนวุธ อังคะนาวิน   หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

เอกสารวิจัยเรื่อง กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1. ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาเฉพาะการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคง มาใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้น 2. ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษา เฉพาะคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ภาคใต้ 3. ขอบเขตระยะเวลา ผู้วิจัยจะทำการศึกษาระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน 2561 โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จำนวน 6 คน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมาดำเนินการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นับตั้งแต่เกิดเหตุปล้นอาวุธปืนกองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส จนถึงปัจจุบันถือว่าเป็นสถานการณ์ไม่ปกติเข้าลักษณะสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งรัฐมีความจำเป็นต้องใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการออกกฎหมายพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงโดยเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี หลักการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินดังที่ได้ศึกษา การนำกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับมาปรับใช้กับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขั้นตอนการจับกุมและควบคุมตัว การซักถาม และ การตรวจค้น ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย เพราะไม่ได้ผ่านการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาล รวมตลอดถึงไม่มีมาตรการผ่อนคลายในการให้ปล่อยตัวชั่วคราว ทำให้พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้รับจากขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวเกิดความไม่ถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ในการพิจารณาตัดสินศาลเท่าที่ควร จนเป็นสาเหตุแห่งความสงสัย ยกประโยชน์ให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ศาลจึงพิจารณายกฟ้องคดีเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น การตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยตามกฎหมายพิเศษ ทั้ง 2 ฉบับ ควรจะได้รับการคุ้มครองและรับรองสิทธิเหมือนกับการ คุ้มครองและรับรองสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้การคุ้มครองและรับรองไว้ จะทำให้พยานหลักฐานที่ได้รับในขั้นตอนของการใช้กฎหมายพิเศษมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ในชั้นการพิจารณา

คดีของศาล นอกจากนี้ในเชิงนโยบายควรจะแยกการกระทำผิดเกี่ยวกับความมั่นคงออกจากฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานำมาบัญญัติไว้เป็นพระราชบัญญัติเอาไว้ต่างหาก รวมตลอดถึงมีวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการในการต่อต้านและป้องกันการกระทำผิด และกำหนดมาตรการการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

ABSTRACT

Title : Special Laws for the Security Case Investigation in the Border Southern Provinces

Filed : Politics

Name : Pol.Maj.Gen. Phattanawut Angkhanawin Class : NDC 60

The research 'Special Laws for Security Cases Investigation in the Southern Border Provinces of Thailand' was aimed to: 1. As the contents: focusing on only special laws used to investigate security cases, 2. As for the areas: focusing on the areas of the southern border provinces of Thailand, 3. As for the duration: researching during January – June B.E.2561. The research is a qualitative research and in-depth interview with six people concerned with the process of judgment for criminal cases, and analyzed the data. The research revealed that the insurgencies in the southern border provinces after the gun robbery at 4th Battalion Development, Cho-airong district, Narathiwat province until now were emergency situations. The government had to take the power of the state in the emergency situations by special legislation: Martial Law B.E. 2457 and Emergency Decree B.E. 2548. These could allow the state authorities to control the situations faster. This complied with the ideas and theories of taking power of the state in emergency situations. The two kinds of special laws when used in the security investigation, went against the righteousness of law as they were not approved by court, and also had no temporary release. This made the witness and evidence not correct, complete, and valuable for proof in court. This also were the causes of doubt which gave benefits to the defendant as Thai Criminal Procedure Code Section 227. Therefore, the court mostly dismissed the cases. This was the reasons that the suspects should be protected and authorized as Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 and Thai Criminal Procedure Code. This would make the witness and evidence from the process of special laws correct, complete, and valuable for proof. Moreover the offense about security should be taken apart from the offence mentioned in the Thai Criminal Code. There should be the specific trials, measures to prevent the offence, and specially the measures to examine the authorities to be proper for the land, especially in the border southern provinces.

คำนำ

เอกสารวิจัย เรื่อง กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ซึ่งจัดทำโดย พลตำรวจตรี พัฒนวุธ อังคะนาวิน นักศึกษาหลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาเฉพาะการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคง มาใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้น
  2. ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษา เฉพาะคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ภาคใต้
  3. ขอบเขตระยะเวลา ผู้วิจัยจะทำการศึกษาระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน 2561
- ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารวิจัยฉบับนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ และประการสำคัญ ผู้วิจัยหวังว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะได้นำข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ไขไปปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่อไป

พลตำรวจตรี

(พัฒนวุธ อังคะนาวิน)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
คำจำกัดความ	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐ	5
หลักการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน	9
ความสำคัญและลักษณะของกฎหมายพิเศษ	16
หลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	23
หลักการสอบสวนคดีอาญา	36
กรอบความคิดของการวิจัย	51
สรุป	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
ขั้นตอนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคจากการใช้กฎหมายพิเศษ	
สำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	53
ความหมายคดีความมั่นคง	53
ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษ	60
หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา	67
สถิติคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	77
ปัญหาและอุปสรรคการใช้กฎหมายพิเศษ	78
สรุป	92
บทที่ 4	
แนวทางการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคง	
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	93
วิเคราะห์บทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	93
แนวทางการใช้กฎหมายพิเศษในชั้นสอบสวน	105
แนวทางการสังคดีของพนักงานอัยการ	110
แนวทางการรับฟังพยานในชั้นศาล	111
บทที่ 5	
สรุปและข้อเสนอแนะ	113
สรุป	113
ข้อเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	116
ภาคผนวก	120
แบบสัมภาษณ์	121
ประวัติย่อผู้วิจัย	123

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3-1	สถิติข้อมูลหมายจับ พ.ร.ก. ตั้งแต่ 21 กรกฎาคม 2548 - 31 ธันวาคม 2560	62
3-2	สถิติการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ตาม พ.ร.ก. ตั้งแต่ ปี 2548 - 31 ธันวาคม 2560 ของศูนย์พิทักษ์สันติ ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า (อำเภอเมือง จังหวัดยะลา)	62
3-3	สถิติการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ตาม พ.ร.ก. ตั้งแต่ ปี 2548 - 31 ธันวาคม 2560 ของหน่วยซ้กถาม หน่วยข่าวกรองทางทหารส่วนหน้า จังหวัดชายแดนภาคใต้ (อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี)	63
3-4	สถิติการปิดล้อมตรวจค้นตาม พ.ร.ก. ตั้งแต่ 1 มกราคม 2552- 31 ธันวาคม 2560	64

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
3-1	สถิติเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 – 2560 จำแนกตามรูปแบบการก่อเหตุ	54
3-2	สถิติผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ตั้งแต่ปี 2547 – 2560 จำแนกตามกลุ่มของผู้ได้รับผลกระทบ	55
3-3	สถิติคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2547 – 2560	59
3-4	แสดงขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา	66
3-5	คดีความมั่นคงและผลการดำเนินคดีระหว่าง 4 มกราคม 2547 – 31 ธันวาคม 2560	77

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์กลุ่มคนร้ายไม่ต่ำกว่า 50 คนบุกเข้าปล้นอาวุธปืนที่กองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (ธันวาคม 2560) สถานการณ์ความรุนแรง (Violence) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา อันได้แก่ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภोजะนะ และอำเภอนาทวี ยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยจะทวีความรุนแรงมากขึ้นอยู่กับปัจจัยเร่งในแต่ละช่วงเวลา อาทิเช่น วันสำคัญในเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในกระบวนการพูดคุยสันติภาพ หรือการก่อเหตุเพื่อตอบโต้จากการปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่อาจวางมาตรการ เพื่อสกัดกั้น หรือควบคุมไม่ให้เด็กรุ่นใหม่เข้าสู่กระบวนการของกลุ่มก่อเหตุรุนแรงได้อย่างเป็นรูปธรรมเพียงพอ

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกำหนดอยู่ในนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2558 – 2564 ตามข้อเสนอแนะของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบใช้เป็นกรอบทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติในฐานะหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย มีอำนาจหน้าที่ป้องกันและปราบปราม การกระทำผิดความผิดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทหน้าที่ของตำรวจผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นจะต้องสามารถแสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด หรือพิสูจน์ความผิดเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชน อันจะเป็นการส่งผลให้สถานการณ์ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวโน้มดีขึ้นตามลำดับต่อไป

แต่เนื่องจากลักษณะการกระทำผิดของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นคดีความมั่นคงในบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความยุ่งยากต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ด้วยปัจจัยหลายด้านทั้งสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ การเดินทางผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ หรือแม้แต่การต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่ดีเพื่อป้องกันการวางแผนลวงเพื่อให้เจ้าหน้าที่เดินทางเข้าที่เกิดเหตุแล้ววางระเบิดซ้ำ ทำให้การเดินทางเข้าที่เกิดเหตุมีความล่าช้าจนพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจสูญหายหรือเปลี่ยนสภาพไป ประกอบกับกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบจัดการและโครงสร้างภายในองค์กร ซับซ้อน มีอิทธิพลและใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือและมีวิธีการปกปิดการกระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวางแผนมาอย่างดี มีการตัดตอนการกระทำความผิดโดยผู้ลงมือส่วนใหญ่เป็นลูกน้องระดับล่างมิให้โยงไปถึงตัวการที่แท้จริงได้

จากลักษณะคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นดังกล่าว หากตำรวจผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนใช้กฎหมายปกติ หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจจะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายพิเศษ รวม 2 ฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 มาเป็นเครื่องมือเพิ่มเติมในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานให้เกิดความสมบูรณ์ และเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีมากที่สุด ถึงแม้ว่าในการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นศาลจะมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ไม่มากนักก็ตาม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งโจทย์วิจัยไว้ว่ากฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การนำกฎหมายพิเศษมาปรับใช้ต่อการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นจะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร เพียงใด และจะมีแนวทางใดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยคาดหมายว่าผลการวิจัยที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรการ การบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้กฎหมายพิเศษกับการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจในคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหากการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นไปตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาเฉพาะการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคง มาใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้น
2. ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษา เฉพาะคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ภาคใต้
3. ขอบเขตระยะเวลา ผู้วิจัยจะทำการศึกษาระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความชัดเจน และความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการใช้วิธีดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 วิธี คือ
  - 1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ จำนวน 6 คน
  - 1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้จากการรวบรวมข้อมูลจากระเบียบ กฎหมาย เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเก็บรวบรวมข้างต้นแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ปัญหา และอุปสรรคในการใช้กฎหมายพิเศษ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ได้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และมาตรการ การบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ทำให้ได้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการใช้กฎหมายพิเศษกับการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจในคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ทำให้ได้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นไปตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คำจำกัดความ

กฎหมายพิเศษ	หมายถึง	พระราชบัญญัติกฤษฎีกาศึกษา พ.ศ.2457 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548
การสอบสวน	หมายถึง	การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ
คดีความมั่นคง	หมายถึง	คดีที่เกิดขึ้นจากการกระทำของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงและกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด
กลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง	หมายถึง	กลุ่มที่มีความเห็นต่างทางการเมืองกับรัฐไทยและแสดงออกด้วยการกระทำความผิดต่อกฎหมาย เพื่อก่อให้ความวุ่นวายหรือความไม่สงบในพื้นที่
จังหวัดชายแดนภาคใต้	หมายถึง	จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา อันได้แก่ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอจะนะ และอำเภอนาทวี

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้” นั้นมีความจำเป็นจะต้องกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้อำนาจอรัฐในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ไม่ปกติอันเป็นสถานการณ์ฉุกเฉิน ความสำคัญของการใช้กฎหมายพิเศษ ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการสอบสวนคดีอาญา โดยศึกษาเป็นลำดับดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้อำนาจอรัฐ

สืบเนื่องจากหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ประเทศไทยได้เลือกระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (La Monarchie Constitutionnelle) แทนระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (La Monarchie Absolue) ที่มีมาแต่ก่อนประกอบกับประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศใช้กฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ดังนั้น แนวคิดและทฤษฎีการใช้อำนาจอรัฐในสถานการณ์ปกติจะต้องสอดคล้องกับหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและเจตนารมณ์ของกลุ่มประเทศ Civil Law ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการใช้อำนาจอรัฐ

การที่มนุษย์ได้เข้ามาอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์แต่ละคนได้สละอำนาจและสิทธิของตนที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้กับผู้ที่มีอำนาจปกครอง ซึ่งการมอบอำนาจเช่นนี้ในภาษาละตินเรียกว่า Pactum Subjection หมายถึง สัญญาหรือข้อตกลงที่ประชาชนผู้อยู่ใต้อำนาจการปกครองยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง โดยผู้ใช้อำนาจปกครองจะต้องใช้อำนาจเพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชนเป็นหลัก¹

---

¹ Edward S. Cowin. Constitution and What it Means Today by Corwin. (Princeton University Press,1978). p.388

รัฐหรือผู้ปกครองถือได้ว่าเป็นตัวแทนของสังคมที่ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งการที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงสังคมได้นั้นจะต้องเป็นการแทรกแซง เพื่อแก้ไขความไม่ยุติธรรมหรือความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การควบคุม ป้องกัน ปราบปราม และการออกกฎหมายมาบังคับใช้เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ จึงเป็นการใช้อำนาจรัฐเพื่อควบคุมสังคมอันเป็นที่มาของทฤษฎีการใช้อำนาจรัฐ (Politic Power Theory)

แนวคิดการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออ อันเป็นแนวคิดที่แบ่งแยกการใช้อำนาจออกเป็นสามอำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยทั้งสามอำนาจนี้สามารถกันและดุลอำนาจ (Checks and Balances) ซึ่งกันและกันเพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนดังปรากฏในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789 ข้อ 16 ว่า “สังคมใดไม่มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ หรือไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริปไตย จะถือว่ามิรัฐธรรมนูญไม่ได้”²

การใช้อำนาจในระยะแรกนั้นได้ถูกจำกัด ก็เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม ความมั่นคง และความปลอดภัยของรัฐ และการอำนวยความสะดวกในสังคมเท่านั้น แต่เมื่อสภาพของสังคมได้เริ่มแปรเปลี่ยนไป มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การกิจของรัฐได้เริ่มขยายกว้างออกไปมากขึ้น รัฐจึงได้เข้าไปแทรกแซงวิถีของประชาชนมากขึ้น ทั้งในด้านของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ จึงมีลักษณะเป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare State) เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสังคม จึงได้กลายเป็นข้ออ้างให้รัฐใช้อำนาจบังคับและควบคุมประชาชนให้กระทำการ หรือละเว้นกระทำการใดๆอันเป็นการเข้าไปควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น แต่การใช้อำนาจจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้เช่นเดียวกัน

² เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน. (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2556). หน้า 207-208.

³ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. ทฤษฎีการพึ่งพากับสังคมเศรษฐกิจไทย. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554). หน้า 29.

การใช้อำนาจรัฐโดยปกติทั่วไปแล้ว ประชาชนมิได้เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐเองโดยตรง แต่จะมีองค์กรของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐแทน โดยระบบกฎหมายไทยมักจะกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐ โดยผ่านองค์กรของรัฐคือ ใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา ใช้อำนาจบริหารผ่านคณะรัฐมนตรี และใช้อำนาจตุลาการผ่านศาล ตามหลักประชาธิปไตยที่ยอมรับกัน โดยองค์กรของรัฐที่ใช้อำนาจรัฐจะต้องมีจุดเกาะเกี่ยว หรือมีความเชื่อมโยงในทางใดทางหนึ่งกับประชาชน ทั้งนี้ ความเชื่อมโยดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ และระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกัน⁴

2. หลักนิติรัฐ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยึดหลักการปกครองประเทศโดยกฎหมาย หรือเรียกว่า หลักนิติรัฐ ดังนั้น หลักนิติรัฐ คือ การปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งกฎหมายที่นำมาใช้นั้น จะต้องมาจากประชาชนไม่ใช่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง ซึ่งหลักนิติรัฐ มีหลักการสำคัญ ดังนี้

2.1 รัฐและฝ่ายปกครอง จะต้องใช้กฎหมายที่ประชาชนหรือตัวแทนของประชาชน บัญญัติเป็นหลักในการปกครอง

2.2 การดำเนินกิจการใด ๆ ก็ตามของรัฐ และฝ่ายปกครองจะต้องดำเนินไปตามกฎหมายให้อำนาจไว้ และต้องเป็นไปตามหลักแห่งความยุติธรรม

2.3 รัฐและฝ่ายปกครองจะกระทำการใด ๆ นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้

2.4 การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องตรวจสอบและควบคุมได้

จะเห็นได้ว่า หลักนิติรัฐที่ใช้ในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยนี้เป็นหลักของการปกครองที่ถือว่า คนทุกคนมีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาคกัน ดังนั้น ผู้ที่มาปกครองประเทศจึงเป็นตัวแทนของประชาชน แต่อย่างไรก็ดีการที่ผู้แทนของประชาชนจะทำการปกครองประเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้นั้น จะต้องมิกฎหมายให้อำนาจ และกำหนดหน้าที่ไว้ ซึ่งการปกครองดังกล่าวประชาชนจะต้องไม่ถูกละเมิดจากการใช้อำนาจของผู้ปกครองโดยขาดความยุติธรรม ไม่ว่าผู้ปกครองประเทศจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและมีอำนาจการปกครองตามกฎหมายก็ตาม ซึ่งหากผู้ปกครองใช้อำนาจหน้าที่เกินเลยหรือเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้หรือทำการปกครองให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนหรือเกิดความเสียหาย ประชาชนมีสิทธิเรียกร้องขอความเป็นธรรมและตรวจสอบการใช้อำนาจได้⁵

⁴ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน. (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555). หน้า 190-192.

⁵ www.Lawpcru2012.Blogspot.com สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2561.

3. หลักธรรมาภิบาล

“หลักธรรมาภิบาล” หรืออาจเรียกได้ว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หลักธรรมรัฐ และบรรษัทภิบาล ฯลฯ” ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” ที่หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรมนั้น ไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมของมวลมนุษยชนับพัน ๆ ปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคม อย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนา สังคมให้มีความยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ⁶ ดังนี้

3.1 หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจ และถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุปคือ สถาปนาการปกครองภายใต้ กฎหมาย มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจ หรืออำนาจของบุคคล

3.2 หลักคุณธรรม คือ การยึดถือ และเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์ เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กร หรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3.3 หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร หรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนที่ระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชน ปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

3.4 หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วม รับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทาง ในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดง ประชามติ หรืออื่น ๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิด ความสามัคคี และความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

⁶ www.sci.ubu.ac.th. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2561

3.5 หลักความรับผิดชอบ โดยผู้บริหารตลอดจนคณะข้าราชการทั้งฝ่ายการเมือง และข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

3.6 หลักความคุ้มค่า โดยผู้บริหารจะต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยรวม

หลักการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน⁷

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ปกติดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการสร้างความเข้าใจการใช้อำนาจรัฐเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ในสภาวะที่บ้านเมืองประสบกับปัญหาหรือภัยที่มีมาอย่างฉุกเฉินเร่งด่วน และส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชนโดยรวม ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ การใช้อำนาจรัฐโดยกฎหมายปกติจึงไม่สามารถบริหารจัดการได้ รัฐจึงจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายเพื่อให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงโดยเร็ว หากสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าวเป็นภัยสาธารณะที่เกิดจากการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เช่น การก่อวินาศกรรม หรือการก่อจลาจล ในลักษณะของการก่อการร้าย เป็นต้น การใช้อำนาจรัฐต่อกระบวนการในการแสวงหา สืบค้นและจับกุมผู้กระทำผิดนั้น ย่อมไม่อาจใช้กระบวนการดังเช่นในภาวะปกติได้

อนึ่ง การที่กฎหมายจะบัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐมากกว่าปกติเพียงใดหรือจะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนแค่ไหน ในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น เราจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในลักษณะของสถานการณ์ฉุกเฉิน อันเป็นที่มาของอำนาจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเสียก่อน ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี อำนาจรัฐและระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน ตามลำดับดังนี้

---

⁷ เมลิสซา คูลยมาส. “สิทธิของผู้ต้องสงสัยตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 : ศึกษากรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. วิทยานิพนธ์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555 หน้า 36-45.

1. แนวคิดและทฤษฎี

1.1 ทฤษฎีว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมายไม่ปกติ

ในทางทฤษฎีเชื่อว่า ในเวลาที่มีสถานการณ์วิกฤติบางอย่างนั้น การปฏิบัติตามหลักการว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมายเป็นการเสี่ยงต่อการที่จะทำให้การดำเนินงานในทางปกครองเป็นอัมพาต เพราะหลักการดังกล่าว ห้ามฝ่ายปกครองใช้มาตรการบางอย่างที่จำเป็นตามสถานการณ์ หรือหากจะทำเช่นนั้นได้ก็จะเกิดความล่าช้าในการใช้มาตรการดังกล่าว ดังนั้น เวลาที่มีสถานการณ์ไม่ปกติ ถ้าจะให้การดำเนินงานในทางปกครองอย่างมีประสิทธิภาพก็ต้องให้ฝ่ายปกครองไม่อยู่ภายใต้หลักการว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมาย แต่ถ้าจะให้ฝ่ายปกครองอยู่ภายใต้หลักการว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมาย การดำเนินงานในทางปกครองจะไม่มีประสิทธิภาพ

สภาแห่งรัฐของประเทศฝรั่งเศสยอมรับว่า ในเวลาที่มีสถานการณ์ที่ไม่ปกติ การบังคับใช้กฎหมายกระทำไม่ได้ไม่เหมือนกับในเวลาที่เป็นปกติ (Circumstances Normales) นอกจากนี้ การนำรัฐบัญญัติและข้อบังคับซึ่งตราขึ้นเพื่อใช้ในเวลาที่มีสถานการณ์ใช้บังคับในเวลาที่มีสถานการณ์ไม่ปกติย่อมเป็นการไม่เหมาะสม เพราะนอกจากจะทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานในทางปกครองแล้ว ยังเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ขององค์กรนิติบัญญัติ และองค์การผู้ตราข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยองค์กรนิติบัญญัติได้ตระหนักถึงเรื่องนี้ จึงได้สร้างกฎหมายพิเศษเพื่อใช้บังคับในเวลาที่มีสถานการณ์ไม่ปกติ มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน อาทิ สภาวะวิกฤติ สภาวะอัยการศึก สภาวะฉุกเฉิน กฎหมายเหล่านี้ได้ขยายอำนาจของฝ่ายปกครองออกไปจากที่มีอยู่ในสถานการณ์ปกติ อย่างไรก็ตามกฎหมายพิเศษดังกล่าวก็ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่หลักการว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมายเพราะได้บัญญัติขึ้นโดยองค์กรนิติบัญญัติ และเป็นการนำกฎหมายพิเศษไปใช้แทนกฎหมายธรรมดาเป็นการชั่วคราว

1.2 ทฤษฎีความจำเป็นของรัฐ

ทฤษฎีความจำเป็นของรัฐ เป็นทฤษฎีที่อยู่นอกเหนือกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐ (The Law of State Responsibility) ที่เป็นการผูกพันในการปฏิบัติระหว่างประเทศ ซึ่งคณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law Commission (ILC)) ให้การยอมรับ ทฤษฎีความจำเป็นของรัฐ เป็นรากฐานของทฤษฎีกฎหมายทั่วไป (The General Theory of Law) ที่ถูกนำมากล่าวอ้างในกฎหมายระหว่างประเทศว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงที่รัฐต่าง ๆ จะกระทำการเพื่อปกป้องประโยชน์ของรัฐนั้นที่มีความขัดแย้งในประโยชน์ระหว่างรัฐ แต่อย่างไรก็ตาม ยังต้องให้ความเคารพในประโยชน์ของรัฐอื่นเช่นกัน ซึ่งการนำหลักว่าด้วยความจำเป็นของรัฐมาใช้จะต้องเป็นไปตามหลักการ ดังนี้

1.2.1 เป็นอันตรายที่ใกล้จะถึงและคุกคามต่อประโยชน์ที่มีความสำคัญ

1.2.2 การนำหลักการดังกล่าวมาใช้ง่ายต่อการเบี่ยงเบนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

1.2.3 การกระทำใด ๆ นั้นจะต้องทำเท่าที่จำเป็น การกระทำเกินกว่าเหตุเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ในหลักการว่าด้วยมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสถานการณ์ฉุกเฉินได้นำทฤษฎีความจำเป็นของรัฐมาใช้เนื่องจากระหว่างที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉินจะเกิดความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ของรัฐในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกับการใช้อำนาจของรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยเฉพาะประเทศที่มีความผูกพันตามสาส์นว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ประเทศภาคีมีความจำเป็นที่จะระงับความผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามสาส์นที่ลงนามไว้ (Derogation Clause) ได้ในบางเรื่อง โดยที่การระงับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นหลักทั่วไปในกฎหมายระหว่างประเทศ (The Emergence of some of the Principles of the Derogation Clause as Principles of General International Law) มีการบัญญัติไว้ในสาส์นระหว่างประเทศหลายฉบับ อาทิ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองหรือสิทธิทางการเมือง (International on Civil and Political Rights) บัญญัติไว้ในข้อ 4 (1) ว่า “ในยามที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉินอันมีมาเป็นสาธารณะซึ่งคุกคามความอยู่รอดปลอดภัยของชาติ ดังที่ได้ประกาศแล้วอย่างเป็นทางการ บรรดารัฐภาคีแห่งกติกาที่อาจดำเนินการระงับพันธะของตนที่มีตามกติกาฉบับนี้ได้เพียงเท่าที่จำเป็นอย่างแท้จริงตามสถานการณ์ฉุกเฉิน...” และข้อบัญญัติในลักษณะเดียวกันนี้ได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 15 อนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 27 (1) ด้วย

2. ความหมายของอำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน

อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินในนัยของความรู้สึกรู้สึกทั่วไปจะเป็นการใช้อำนาจในลักษณะที่พิเศษแยกออกจากการใช้อำนาจปกติทั่วไป โดยสามารถศึกษาวิเคราะห์ความหมายได้ดังนี้

2.1 อำนาจรัฐ

เพื่อให้การศึกษาถึงความหมายของอำนาจ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจความหมายของรัฐ องค์ประกอบของรัฐ และภาระหน้าที่ของรัฐ

รัฐ ในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง อำนาจสาธารณะและการจัดการระบบทั้งหมดของการปกครอง อำนาจสาธารณะที่หมายถึง “ผู้ปกครอง”

รัฐ ในความหมายเฉพาะ หมายถึง กลุ่มของมนุษย์ที่จัดตั้งขึ้นอย่างมั่นคงเกิดการรวมตัวกันขึ้นเป็นสังคม จากการรวมตัวนี้ก่อให้เกิดสถานะของผู้นำของสังคมขึ้นมาจน

วิวัฒนาการมาเป็นลำดับจนเกิดการปกครองระบอบต่าง ๆ จากวิวัฒนาการในทางการเมืองการปกครอง ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้มีการวางหลักนิติรัฐ (Etat de Droit) ขึ้น ให้รัฐต้องปกครองโดยกฎหมายที่มาจากประชาชนและรัฐเองก็ต้องเคารพกฎหมาย อำนาจอรัฐ จึงเป็นไปภายใต้ ภาระหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภทคือ

2.1.1 การกิจพื้นฐานของรัฐ (Primary Function of the State) เป็นภาระหน้าที่ ในการป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทและยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการดูแลความเป็น ระเบียบเรียบร้อยและรักษาความมั่นคงปลอดภัย โดยที่ความมั่นคงปลอดภัยนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ความมั่นคงปลอดภัยภายในอาณาจักร และความปลอดภัยจากการประทุษร้ายอันมีแหล่งที่มาจาก ภายนอกอาณาจักร

2.1.2 การกิจลำดับรองของรัฐ (Secondary Functions of the State) เป็นภาระหน้าที่ ในการส่งเสริมสวัสดิภาพ ตลอดจนกระจายความมั่นคงของชาติไปยังประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อ ให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม อาทิ การให้บริการทางการศึกษา ทางสาธารณสุข การขนส่งคมนาคม เป็นต้น

2.2 สถานการณ์ฉุกเฉิน (State of Emergency)

ในความหมายทั่วไป หมายถึง เหตุการณ์ที่กำลังเป็นไปโดยปัจจุบันทันด่วน ที่อาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร ในทางกฎหมายการ ให้คำนิยามในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นจะเป็นความหมายเฉพาะตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งมีความหมายที่จำกัดเฉพาะสถานการณ์บางอย่างและนอกจากนี้สถานการณ์ในลักษณะเดียวกัน นอกจากคำว่า ฉุกเฉิน (Emergency) ใช้ในแต่ละกฎหมาย หรือในแต่ละประเทศได้ใช้คำที่แสดงถึง สถานการณ์ที่มีลักษณะสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น สภาวะคับขัน สภาวะวิกฤติ สภาวะอัยการศึก เป็นต้น การศึกษาถึงความหมายในบทนิยามของแต่ละกฎหมาย พระราชบัญญัติ รัฐบัญญัติ และรัฐธรรมนูญของ แต่ละประเทศแล้ว ยังสามารถศึกษาได้จากศาสน์ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ เช่น “สถานการณ์ฉุกเฉิน” ซึ่งหมายถึง สถานการณ์ที่เป็นอันตรายอันเนื่องมาจากการกระทบกระเทือน ต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองอย่างร้ายแรง หรือจากเหตุการณ์ที่เป็นภัยสาธารณะ หรือ “สถานการณ์ฉุกเฉิน” หมายความว่า สถานการณ์อันกระทบกระเทือนหรืออาจกระทบต่อความสงบ เรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง ของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันหรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวล กฎหมายอาญา การรบหรือการสงครามซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วน เพื่อรักษาไว้ซึ่งการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต ผลประโยชน์ของชาติ การปฏิบัติตามกฎหมาย ความปลอดภัย

ของประชาชนการดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความสงบเรียบร้อย หรือประโยชน์ส่วนรวม หรือการป้องกันหรือแก้ไข เยียวยาความเสียหายจากภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาอย่างฉุกเฉินและร้ายแรง หรือในเวลาที่เกิดกรณีฉุกเฉินสาธารณะซึ่งคุกคามต่อความอยู่รอดปลอดภัยของชาติ หรือในเวลาสงครามหรือฉุกเฉินหรือสาธารณะอันเป็นการคุกคามต่อการอยู่รอดของประเทศ

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ฉุกเฉินในทางกฎหมาย เป็นสถานการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้น เช่น ความขัดแย้งระหว่างประเทศ สงคราม การรุกราน การรักษาความปลอดภัยของประเทศ สงครามกลางเมือง การก่อกบฏ การก่อปฏิวัติรัฐประหาร และภัยธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อันส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของชาติ

อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นอำนาจรัฐที่โดยพฤตินัยจะผลให้มีการระงับการบังคับใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายธรรมดา การดำเนินการของรัฐเป็นการดำเนินการภายใต้กฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจแก่รัฐหรือฝ่ายบริหารมีอำนาจพิเศษในการระงับหรือแก้ไขสถานการณ์ที่วิกฤติให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติ แม้บางครั้งการใช้อำนาจดังกล่าวอาจละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนในบางกรณี แต่ทั้งนี้ก็เป็นกรจำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนหรือประเทศโดยรวม อย่างไรก็ตามอำนาจพิเศษในสถานการณ์ฉุกเฉินนี้ก็มีอยู่อย่างจำกัดและเป็นการชั่วคราวเท่านั้น

3. ลักษณะสำคัญของอำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน

เมื่อสถานการณ์ฉุกเฉินอันมีผลต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ กฎหมายที่ให้รัฐหรือฝ่ายบริหารมีอำนาจพิเศษเพื่อเข้าแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวทั้งต่างประเทศและประเทศไทย ได้บัญญัติอำนาจในการประกาศไว้ในกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ในระดับรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติ ดังนั้น การใช้อำนาจพิเศษของรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินจึงเป็นการใช้อำนาจที่แตกต่างจากการใช้อำนาจรัฐปกติที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะ ดังนี้

3.1 กฎหมายบัญญัติอำนาจไว้เป็นการเฉพาะ

อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินนี้เป็นอำนาจรัฐที่ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในสถานการณ์ฉุกเฉินเท่านั้น เนื่องจากโดยลักษณะแล้วจะต้องเป็นอำนาจพิเศษที่สามารถระงับต่อวิกฤติการณ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในการใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่อาจมีการละเมิดหลักการว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานบางประการ เช่น อำนาจในการจับ ควบคุมตัว ตรวจสอบ การจำกัดสิทธิต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การเดินทาง แม้ว่าสิทธิดังกล่าวจะได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตามแต่ในสถานการณ์ฉุกเฉินรัฐสามารถจำกัดสิทธิดังกล่าวได้ เพื่อให้การใช้อำนาจของฝ่ายบริหารมีประสิทธิภาพต่อการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติการใช้อำนาจพิเศษไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายรัฐธรรมนูญ และในศาสน์

ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ให้การยอมรับว่าในสถานการณ์ฉุกเฉินรัฐสามารถที่จะบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจพิเศษและอาจจำกัดสิทธิมนุษยชนบางประการในสถานการณ์ดังกล่าวได้

3.2 การยกเว้นอำนาจกฎหมายอื่น

อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นอำนาจรัฐที่ยกเว้นการใช้อำนาจรัฐในกฎหมายอื่นเป็นกรณีพิเศษได้ เนื่องจากการแก้ไขวิกฤติการณ์นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมอบอำนาจแก่ฝ่ายบริหารมีอำนาจเด็ดขาด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของชาติ หากการใช้อำนาจดังกล่าวถูกควบคุมและตรวจสอบเช่นเดียวกับกฎหมายในสถานการณ์ปกติจะทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกับวิกฤตินั้นด้อยลง เช่น กรณีมีสถานการณ์ฉุกเฉินกฎหมายได้มอบให้ผู้นำทางฝ่ายบริหารสามารถประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศกฎอัยการศึกที่สามารถออกมาตรการอย่างใด ๆ เพื่อจัดการต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวอำนาจอื่น เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายตุลาการไม่สามารถตรวจสอบการกระทำดังกล่าวของฝ่ายบริหารได้ชั่วคราว

3.3 อำนาจชั่วคราว

อำนาจรัฐที่ใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินนี้เป็นอำนาจรัฐที่มีไว้เพื่อการบริหารจัดการต่อสถานการณ์วิกฤตินั้นเป็นการชั่วคราวเฉพาะเวลาที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เนื่องจากการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นอำนาจรัฐที่สามารถจำกัดสิทธิหรือละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รุนแรงกว่าการใช้อำนาจตามปกติ เพราะฉะนั้นจึงสามารถใช้ได้เท่าที่มีความจำเป็นเท่านั้น เมื่อสถานการณ์ดังกล่าวสิ้นสุดลงแล้วก็ไม่มี ความจำเป็นที่จะใช้อำนาจต่อไปอีก หากการใช้อำนาจดังกล่าวนี้ไม่มีกระบวนการที่จะจำกัดการใช้อำนาจเป็นการชั่วคราวแล้ว จะส่งผลให้ฝ่ายบริหารอ้างความจำเป็นในการใช้อำนาจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกินกว่าจำเป็น โดยมากแล้วจะมีการประกาศใช้เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้นและสิ้นสุดตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือหากจะขยายระยะเวลาการใช้อำนาจต่อไปอีกจะต้องได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ

ในหลายประเทศที่คำนึงถึงการให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารมากกว่าปกติ แม้ด้วยความจำเป็นก็ตาม ก็อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการใช้อำนาจดังกล่าวได้ในต่างประเทศได้บัญญัติกลไกในการกำหนดระยะเวลาการใช้อำนาจที่เหมาะสมและได้สัดส่วนที่แตกต่างกันออกไป อาทิ ประเทศอังกฤษ เมื่อมีการประกาศใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินตามกฎหมายแล้วอำนาจดังกล่าวมีผลตามกฎหมายไม่เกิน 1 เดือน หรือในประเทศฝรั่งเศส กฎหมายกำหนดให้ประกาศใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินได้ไม่เกิน 12 วัน หากต้องการขยายระยะเวลาออกไปอีกต้องประกาศใช้ในรัฐบัญญัติ แต่ทั้งนี้ต้องกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และการใช้อำนาจพิเศษตามรัฐธรรมนูญมาตรา 16 จะต้องใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด และเช่นเดียวกับกฎหมายในสถานการณ์

ฉุกเฉินของไทยที่กำหนดการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินไว้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและระยะเวลาสิ้นสุดไว้ ทั้งนี้ต้องไม่เกินสามเดือน หากจะประกาศขยายระยะเวลาต่อไป นายกรัฐมนตรีต้องขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเสียก่อน

4. การตรวจสอบดุลการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน

กฎหมายที่ใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นกฎหมายที่มอบอำนาจฝ่ายบริหารให้มีอำนาจในทางนิติบัญญัติโดยการออกมาตรการ กฎ หรือข้อบังคับ ซึ่งมาตรการอาจเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเพื่อมิให้มีการใช้อำนาจนั้นเกินขอบเขต จึงต้องมีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร โดยกฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉินได้กำหนดกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจการใช้อำนาจรัฐเป็นกรณีพิเศษ ดังนี้

4.1 เงื่อนไขการประกาศและกำหนดระยะเวลาของประกาศ (Proclamation)

ผู้มีอำนาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน คือ ฝ่ายบริหาร ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในกรณีของประเทศไทยหรือในกรณีของประเทศฝรั่งเศส ประธานาธิบดีจะต้องหารืออย่างเป็นทางการต่อบุคคลหลายฝ่ายที่กฎหมายกำหนด และกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น ต้องแจ้งอย่างเป็นทางการแก่ประชาชนเพื่อทราบถึงความจำเป็นอันเร่งด่วน มีกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นหรือสิ้นสุดภายในระยะเวลาที่กำหนดเท่าใด เช่น พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ของไทย บัญญัติไว้ว่าการประกาศนั้นสามารถกระทำได้ไม่เกิน 3 เดือน ในส่วนของประเทศอังกฤษห้ามมิให้มีการประกาศเกิน 1 เดือน และประเทศฝรั่งเศสมีระยะเวลา 12 วัน อย่างไรก็ตามหากมีความจำเป็นที่ต้องขยายระยะเวลาต่อไป จะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

4.2 การเชื่อมโยงการใช้อำนาจกับฝ่ายนิติบัญญัติ

ภายหลังที่ฝ่ายบริหารได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินและได้กระทำการใด ๆ อันเห็นว่าจะมีความจำเป็นต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของบ้านเมืองแล้ว เพื่อให้มีการตรวจสอบถึงความเหมาะสมในการใช้อำนาจ ควรจะต้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติได้พิจารณาถึงระดับการใช้อำนาจ มาตรการ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมตามความร้ายแรงของสถานการณ์หรือไม่ เพื่อเป็นการป้องกันหรือยับยั้งการใช้อำนาจที่เกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นเพื่อระงับสถานการณ์ จนกลายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุไปยกตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ ได้บัญญัติให้ฝ่ายบริหารนำประกาศดังกล่าวให้สภาพิจารณาเห็นชอบ หากเห็นว่าไม่เหมาะสมก็จะให้ประกาศการใช้อำนาจนั้นสิ้นสุดลง ซึ่งต้องดำเนินการภายใน 5 วัน เช่นเดียวกับกรณีของประเทศฝรั่งเศส ที่กำหนดการเชื่อมโยงการใช้อำนาจตามกฎหมายว่าฝ่ายบริหารสามารถใช้อำนาจได้ 12 วัน หากมีความจำเป็นที่จะต้องขยายระยะเวลาจะต้องจัดทำเป็นรัฐบัญญัติ กล่าวคือ

ต้องนำกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทน ส่วนของประเทศไทยไม่ปรากฏการสร้างวามเชื่อมโยงการใช้อำนาจโดยฝ่ายนิติบัญญัติในทางตรง หากต้องการขยายระยะเวลาออกไปนายรัฐมนตรีเพียงเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อขอความเห็นชอบ

4.3 การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรศาล

การกำหนดให้องค์กรศาลมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในมาตรการของฝ่ายบริหารในสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงการเยียวยาความเสียหายด้วยนั้น นอกจากจะมีผลเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลแล้ว ยังเป็นการประกันถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสถานการณ์ฉุกเฉินอีกด้วย ในกรณีของประเทศฝรั่งเศสจะได้ดำเนินการตรวจสอบถ่วงดุลโดยศาลปกครองเนื่องจากศาลจะต้องชี้แจงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม (Rule of Law) แม้ในสถานการณ์ฉุกเฉินหลักประกันทางศาลจะต้องได้รับการรับรองไว้ แม้สิทธิอื่น ๆ จะถูกจำกัดบ้างก็ตาม แต่ทั้งนี้ยังคงต้องดำรงไว้ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงได้รับการประกันไว้ อาทิ หลักการขอให้ศาลมีอำนาจพิจารณาให้ปล่อยตัว เนื่องจากการคุมขังไม่ชอบด้วยกฎหมายตามหลัก Habeas Corpus เป็นต้น

ความสำคัญและลักษณะของกฎหมายพิเศษ

จากการศึกษาหลักการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ปกติถือว่าการตรากฎหมายเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ แต่หากเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินและฝ่ายบริหารต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจัดการสถานการณ์ให้ทันทั่วทั้งที่ ฝ่ายบริหารย่อมเข้าใจสถานการณ์บริหารบ้านเมืองได้ดีกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ รัฐธรรมนูญจึงให้อำนาจฝ่ายบริหารสามารถตรากฎหมายประเภทพระราชกำหนดได้โดยต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ⁸ ส่วนพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457 นั้นจะประกาศใช้ในเวลาและสถานที่ที่เกิดภัยสงครามหรือการจลาจล⁹ เพราะพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457 มีวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง อันเกิดจากภัยสงครามและการจลาจลที่เกิดขึ้นจากภายในและภายนอกราชอาณาจักรให้เป็นปกติสุขโดยเร็ว

⁸ มาตรา 172 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

⁹ มาตรา 4 พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457

ประกอบกับจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีหลักการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าวข้างต้น การที่รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 และพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาบังคับใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภोजะนะ และอำเภอนาทวี นั้น จึงถือว่ากฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว เป็นกฎหมายพิเศษตามนัยยะของหลักการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพราะเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติโดยเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจจับกุม คุมขัง ตรวจสอบ และยึด ซึ่งเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานมาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและความมั่นคงของชาติต่อไป

ดังนั้นกฎหมายพิเศษที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ จึงได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548ว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการสอบสวนคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่อย่างไร โดยมีรายละเอียดพอสรุป ดังนี้

1. ประเภทและที่มาของกฎหมาย

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 จัดอยู่ในลำดับชั้นของกฎหมายประเภทพระราชบัญญัติ ซึ่งโดยหลักการเป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 81 ให้อำนาจไว้ ดังนั้นจึงเป็นกฎหมายที่มีลำดับชั้นรองลงมาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมีที่มาจากเกิดจากเมื่อเวลาามีเหตุอันจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อย ปราศจากภัย ซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในราชอาณาจักร

ส่วนพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จัดอยู่ในลำดับชั้นของกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ประเภทพระราชกำหนด ซึ่งโดยหลักการเป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 172 ให้อำนาจไว้ ดังนั้น จึงถือว่าเป็นกฎหมายมีลำดับชั้นต่ำกว่าพระราชบัญญัติ หากปรากฏว่ามีสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้น และนายกรัฐมนตรีเห็นสมควรใช้กำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารร่วมกันป้องกัน แก้ไข ปราบปราม ระวังยับยั้ง ฟื้นฟู หรือช่วยเหลือประชาชน

2. คำนิยามและความหมาย

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ไม่ได้มีการให้คำนิยามของคำจำกัดความที่เป็นเหตุในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวไว้ แต่ก็ได้บัญญัติให้ใช้ได้ในกรณี “เมื่อเวลาามีเหตุอันจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อย ปราศจากภัย ซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในราชอาณาจักร” ตามมาตรา 2

แห่งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 แม้จะไม่ได้มีการให้คำจำกัดความไว้ แต่สถานการณ์ในการประกาศใช้ย่อมเป็นกรณีที่สถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ และจำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ส่วนพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ตามมาตรา 4 ได้ให้คำนิยามว่า สถานการณ์ฉุกเฉิน หมายถึง “สถานการณ์อันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา...”

3. ผู้มีอำนาจประกาศใช้และการสิ้นสุดผลของประกาศ

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 จะต้องมีการประกาศเพื่อบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ซึ่งสามารถประกาศได้โดยฝ่ายทหารคือผู้บังคับบัญชาทหารไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน สำหรับสถานการณ์ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การประกาศกฎอัยการศึกกระทำได้โดยแม่ทัพภาคที่ 4 ในส่วนของการสิ้นสุดผลประกาศนั้น เนื่องจากประกาศกฎอัยการศึกไม่มีกำหนดระยะเวลาสูงสุดในการประกาศใช้จนกว่าจะมีประกาศยกเลิก

ส่วนพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จะต้องมีการประกาศเพื่อบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเช่นเดียวกันกับประกาศกฎอัยการศึก โดยผู้มีอำนาจประกาศใช้คือ นายกรัฐมนตรี ในส่วนของการสิ้นสุดผลประกาศ เนื่องจากประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินมีระยะเวลาประกาศใช้ไม่เกินสามเดือนนับแต่วันประกาศ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาการใช้บังคับออกไปอีกเป็นคราว ๆ คราวละไม่เกินสามเดือน เมื่อสถานการณ์ฉุกเฉินสิ้นสุดลงหรือเมื่อคณะรัฐมนตรีไม่ให้ความเห็นชอบหรือเมื่อสิ้นสุดกำหนดเวลา ให้นายกรัฐมนตรีประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉิน

4. ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ตามมาตรา 6 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจหน้าที่เหนือฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการยุทธ การระงับปราบปราม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

ส่วนพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ตามมาตรา 4 ประกอบด้วย มาตรา 7 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้

5. การกำหนดพื้นที่ขอบเขตการบังคับใช้

ทั้งพระราชบัญญัติกัญชกัญชง พ.ศ. 2562 และพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จะต้องมีการกำหนดพื้นที่เพื่อบังคับใช้ตามความจำเป็นของสถานการณ์

6. อำนาจพิเศษในการดำเนินการ

6.1 พระราชบัญญัติกัญชกัญชง พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 8 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเต็มที่จะตรวจค้น ที่จะเกณฑ์ ที่จะห้าม ที่จะยึด ที่จะเข้าอาศัย ที่จะทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ และที่จะขับไล่ โดยมีรายละเอียดการใช้อำนาจพิเศษในการดำเนินการ ดังนี้

6.1.1 การตรวจค้น ตามมาตรา 9 กำหนดให้มีอำนาจที่จะค้น ดังต่อไปนี้

6.1.1.1 ที่จะตรวจ ค้น บรรดาสิ่งซึ่งจะเกณฑ์ หรือต้องห้าม หรือต้องยึด หรือจะต้องเข้าอาศัย หรือมีไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งมีอำนาจที่จะตรวจค้นได้ ไม่ว่าที่ตัวบุคคล ในยานพาหนะ เกษะสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือที่ใด ๆ ทั้งสิ้น

6.1.1.2 ที่จะตรวจข่าวสาร จดหมาย โทรเลข หีบ ห่อ หรือ สิ่งอื่นใดที่ส่ง หรือมีไปมาถึงกันในเขตที่ประกาศใช้กัญชกัญชง

6.1.1.3 ที่จะตรวจหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพโฆษณา บทหรือคำประพันธ์

6.1.2 การเกณฑ์ตามมาตรา 10 กำหนดให้มีอำนาจที่จะเกณฑ์ได้ดังนี้

6.1.2.1 ที่จะเกณฑ์พลเมืองให้ช่วยกำลังทหารในกิจการซึ่งเนื่องในการป้องกันพระราชอาณาจักร หรือช่วยเหลือเกื้อหนุนราชการทหารทุกอย่างทุกประการ

6.1.2.2 ที่จะเกณฑ์ขุดยาน สัตว์พาหนะ เสบียงอาหาร เครื่องศาสตราวุธ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ จากบุคคลหรือบริษัทใด ๆ ซึ่งราชการทหารจะต้องเป็นกำลังในเวลานั้นทุกอย่าง

6.1.3 การห้าม ตามมาตรา 11 กำหนดให้มีอำนาจที่จะห้ามได้ ดังนี้

6.1.3.1 ที่จะห้ามมั่วสุมประชุมกัน

6.1.3.2 ที่จะห้ามออก จำหน่าย จ่ายหรือแจก ซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพบทหรือคำประพันธ์

6.1.3.3 ที่จะห้ามโฆษณาแสดงมหรสพ รับหรือส่ง ซึ่งวิทยุ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์

6.1.3.4 ที่จะห้ามใช้ทางสาธารณะเพื่อจราจรไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ รวมถึงรถไฟ และทางรถราง ที่มีรถเดินด้วย

6.1.3.5 ที่จะห้ามมีหรือใช้เครื่องมือสื่อสาร หรืออาวุธ เครื่องอุปกรณ์ของอาวุธ และเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่มีคุณสมบัติทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สินหรือที่อาจนำไปใช้ทำเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่มีคุณสมบัติดังกล่าวได้

6.1.3.6 ที่จะห้ามบุคคลออกนอกเคหะสถานภายในระยะเวลาที่กำหนด

6.1.3.7 ที่จะห้ามบุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตท้องที่ใดซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อการยุทธ การระงับปราบปรามหรือการรักษาความสงบเรียบร้อย และเมื่อได้รับประกาศห้ามเมื่อใดแล้ว ให้ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตนั้นออกไปจากเขตนั้นภายในกำหนดเวลาที่ได้ประกาศกำหนด

6.1.3.8 ที่จะห้ามบุคคลกระทำหรือมีซึ่งกิจการหรือสิ่งอื่นใดได้ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้กำหนดไว้ว่าควรต้องห้ามในเวลาที่ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก

6.1.4 การยึด ตามมาตรา 12 กำหนดให้มีอำนาจการยึดในบรรดาสິงซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 11 ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นว่าเป็นการจำเป็นจะยึดไว้ชั่วคราวเพื่อมิให้เป็นประโยชน์

6.1.5 การเข้าอาศัย ตามมาตรา 13 กำหนดให้มีอำนาจเข้าที่อาศัยใด ๆ ซึ่งราชการทหารเห็นจำเป็นจะใช้เป็นประโยชน์ในราชการทหารแล้ว มีอำนาจอาศัยได้ทุกแห่ง

6.1.6 การทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ ตามมาตรา 14 กำหนดให้มีอำนาจกระทำได้ ดังนี้

6.1.6.1 ถ้าแม้การสงครามหรือรบสู้เป็นรองราชศัตรูมีอำนาจที่จะเผาบ้านและสิ่งซึ่งเห็นว่าจะเป็นกำลังแก่ราชศัตรู เมื่อกรมกองทหารถอยไปแล้ว หรือถ้าแม้ว่าสิ่งใด ๆ อยู่ในที่ซึ่งกีดกันกับการสู้รบก็ทำลายได้ทั้งสิ้น

6.1.6.2 มีอำนาจที่จะสร้างที่มั่นหรือตัดแปลงภูมิประเทศ หรือหมู่บ้านเมือง สำหรับการต่อสู้ราชศัตรู หรือการเตรียมการป้องกันรักษา ตามความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ทุกอย่าง

6.1.7 การขับไล่ ตามมาตรา 15 กำหนดให้มีอำนาจ ดังนี้ ถ้ามีผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอาศัยเป็นหลักฐาน หรือเป็นผู้มาอาศัยในตำบลนั้นชั่วคราว เมื่อมีความสงสัยอย่างหนึ่งอย่างใดหรือจำเป็นแล้ว มีอำนาจที่จะขับไล่ผู้นั้นออกไปจากเมืองหรือตำบลนั้นได้

6.1.8 การกักตัว ตามมาตรา 15 ทวิ กำหนดให้มีอำนาจดังนี้ ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดที่จะเป็นราชศัตรู หรือได้ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้หรือต่อคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจกักตัวบุคคลนั้นไว้ เพื่อการสอบถามหรือตามความจำเป็นของทางราชการทหารได้ แต่ต้องกักไว้ไม่เกินกว่า 7 วัน

6.2 ส่วนพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ตามมาตรา 9 ประกอบด้วยมาตรา 10 กำหนดให้นายกรัฐมนตรี หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็ว หรือป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้น สามารถดำเนินการ ดังนี้

6.2.1 ให้มีอำนาจออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

6.2.1.1 ห้ามมิให้บุคคลใดออกนอกเคหสถานในระยะเวลาที่กำหนด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

6.2.1.2 ห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใดหรือกระทำการใด อันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย

6.2.1.3 ห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลาย ซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูล ข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความไม่สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

6.2.1.4 ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม หรือการใช้ยานพาหนะหรือกำหนดเงื่อนไขการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้ยานพาหนะ

6.2.1.5 ห้ามการใช้อาคาร หรือเข้าไปหรืออยู่ในสถานที่ใด ๆ

6.2.1.6 ให้อพยพประชาชนออกจากพื้นที่ที่กำหนดเพื่อความปลอดภัยของประชาชนดังกล่าวหรือห้ามผู้ใดเข้าไปในพื้นที่ที่กำหนด

6.2.2 ตามมาตรา 11 กำหนดให้อำนาจนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศให้สถานการณ์ฉุกเฉินนั้นเป็นสถานการณ์ที่มีความร้ายแรง และให้มีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย

6.2.2.1 ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือเป็นผู้ใช้ ผู้โฆษณา ผู้สนับสนุนการกระทำเช่นนั้น หรือปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้เท่าที่มีเหตุจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลนั้นกระทำการหรือร่วมมือกระทำการใด ๆ อันจะทำให้เกิดสถานการณ์ร้ายแรง หรือเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการระงับเหตุการณ์ร้ายแรง

6.2.2.2 ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้บุคคลใดมารายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือมาให้ถ้อยคำ หรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

6.2.2.3 ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งยึด หรืออายัด อาวุธ สินค้า เครื่องอุปโภค บริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัสดุใด ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่า ได้ใช้ หรือจะใช้สิ่งนั้น เพื่อการกระทำหรือสนับสนุนการกระทำให้เกิดเหตุสถานการณ์ฉุกเฉิน

6.2.2.4 ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งตรวจค้น รั้ว ถอน หรือทำลายซึ่งอาคาร สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งกีดขวาง ตามความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อระงับ เหตุการณ์ร้ายแรงให้ยุติโดยเร็ว และหากปล่อยเนิ่นช้า จะทำให้ไม่อาจระงับเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่

6.2.2.5 ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งตรวจสอบ จดหมาย หนังสือ สิ่งพิมพ์ โทรเลข โทรศัพท์ หรือการสื่อสารด้วยวิธีการอื่นใด ตลอดจนการตั้งระงับ หรือยับยั้งการติดต่อ หรือการสื่อสารใด เพื่อป้องกันหรือระงับเหตุการณ์ร้ายแรง

6.2.2.6 ประกาศห้ามมิให้กระทำการใด ๆ หรือสั่งให้กระทำการใด ๆ เท่าที่จำเป็นแก่การรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยของ ประชาชน

6.2.2.7 ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งห้ามมิให้ผู้ใด ออกไปนอกราชอาณาจักร เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า การออกไปนอกราชอาณาจักรจะเป็นการ กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความปลอดภัยของประเทศ

6.2.2.8 ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งการให้คนต่างด้าว ออกไปนอกราชอาณาจักร ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้สนับสนุนการกระทำให้เกิดสถานการณ์ ฉุกเฉิน

6.2.2.9 ประกาศให้การซื้อ ขาย ใช้ หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งอาวุธ สินค้า เวชภัณฑ์ เครื่องอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัสดุอุปกรณ์อย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งอาจใช้ในการก่อ ความไม่สงบ หรือการก่อการร้าย ต้องรายงานหรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือปฏิบัติ ตามเงื่อนไขที่กำหนด

6.2.2.10 ออกคำสั่งให้ใช้กำลังทหารเพื่อช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือ ดำรวจระงับเหตุการณ์ร้ายแรง หรือควบคุมสถานการณ์ให้เกิดความสงบโดยด่วน ทั้งนี้ ในการ ปฏิบัติหน้าที่ของทหารให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่

6.2.3 ตามมาตรา 11 (1) ประกอบด้วย มาตรา 12 ให้มีอำนาจในการจับกุมและ ควบคุมตัวบุคคลที่ต้องสงสัยตามประกาศ มาตรา 11 (1) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาลที่มีเขต อำนาจเพื่อขออนุญาตดำเนินการ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุม และควบคุมตัวได้ไม่เกินเจ็ดวัน ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวต่อเพื่อประโยชน์ในการ

แก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาลเพื่อขยายระยะเวลาการควบคุมตัวต่อได้อีกคราวละเจ็ดวัน แต่รวมระยะเวลาควบคุมตัวทั้งหมดต้องไม่เกินกว่าสามสิบวัน

7. การคุ้มครองตัวเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายพิเศษ

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 มีมาตรการทางกฎหมายยกเว้นความรับผิดชอบของตัวเจ้าหน้าที่ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย โดยได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบแพ่ง

ส่วนพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบอาญาหรือทางวินัย หากเป็นการกระทำโดยสุจริตและไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่

สรุปได้ว่ากฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ออกมาเพื่อบังคับใช้กับสถานการณ์พิเศษเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน และความมั่นคงของชาติ¹⁰

หลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1. แนวคิดและทฤษฎี¹¹

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Process) เป็นกระบวนการบังคับใช้กฎหมายอาญาอันประกอบด้วย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ทนายความ ราชทัณฑ์ สถานพินิจ และคุ้มครอง ตลอดจนสหวิชาชีพอื่นๆ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ เป็นต้น ปฏิบัติหน้าที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อทำให้เกิดความสมดุลทางกฎหมายและบังเกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม

¹⁰ อรุณศรี วิชชาวุธ. “การนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ในการก่อการร้ายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. นิตยสารธรรมมหาดัชนี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

¹¹ พันตำรวจเอกมานะ เพาะช่วย. “ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงาน : กรณีศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย” นิตยสารธรรมคดีฉบับพิเศษ มธ., 2556. หน้า 22-24.

กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริง (Search of Truth) หรือตรวจสอบความจริง (Examination) ในคดีอาญา เพื่อชี้ขาดตัดสินคดี อันจะยังผลให้เกิดความยุติธรรมในสังคม อีกทั้งส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อย (social peace and public order) ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเมื่อสังคมมีความสงบสุขย่อมทำให้ประเทศชาติมีการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

สำหรับหลักการหรือทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญานั้น ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับอย่างสากลว่ามี 2 ทฤษฎี หรือ 2 รูปแบบคือ การควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และหลักนิติธรรม (Due process) โดยเฮอร์เบิร์ตแพคเกอร์ (Herbert Packer) ศาสตราจารย์ทางกฎหมายที่มีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ศึกษาวิเคราะห์นำแนวคิดรูปแบบการให้ความยุติธรรมทางอาญาสองรูปแบบดังกล่าวออกเผยแพร่เพื่อเปรียบเทียบชี้ให้เห็นจุดเด่นจุดด้อยของแต่ละรูปแบบ¹² ดังจะกล่าวต่อไป

1.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม มีแนวคิด ค่านิยมในเชิงอนุรักษนิยม โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่แม้ว่าจะมีการก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพปัจเจกบุคคลไปบ้าง แต่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการควบคุมอาชญากรรม สร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม กฎหมายและแนวนโยบายของรัฐก็ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำได้

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม มีแนวคิดสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1.1 การปราบปรามอาชญากรรมถือเป็นหน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากกฎหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้สังคมมีความสุข

1.1.2 กระบวนการยุติธรรมจะต้องมุ่งเน้นในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายซึ่งเป็นเหยื่อของอาชญากรรม มากกว่าที่จะปกป้องสิทธิของผู้ต้องหา

1.1.3 กฎหมายต้องให้อำนาจแก่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างคล่องตัวสะดวกในการสืบสวนสอบสวน จับกุม ตรวจค้น ยึด และการลงโทษ

1.1.4 กฎหมายใดๆ ที่มีลักษณะเป็นพันนาการในการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจะต้องถูกจัดออกไป

1.1.5 กระบวนการยุติธรรมจะต้องปฏิบัติการเชื่อมโยงเหมือนสายพานลำเลียงการดำเนินคดี จะถูกส่งผ่านไปยังหน่วยงานย่อยที่รับผิดชอบอย่างสัมพันธ์กัน

¹² Herbert L. Packer, "Two Models of the criminal Process" University of Pennsylvania Law Review Vol 113 No 1 pp.1.68 (November 1964)

1.1.6 เมื่อตำรวจจับกุมผู้ต้องหาและพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลควรมีข้อสันนิษฐานว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิด เนื่องจากถือว่าการสืบสวนสอบสวนของตำรวจและของพนักงานอัยการเป็นการค้นหาความจริงที่น่าเชื่อถือ

1.1.7 เป้าประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การค้นหาความจริงหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานที่กล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

1.2 ทฤษฎีหลักนิติธรรม (Due Process Model)

ทฤษฎีหลักนิติธรรมมุ่งเน้นสิทธิเสรีภาพของบุคคลและของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญจึงต้องมีกฎหมายจำกัดอำนาจของตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับมาตรการบังคับ เช่น การจับกุมตรวจค้น ฯลฯ อีกทั้งให้มีการลงโทษอย่างเหมาะสมแนวคิดอย่างสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือต้องมีหลักประกันให้ประชาชนว่าผู้บริสุทธิ์จะต้องไม่ถูกลงโทษตามสุภามิตที่ว่า “ปล่อยผู้กระทำผิดสิบคน ย่อมดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์แม้เพียงคนเดียว” (To Free Ten Wrong Doers is Better Than to Punish Only One Innocent) ทฤษฎีหลักนิติธรรมจึงมุ่งเน้นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหามากกว่าสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

ทฤษฎีหลักนิติธรรม มีแนวคิดสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.2.1 หน้าที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมคือ การปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมภายใต้หลักกฎหมาย

1.2.2 กระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และต้องยึดหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

1.2.3 อำนาจของตำรวจจะต้องถูกจำกัดเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Abuse of Power) กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

1.2.4 สิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญไม่เป็นเพียงแต่เรื่องทางเทคนิค หากแต่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องมีพันธะที่จะต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ทั้งตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับทั้งหลายเพื่อประกันให้เกิดความเป็นธรรม และความมั่นคงแน่นอนของกระบวนการยุติธรรม

1.2.5 กระบวนการยุติธรรมควรเปรียบเสมือนระบบงานที่มีการตรวจสอบอันประกอบด้วยหน่วยงานย่อยที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องซึ่งกันและกัน (Check and Balance) เพื่อป้องกันอย่างเต็มที่ที่จะมิให้ผู้บริสุทธิ์ถูกกล่าวหาและลงโทษทางอาญา

1.2.6 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของรัฐจะต้องไม่มีการกล่าวหาบุคคลใดว่ากระทำความผิดกฎหมายโดยปราศจากพยานหลักฐาน ทั้งนี้จะต้องดำเนินกระบวนการตามกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาให้มีการค้นหาความจริง (Fact Finding)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญาทั้งสองทฤษฎีตามแนวคิดข้อเสนอของ Herbert Packer นั้น แต่ละทฤษฎีก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ประเด็นปัญหาจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไร รัฐจึงสามารถควบคุมอาชญากรรมซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน อีกทั้งสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีจะต้องอยู่บนหลักการสร้างดุลยภาพระหว่างทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีหลักนิติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม ทั้งในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและควมมีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐจะต้องดำเนินการควบคุมอาชญากรรมบนพื้นฐานหรือภายใต้หลักนิติธรรมนั่นเอง (Crime Control Though Due Process of Law)

2. บทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นประกอบกับเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากยิ่งขึ้น ซึ่งได้รับการปฏิรูปครั้งใหญ่ เมื่อปี 2540 โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 75 วรรคหนึ่ง¹³

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้กฎปฎิรูปกฎหมายอย่างศาสตร์ตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร ได้อธิบายถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีว่า “คดีอาญามีการตรวจสอบ 2 ชั้นคือ ชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ชั้นเจ้าพนักงานต้องร่วมมือกันทำงาน เพราะกระบวนการสอบสวนเป็นกระบวนการ “วงล้อ” เดียว แยกไม่ได้ มีคนรับผิดชอบคนเดียว คนอื่นต้องมาช่วยกันทำให้เกิดความถูกต้องเป็นเอกภาพ”¹⁴

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) มาตรา 75 บัญญัติว่า “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน...”

¹⁴ คณิต ฅ นคร. ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : สะท้อนทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย. (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2552). หน้า 11.

เป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่ที่การอำนวยความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเท่าเทียมกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ ดังนั้น ก่อนที่จะศึกษาเรื่องกฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวน คดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องศึกษาถึงบทบาท ภาระหน้าที่และการทำงานขององค์กรหลักในกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งระบบให้ชัดเจนเสียก่อน

การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายในปัจจุบันนั้น จะเริ่มต้นตั้งแต่องค์กรตำรวจ อัยการ ศาลคุมประพฤติ และราชทัณฑ์ ภาระหน้าที่ของแต่ละองค์กรเป็นส่วนหนึ่งของ “กระบวนการยุติธรรม” ที่ต่างก็มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การตรวจสอบและค้นหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

เมื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายในปัจจุบันทั้งระบบแล้วพบว่าประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน¹⁵ ดังนี้ คือ

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ปัจจัย สิ่ง สาเหตุ หรือเหตุ (Cause) ที่ทำให้เกิดปัญหา เช่น การประกอบอาชญากรรม หรือการกระทำความผิดโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และมีการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยกระบวนการชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งอาจเริ่มต้นโดยพนักงานสอบสวน อาจไปประสบเหตุด้วยตนเอง หรือมีผู้เสียหายร้องทุกข์หรือมีผู้เห็นเหตุการณ์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนและกระบวนการชั้นศาลคือการให้สิทธิฟ้องคดีด้วยตนเองของผู้เสียหาย
2. กระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ อัยการ ศาล คุมประพฤติ และราชทัณฑ์ ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้
3. ปัจจัยนำออก (Output) หมายถึง ปัจจัย สิ่ง หรือผล (Effect) ที่ปรากฏออกมาหลังจากผ่านขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาแล้ว เช่น การคุ้มครองป้องกันสังคม การลดอาชญากรรม การรักษาความยุติธรรม การให้บริการและการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคม ตลอดจนการรักษาและธำรงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายซึ่งต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคมได้อย่างแท้จริง

¹⁵ วิรัช วิรัชนิการวรรณ. กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย : ปัญหาแนวทางแก้ไข และแนวโน้มกฎหมายในอนาคต. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม), 2547.

เพื่อให้ภาพของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่วันนี้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาบทบาท อำนาจหน้าที่ และกระบวนการดำเนินงานตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้ององค์กรในกระบวนการยุติธรรมแต่ละองค์กร ตามลำดับ ดังนี้

2.1 ตำรวจ

ตำรวจเป็นองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในส่วนการทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนซึ่งถือว่าเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตำรวจมีอำนาจหน้าที่จับกุมผู้ต้องหา ค้นหาหลักฐาน สอบสวน และสรุปสำนวนว่าจะส่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ แล้วจึงส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ การดำเนินกระบวนการยุติธรรมขั้นตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อาจสรุปสาระสำคัญได้ตามขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 การรับคำร้องทุกข์และสอบสวนคดีอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และมีผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหาย เจ้าพนักงานผู้ประสบเหตุ หรือผู้เห็นเหตุการณ์นำเรื่อง ไปแจ้งความ กล่าวโทษ หรือร้องทุกข์ต่อตำรวจ เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ต้องรับแจ้งเหตุแล้วทำการสอบสวน¹⁶ รวบรวมพยานหลักฐาน เป็นสำนวนคดี และเพื่อให้ตำรวจซึ่งทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนไว้ ดังนี้

2.1.1.1 อำนาจในการสอบสวนและสืบสวนคดีอาญา เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา¹⁷

2.1.1.2 ตรวจค้นตัวบุคคลและสถานที่ เพื่อหาพยานหลักฐานและจับกุมผู้ต้องหา¹⁸

2.1.1.3 เมื่อมีหมายจับ หรือเมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้ามีอำนาจจับกุมผู้ต้องหา เพื่อนำมาดำเนินคดีได้¹⁹

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78

2.1.1.4 ออกหมายเรียกพยานและผู้ต้องหา มาเพื่อทำการสอบสวนไว้เป็นพยานหลักฐานในคดี²⁰

2.1.1.5 ยึดวัตถุพยาน เพื่อเป็นพยานหลักฐานในคดี²¹

2.1.1.6 ควบคุมตัวผู้ต้องหา เพื่อทำการสอบสวน ในคดีความผิดเหตุโทษ จะควบคุมผู้ต้องหาได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ ถามชื่อ ที่อยู่เท่านั้น ส่วนคดีนอกเหนือจากนั้น หากจำเป็นต้องทำการสอบสวน จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง²²

2.1.1.7 ให้ประกันตัวผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน²³

2.1.2 คดีอาญาที่ระงับลงหรือเลิกกันได้ในชั้นตำรวจในฐานะเป็นพนักงานสอบสวน

2.1.2.1 คดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว เช่น คดีฉ้อโกงทรัพย์ และชกขอกทรัพย์ เมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับลง²⁴

2.1.2.2 คดีที่ตำรวจมีอำนาจเปรียบเทียบปรับ และผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับครบถ้วนแล้ว เช่น คดีความผิดพระราชบัญญัติจราจร เป็นต้น²⁵

2.1.3 การขอคัดฟ้องและฝากขังผู้ต้องหา

หลังจากอำนาจควบคุมผู้ต้องหาสิ้นสุดแล้ว หากการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ ตำรวจต้องนำผู้ต้องหาไปขอคัดฟ้อง หรือฝากขังต่อศาล เมื่อศาลอนุญาตให้คัดฟ้องหรือฝากขังแล้ว จะต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้อยู่ในอำนาจการควบคุมของศาล ซึ่งศาลจะได้ส่งตัวต่อให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ นำตัวไปควบคุมไว้ในเรือนจำต่อไป แต่สำหรับกรณีผู้ต้องหาได้ประกันตัวในชั้นสอบสวน ตำรวจไม่ต้องขออำนาจศาลฝากขังแต่อย่างใด

2.1.4 การทำความเห็นและสรุปสำนวนของตำรวจ

เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ก็จะสรุปสำนวนการสอบสวน มีความเห็นทางคดีได้ 3 ทาง²⁶ ดังนี้

2.1.4.1 เห็นควรงดการสอบสวน กรณีไม่มีผู้ต้องหา

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (1)

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2)

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 และมาตรา 142

2.1.4.2 เห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา ให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไป ส่วนการประกันตัวชั้นการควบคุมของอัยการ ผู้ต้องหา มีสิทธิจะยื่นคำร้องขอประกันตัวต่ออัยการได้

2.1.4.3 เห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการเพื่อพิจารณาต่อไป ส่วนผู้ต้องหาหากอยู่ในควบคุมของตำรวจให้ปล่อยตัวไป หากอยู่ในความควบคุมของศาล ให้ยื่นคำร้องขอปล่อยตัวผู้ต้องหาต่อศาล

2.2 อัยการ

อัยการเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาทั้งปวง ดำเนินคดีแพ่ง ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ในการศึกษานี้จะได้ศึกษาอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ เฉพาะด้านการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กระบวนการดำเนินงานของอัยการในการดำเนินคดีอาญา เพื่ออำนวยความยุติธรรมตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 (มาตรา 14 (2)) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่สำคัญมี 2 ขั้นตอน คือ

2.2.1 ขั้นตอนการตั้งคดี

การตั้งคดีของพนักงานอัยการต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁷ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้วใช้ดุลยพินิจก่อนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องหรือสั่งฟ้องตามที่เห็นสมควร โดยเฉพาะในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

2.2.1.1 การใช้ดุลยพินิจฟ้องคดีอาญาต่อศาลชั้นต้น ตลอดจนอุทธรณ์ ฎีกา และแก้อุทธรณ์ แก้ฎีกา

2.2.1.2 สั่งให้คงหรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ในคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด

2.2.1.3 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง และแจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องหรือจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามาฟ้อง

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143

2.2.1.4 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องและพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้องและปล่อยตัวผู้ต้องหาไป และแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ

2.2.1.5 สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป

2.2.2 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาล

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีอาญาแล้ว ภายหลังจากนั้นพนักงานอัยการจะเริ่มบทบาทภาระหน้าที่ในฐานะเป็นทนายแผ่นดินในทันที กล่าวคือ จะเป็นโจทก์ทำการร่างฟ้องและนำคำฟ้องมายื่นฟ้องต่อศาล และดำเนินการสืบพยานตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว ไม่ว่าจะพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้อง หากพนักงานอัยการไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าวก็สามารถยื่นอุทธรณ์ ฎีกาต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้ภายในอายุความอุทธรณ์ หรือฎีกา

อย่างไรก็ตาม การดำเนินกระบวนการยุติธรรมชั้นพนักงานอัยการนั้น นอกเหนือจากสองขั้นตอนที่สำคัญดังได้กล่าวมาแล้ว ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีกระบวนการสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการ และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากมีการใช้ดุลยพินิจในการสั่งฟ้องคดีไปแล้ว แต่ศาลชั้นต้นยังมิได้มีคำพิพากษากระบวนการที่ว่านี้คือการใช้ดุลยพินิจในการถอนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁸

พนักงานอัยการถือเป็น โจทก์คนหนึ่งที่ฟ้องคดีอาญา ดังนั้น จึงย่อมมีอำนาจที่จะถอนฟ้องได้ ซึ่งการถอนฟ้องมี 3 กรณี ดังนี้

1. ถอนฟ้องด้วยเหตุผลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เช่น จำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดที่ถูกฟ้อง พนักงานอัยการควรถอนฟ้องเพื่อความเป็นธรรม
2. ถอนฟ้องด้วยเหตุผลตามกฎหมาย เช่น การกระทำของจำเลยเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือมีเหตุยกเว้นโทษ หรือคดีขาดอายุความ
3. ถอนฟ้องด้วยเหตุผลนโยบายเพื่อประโยชน์ของประชาชน เช่น การดำเนินคดีต่อไปไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือเป็นผลร้ายกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง พนักงานอัยการก็อาจถอนฟ้องได้

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35

2.3 ศาล

ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ คือ

2.3.1 การไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง หมายถึง กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยคดีที่นำมาฟ้องต่อศาลในเบื้องต้นว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูล เป็นกระบวนการกลั่นกรองคดีที่จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง และกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้อง²⁹

2.3.1.1 กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ตามกฎหมายศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลจะสั่งไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ ในทางปฏิบัติศาลจะไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องเพราะถือว่าได้มีการกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการมาก่อนแล้ว เมื่อศาลประทับรับฟ้องแล้ว ผู้ถูกฟ้องตกอยู่ในฐานะเป็นจำเลยทันที

2.3.1.2 กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองนี้ ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี เว้นแต่หากคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันแล้ว ศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องนั้น ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องกลับหลังจำเลย จำเลยจะไปศาลหรือไม่ก็ได้ ห้ามศาลถามค่าให้การจำเลย และก่อนการประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยตกอยู่ในฐานะเช่นนั้น³⁰

ถ้าศาลเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะพิพากษายกฟ้องซึ่งโจทก์ก็มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ฎีกาได้ตามกฎหมาย แต่ถ้าศาลเห็นว่าคดีมีมูลศาลจะประทับรับฟ้องไว้พิจารณา และผู้ถูกฟ้องตกเป็นจำเลยตั้งแต่นั้นนั้น ไม่ว่าจะได้อัยการมาหรือไม่ กรณีไม่ได้ตัวจำเลยมา ศาลจะออกหมายเรียกหรือหมายจับ แล้วแต่จะเห็นสมควร

2.3.2 การพิจารณาคดีอาญา

เมื่อศาลประทับรับฟ้องแล้ว ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีและสืบพยานต่อไป โดยมีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ การคุ้มครองจำเลยในการต่อสู้คดี ซึ่งจำเลยจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิจารณาและสืบพยานต้องทำอย่างเปิดเผยในศาลและต่อหน้าจำเลย³¹ และในการพิจารณาคดีและการสืบพยานรวมทั้งการพิพากษาคดี ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีของคณะ

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

2.3.3 การขอให้ศาลรอลงโทษจำคุก

ในคดีที่จำเลยรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง และเป็นคดีไม่ร้ายแรง ซึ่งศาลจะลงโทษจำคุก ไม่เกิน 3 ปี จำเลยอาจยื่นคำแถลงประกอบคำรับสารภาพขอให้ศาลรอลงโทษจำคุกเพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นคนดีได้³² โดยแนบหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิดหรือเหตุอันอันควรปราณี เช่น บันทึกรถกตกลงชดใช้ค่าเสียหายเพื่อบรรเทาผลร้าย สำเนาทะเบียนบ้านหรือสูติบัตร ซึ่งแสดงว่ามีบุตรต้องอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น แต่ทั้งนี้ศาลอาจลงโทษจำคุกและปรับแต่รอลงโทษจำคุกไว้ โดยกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติด้วยการให้จำเลยไปรายงานตัว หรือทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ด้วยหรือไม่เพียงใดก็ได้ และจำเลยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นโดยเคร่งครัด หากมีละเมิดแล้วศาลอาจนำโทษจำคุกที่รอไว้ในวันนั้นมาลงแก่จำเลยได้ การขอให้ศาลรอลงโทษจำคุกนี้เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติ

2.3.4 การพิพากษาคดีอาญา

เมื่อศาลสืบพยานจนได้ข้อยุติว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งและอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในเวลา 3 วัน นับแต่วันเสร็จคดีเว้นแต่มีเหตุอันควร³³ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิพากษาคดี คำพิพากษาหรือคำสั่งมีเพียง 2 ลักษณะ³⁴ คือ

2.3.4.1 พิพากษายกฟ้อง ศาลจะพิพากษายกฟ้องโจทก์และปล่อยตัวจำเลยไปเมื่อพิจารณาแล้วได้ข้อเท็จจริงยุติว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิด การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด คดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่จำเป็นต้องรับโทษ

2.3.4.2 พิพากษาลงโทษจำเลย เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจนปราศจากข้อสงสัย และไม่มีการยกเว้นโทษตามกฎหมาย ให้ศาลลงโทษแก่จำเลยตามความผิด

³² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185

2.3.5 การอุทธรณ์ฎีกา

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วคู่ความไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษานั้น คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เว้นแต่คดีนั้น ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกา คำพิพากษาของศาลฎีกา ถือเป็นที่สุดของกระบวนการยุติธรรม ในชั้นศาล และจะต้องมีการบังคับคดีตามคำพิพากษา เว้นแต่จะมีการอุทธรณ์³⁵

2.4 คุมประพฤติ

การคุมประพฤติไม่ได้เป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยตรงเหมือนดังเช่น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในชั้นตำรวจ อัยการ และชั้นศาล แต่เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญ ครอบคลุมทั้งในขั้นตอนก่อนและหลังการพิพากษาคดีของศาล โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการ ขั้นตอนก่อนคำพิพากษาของศาลนั้น เรียกว่า สืบเสาะและพินิจ (Presentence Investigation) ส่วนขั้นตอนหลังคำพิพากษาคดีของศาล เรียกว่า การควบคุมและสอดส่อง (Supervision) ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดนั้น ๆ พร้อมกับนำทรัพยากรในชุมชน เข้ามาช่วยเหลือ เรียกว่า กิจกรรมชุมชน (Community Affairs) ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้จำเลยได้กลับตัว เป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่ชุมชนอย่างมีคุณค่าตลอดไป

การสืบเสาะและพินิจ หมายถึง กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติ และภูมิหลังทางสังคมของจำเลย ตลอดจนพฤติการณ์ในคดีก่อนพิจารณาพิพากษาคดี โดยพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการตามคำสั่งศาล แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้มาประมวล วิเคราะห์ และทำรายงาน เสนอต่อศาลพร้อมทำความเข้าใจและข้อเสนอแนะว่า วิธีการใดจึงจะเหมาะสมกับจำเลยรายนั้น เพื่อศาล จะได้ใช้ประกอบดุลยพินิจในการพิพากษา ซึ่งจะเป็นการพิจารณาเป็นรายบุคคลไป

ส่วนการควบคุมและสอดส่อง เป็นกระบวนการภายหลังจากศาลใช้ดุลยพินิจ ในการพิพากษาผู้กระทำความผิดแล้วว่า บุคคลนั้นยังไม่สมควรได้รับโทษจำคุก จึงให้รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษไว้ก่อน โดยมีการกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติ และให้พนักงานคุมประพฤติ เป็นผู้ควบคุมดูแล และแนะนำช่วยเหลือ หรือตักเตือนในเรื่องความประพฤติ การศึกษาการประกอบ อาชีพ หรือเรื่อง ๆ อื่น ด้วยวิธีการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคลตามความเหมาะสม เช่น การให้คำปรึกษา แนะนำตามหลักจิตวิทยา การบำบัดรักษาทางการแพทย์ การให้การศึกษา การฝึกอาชีพ การอบรม ศิลปกรรม ตลอดจนการให้การสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ

³⁵ การอุทธรณ์โทษตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การพระราชทานอภัยโทษเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ เมื่อจำเลยถูกศาลพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ จำเลยหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจยื่นขอพระราชทานอภัยโทษได้

สำหรับ กิจกรรมชุมชน นั้น หมายถึง ขั้นตอนและกระบวนการทางเทคนิคที่พนักงานคุมประพฤตินำมาใช้ดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยเฉพาะกับผู้ถูกคุมความประพฤติในช่วงระยะเวลาที่อยู่ระหว่างการคุมประพฤติโดยใช้เทคนิคทางจิตวิทยา การศึกษาจริยศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ กฎหมาย และวิธีการอื่น ๆ เข้ามาดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจ ตลอดจนการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคลเป็นระยะ ๆ โดยใช้ทรัพยากรชุมชนได้แก่ สถาบันต่าง ๆ และองค์การสาธารณกุศลให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เข้าใจ ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือ เพื่อเชื่อมโยงผู้ถูกคุมความประพฤติให้กลับคืนสู่ชุมชน ได้อย่างแนบเนียนยิ่งขึ้น

เหตุผลที่กรมคุมประพฤติได้นำการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ในการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น เพราะการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไม่สามารถกระทำได้โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงฝ่ายเดียว และหากคำนึงถึงสังคมโดยรวมแล้ว อาชญากรรมเป็นสิ่งที่ผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ดังนั้นจึงควรเป็นภาระหน้าที่ของประชาชนในสังคมที่ควรจะช่วยกันป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมด้วย ทุกวันนี้ประเทศต่าง ๆ จึงได้พยายามให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขและป้องกันอาชญากรรม ซึ่งทำให้เกิดผลดีโดยทั่วไป ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้คุมความประพฤติจำเลย โดยจะมีการสืบเสาะและพินิจจำเลยมาก่อนหรือไม่ก็ได้

2.5 ราชทัณฑ์

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง ดังเช่น ตำรวจ อัยการ และศาล แต่กรมราชทัณฑ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะที่ต้องบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา สำหรับการบังคับคดีตามคำพิพากษาในกรณีศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย เจ้าพนักงานเรือนจำจะดำเนินการกับจำเลยตามคำพิพากษาของศาล โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ควบคุมตัวไว้ไม่ให้หนีและลงโทษ หรือแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต จำคุก หรือกักขังจำเลย เท่านั้นที่เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะลงโทษจำเลย สำหรับกรณีพิพากษาลงโทษปรับและริบทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวข้องกับกรมราชทัณฑ์ ยกเว้นกรณีกักขังแทนค่าปรับ เนื่องจากผู้ต้องโทษปรับไม่สามารถชำระค่าปรับ และศาลไม่อนุญาตให้ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ ผู้ต้องโทษปรับในกรณีเช่นนี้ก็ต้องถูกกักขังในสถานกักขังของกรมราชทัณฑ์ในอัตราค่าปรับ 500 บาทต่อการกักขัง 1 วัน ส่วนการกักกันนักโทษที่พินิจคดีนิสัยจะถูกส่งตัวไปควบคุมในสถานกักกันกลางหลังจากพ้นโทษจำคุกมาแล้วตามระยะเวลาที่กำหนดให้คำพิพากษา

หลังจากการศึกษาบทบาทและภาระหน้าที่ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามรูปแบบปกติได้ว่า การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นภาระหน้าที่ขององค์กรหลักอันประกอบด้วย ตำรวจ เป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายข้างต้น เพื่อป้องกันปราบปราม แสวงหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ เช่น การค้น การจับกุม การยึดหรืออายัด โดยตำรวจทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ส่วนอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งใด ๆ ทางกฎหมายอันมีผลในทางคดี โดยพิจารณาถ้อยคำของพยานหลักฐานที่ตำรวจรวบรวมและเสนอความเห็นมาให้ แล้ววินิจฉัยว่า ควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดในศาลและลงโทษตามกฎหมายหรือไม่ จากนั้น พนักงานอัยการจะออกคำสั่งที่มีผลในทางกฎหมาย เช่น มีการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป ในส่วนของศาลเป็นผู้พิจารณาและพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดหรือมิได้กระทำความผิดตามคำฟ้อง ขณะที่คุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนก่อนและหลังจากที่ศาลพิพากษาคดีแล้ว และขั้นตอนท้ายสุด คือ ราชทัณฑ์หรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นผู้ดำเนินการหลังจากศาลพิพากษาคดีแล้ว เช่น การรับตัวจำเลย ผู้ต้องโทษ และการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษ โดยการดำเนินการแต่ละส่วนดังกล่าวนี้ถูกบัญญัติโดยกฎหมายให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

หลักการสอบสวนคดีอาญา

จากการศึกษาหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าเป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่ที่การอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเท่าเทียมกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ โดยกลไกหลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นหัวใจสำคัญและจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้นั้นอยู่ที่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าพนักงานอันได้แก่ ตำรวจ และอัยการ สาเหตุเนื่องจากตำรวจผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ส่งต่อมาให้พนักงานอัยการผู้ทำหน้าที่ฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาล ซึ่งเป็นขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง ดังนั้น ทั้ง 2 องค์กรนี้ จะต้องระมัดระวังในการใช้อำนาจตามกฎหมาย เพื่อรักษาความสมดุล (Balance) ระหว่างอำนาจในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษกับหลักประกัน

สิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยไม่มีความโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากนัก³⁶ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีบทบาทสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐาน และทำสำนวนการสอบสวน มีความเห็นทางคดีเพื่อส่งต่อไปให้พนักงานอัยการการดำเนินการตามกฎหมาย

ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเป็นวิชาชีพ รวมทั้งต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเข้าใจหลักการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม จึงจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ลำดับต่อไปจะศึกษาในรายละเอียดของปรัชญาการสอบสวนคดีอาญา ขั้นตอนการปฏิบัติในชั้นสอบสวน และชั้นการสั่งคดี ดังนี้

1. ปรัชญาการสอบสวนคดีอาญา

การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ³⁷ ซึ่งการสอบสวนจะแตกต่างจากการสืบสวนที่เป็นอำนาจโดยทั่วไปของตำรวจ แต่การสอบสวนเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเท่านั้น ดังนั้น ตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ หลักการสอบสวนคดีอาญาอย่างท่องแท้ เพราะเป็นพื้นฐานเพื่อหลักที่จะทำให้งานของกระบวนการสอบสวนหมุนไปอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักปรัชญา 3 ประการ³⁸ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความยุติธรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ความถูกต้อง

ตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนจะต้องถือความถูกต้องเป็นประการแรก เพราะหากว่าการสอบสวนกระทำโดยไม่ถูกต้องหรือเรียกได้ว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายเสียแล้ว การสอบสวนนั้นก็เสียไปในชั้นพิจารณาความของศาล และเกิดความเสียหายต่อสังคม กล่าวคือ อาจทำให้ผู้ไม่ได้กระทำความผิดต้องรับโทษ

³⁶ คະนึ่ง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543). หน้า 17.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

³⁸ คณิต ณ นคร. “คุณธรรมทางกฎหมายด้านการใช้กฎหมายอาญา”, วารสารอัยการ. ปีที่ 3 (ฉบับที่ 25), 2523. หน้า 18.

การยึดถือความถูกต้องในการสอบสวนนั้น แยกเป็น 3 ประการ

1.1.1 อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนใดจะทำการสอบสวนคดีอาญาได้นั้น ต้องพิจารณาว่า

1.1.1.1 มีอำนาจในการสอบสวนหรือไม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้ว่า ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้ในเขตกรุงเทพมหานคร คือ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ผู้ที่มีอำนาจทำการสอบสวนได้ คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

1.1.1.2 มีหน้าที่ในการสอบสวนหรือไม่

ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนตามกฎหมายนั้น อาจไม่มีหน้าที่ที่จะสอบสวนคดีอาญาก็ได้ หน้าที่จะให้ทำการสอบสวนคดีอาญาได้นี้ จะต้องได้รับมอบจากผู้บังคับบัญชาของข้าราชการฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ดังนั้น ข้าราชการฝ่ายปกครองหรือตำรวจทุกคนจึงไม่มีหน้าที่ที่จะทำการสอบสวนคดีอาญาได้ เป็นการกำหนดไว้โดยกฎหมาย ระเบียบหรือคำสั่งเป็นกรณีไป

1.1.1.3 มีเขตพื้นที่รับผิดชอบหรือไม่

ผู้ที่จะทำการสอบสวนคดีอาญาได้นั้น ต้องมีเขตพื้นที่รับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยหลักแล้วพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนท้องที่หนึ่งจะไปทำการสอบสวนในความผิดของอีกท้องที่หนึ่งไม่ได้

1.1.1.4 มีความผิดเกิดขึ้นหรือไม่

ผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนนั้น จะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน

1.1.2 ด้วบทกฎหมาย

พนักงานสอบสวนต้องยึดด้วบทกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ระเบียบ คำสั่งแนวทางคำพิพากษาของศาล และแนวทางปฏิบัติมาใช้ปฏิบัติในการสอบสวน ผู้ที่เป็นพนักงานสอบสวนจึงต้องมีคุณสมบัติหลายประการที่จะให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความถูกต้อง การไม่เเมนยำการใช้กฎหมายต่อคดีที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความเสียหายอย่างมาก

1.1.3 คุณธรรมและจริยธรรม

คำพังที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนและใช้กฎหมาย เป็นอาจไม่เพียงพอที่จะให้เกิดความถูกต้อง พนักงานสอบสวนนั้นจะต้องมีจิตใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียง เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ต่อเติมเสริมแต่งใด ๆ ที่ไม่ถูกต้องต่อความเป็นจริง ไม่แสดงพฤติกรรมใด ๆ ที่จะทำให้คู่กรณีของคดีความใด ๆ เกิดความหวุ่นไหว เกรงกลัวได้ มีคุณธรรมประจำใจ และเพียบพร้อม ด้วยจริยธรรมอันดีงาม ย่อมจะทำให้พนักงานสอบสวนใช้กฎหมายได้อย่างสุขุม รอบคอบ

1.2 ความรวดเร็ว

ความรวดเร็วเป็นปัจจัยสำคัญในการสอบสวน เพราะการสอบสวนพยานหลักฐาน ต่าง ๆ เพื่อที่จะพิสูจน์ความผิดได้นั้น หากพนักงานสอบสวนกระทำโดยเชิงช้าหรือไม่กระตือรือร้น ให้เสร็จลุ่ดวงสิ้นกระแสนสอบสวน โดยเร็วแล้ว ร่องรอยต่าง ๆ พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือบุคคล ที่จะเป็พยานอาจหลบเลือน สูญหาย หรือไม่ยอมให้ปากคำหรือล่วงเลยเวลานั้นนานอาจจำไม่ได้ หากเป็นเช่นนี้การสอบสวนพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนแทนที่จะได้ความจริงที่ถูกต้อง เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ก็จะได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน กระบวนการยุติธรรมเกิดความเสียหาย

ในการประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดไว้ว่าให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า ก็โดยที่มีเจตนารมณ์ว่า ในการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะพิสูจน์ การกระทำผิดได้นั้น ความรวดเร็วเท่านั้นจะเป็นช่องทางให้พนักงานสอบสวนรวบรวม พยานหลักฐานได้มาก และเพราะข้อเท็จจริงโดยธรรมชาติแล้ว การกระทำผิดใด ๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องมิพยานหลักฐานไม่ว่าจะมากหรือน้อยให้ปรากฏอยู่เสมอ แม้ว่าผู้กระทำความผิดนั้น ๆ จะพยายามลบหรือทำลายพยานหลักฐาน ดังนั้น ประสิทธิภาพของการสอบสวนจึงต้องใช้ความรวดเร็ว เป็นเครื่องมือเข้ามาช่วย

1.3 ความยุติธรรม

เมื่อก้าวถึงปรัชญาข้อนี้ อาจมองว่าความยุติธรรมมี 2 ประเภท

ประเภทแรก เป็นความยุติธรรมตามกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลใด ๆ จะต้อง ได้รับความยุติธรรมจากกฎหมายเสมอหน้ากัน ด้วยเหตุที่กฎหมายบังคับนั้นต้องการที่จะให้เป็นกฎ ของสังคมต้องกระทำหรือต้องไม่กระทำการใด ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยที่ไม่ยกเว้นให้บุคคลใด ได้มีอภิสิทธิ์ที่จะไม่ปฏิบัติตามและโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญ ก็เป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดว่า บุคคลใด ๆ จะต้องมีสิทธิเสรีภาพในกฎหมายเท่าเทียมกัน

พนักงานสอบสวนที่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสอบสวน จึงต้องชี้แจงไว้ซึ่งความยุติธรรมตามกฎหมายแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นครูกรณีหรือไม่ก็ตามอย่างเสมอภาคกันจะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ หรืออาศัยช่องว่างของกฎหมายให้เกิดคุณหรือโทษแก่กรณีในคดีความใดๆ ไม่ได้

จริงอยู่พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจในการที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา เมื่อได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว แต่ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการสอบสวนพยานหลักฐานที่มีความยุติธรรม

ประเภทที่สอง คือ ความยุติธรรมตามสังคม จริงอยู่ในการบังคับใช้กฎหมายบางครั้ง บางกรณีมีความยุติธรรมตามกฎหมาย แต่ในความรู้สึกและความเห็นของสังคมอาจมองว่าไม่มีความยุติธรรมขัดกับความรู้สึกอย่างรุนแรงของสังคม ซึ่งพนักงานสอบสวนเองต้องระมัดระวังที่จะใช้ดุลพินิจอย่างสุ่ม รอบคอบ เพื่อลดช่องว่างในความรู้สึกดังกล่าวให้ได้

ดังนั้น หลักการสอบสวนที่จะให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น จึงต้องอาศัยแนวคิดจากปรัชญาการสอบสวน และนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของการสอบสวน เพื่อเรียกร้องศรัทธาจากประชาชนให้เชื่อมั่นว่าองค์กรการสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นที่พึ่งของประชาชนในการชี้แจงไว้ซึ่งความยุติธรรมได้

2. ชั้นสอบสวน

การปฏิบัติงานในชั้นสอบสวน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การปฏิบัติในขั้นตอนชั้นเจ้าพนักงาน หรือชั้นก่อนฟ้อง (Pre-Trial Stage) เป็นการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในชั้นสอบสวน ซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจที่เป็น “มาตรการบังคับ” อันได้แก่ การจับ การค้นตัวบุคคลหรือการค้นเคหะสถาน การคุมขัง หรือการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นต้น ซึ่งเกิดจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 131 บัญญัติ “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกลงโทษ เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” นอกจากนี้แล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนเพิ่มเติมอีกดังนี้ “เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้ง ทำภาพถ่าย กับให้ทำบันทึกรายละเอียดซึ่งน่าจะกระทำให้เกิดคดีแจ่มกระจ่างขึ้น

ในการตรวจตัวผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา เป็นหญิงให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขอนำบุคคลใดมาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้

2. ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น

3. หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ ปฏิบัติตามหมาย

4. ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)”

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานในชั้นสอบสวนเป็นไปตามหลักปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม จึงเกิดกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุล กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนโดยกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในแต่ละ ขั้นตอนของการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนี้

2.1 การค้น

การค้นเป็นมาตรการบังคับที่สำคัญของพนักงานสอบสวนในการค้นหาและ รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ทางคดี แต่จะต้องกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากถูก ตรวจสอบถ่วงดุลโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนชาวไทยไว้ดังนี้

มาตรา 28 วรรคสาม “การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำให้อันกระทบกระเทือน ต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ”

การค้นที่ชอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ตามอาญา หมวด 2 ว่าด้วยการค้น ตามมาตรา 91-105 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามมาตรา 92 กำหนด หลักเกณฑ์ว่า ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่เป็นกรณีตาม ข้อยกเว้น หรือมาตรา 93 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของใน ความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้ เป็นความผิด” เป็นต้น

2.2 การจับ

การจับเป็นการกระทำขั้นต้นเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของ ผู้ถูกจับหรือผู้กระทำความผิดเพื่อส่งมอบให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

แต่การจับที่ขอบด้วยกฎหมายได้ถูกตรวจสอบถ่วงดุลโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้ดังนี้

มาตรา 28 “ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ดังนั้น การจับที่ถูกต้องและขอบด้วยกฎหมายจะต้องมีหมายจับที่ออกโดยศาล เท่านั้น เว้นแต่เหตุที่เข้าข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังบัญญัติในเรื่องของการให้โอกาสและสิทธิของผู้ถูกจับไว้ เพื่อให้สอดคล้องหรือไม่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 อันได้แก่ การกำหนดแนวทางการปฏิบัติในการจับของเจ้าพนักงานตามมาตรา 83 วรรคแรก การแจ้งข้อหา หรือสิทธิของผู้ถูกจับของเจ้าพนักงานตามมาตรา 83 วรรคสอง และมาตรา 7/1 และการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ถูกจับตามมาตรา 84

จะเห็นได้ว่า กลไกการตรวจสอบการจับของเจ้าพนักงานในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีกฎหมายกำหนดไว้ค่อนข้างชัดเจนในการที่จะดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายและมีความโปร่งใส ซึ่งมีมาตรการที่ชี้ให้เห็นว่า การใช้กำลังเป็นมาตรการยกเว้นในเรื่องการจับของเจ้าพนักงาน รวมทั้งมีการตรวจสอบการใช้อำนาจในการจับของเจ้าพนักงานตำรวจโดยองค์กรศาลตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

2.3 การคุมขัง

การคุมขังหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นการควบคุมโดยพนักงานสอบสวนและการขังโดยศาลในระหว่างการดำเนินคดี ซึ่งการคุมขังก็เช่นเดียวกันได้ถูกตรวจสอบถ่วงดุลโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เช่นเดียวกับเรื่องของการจับ

ดังนั้น การใช้อำนาจการคุมขังจึงต้องดำเนินการภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายรวมทั้ง มีระบบการตรวจสอบที่จะสามารถประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาได้ดังนี้

2.3.1 การควบคุมระหว่างการสอบสวน

ความหมายของการควบคุม ตามมาตรา 2 (21) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง การควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน

โดยทั่วไปแล้ว เหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ ก็เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน หรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหลบหนี หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานถ้าไม่มีเหตุจำเป็นดังกล่าวจะควบคุมผู้ต้องหาไว้ไม่ได้ หรือถ้ามีเหตุจำเป็นดังกล่าว แต่ควบคุมเกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ต้องปล่อยตัวไป หรือนำผู้ต้องหาไปฝากขังต่อศาล³⁹

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐในการควบคุม โดยกำหนดเงื่อนไขไว้ว่า มีอำนาจทำได้เท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี และไม่เกินระยะเวลาที่กำหนดไว้ นอกจากนั้น มาตรา 87 วรรคสาม ยังกำหนดอำนาจควบคุมผู้ถูกจับที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและมีเหตุจำเป็นเพื่อการสอบสวนหรือการฟ้องคดีให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัว ไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้

หากพิจารณาถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับระยะเวลาที่จะควบคุมผู้ถูกจับ กฎหมายกำหนดว่าจะควบคุมเกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ได้ และกรณีจะจำเป็นเพียงใดก็ตามจะควบคุมเกินกว่ากำหนดเวลาดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายไม่ได้ แสดงว่าตามกฎหมายนั้น การควบคุมผู้ถูกจับเป็นเรื่องข้อยกเว้น กล่าวคือเป็นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิมิใช่เป็นเรื่องกฎหมายให้อำนาจ

ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักถือว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยไม่ได้คำนึงถึงว่ามีเหตุที่จะควบคุมผู้ต้องหาไว้ในระหว่างคดีหรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเพราะเป็นการใช้กฎหมายเพื่อสนองความสะดวกของเจ้าพนักงานอย่างเดียว⁴⁰

³⁹ ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546)

⁴⁰ คณิต ณ นคร. รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549). หน้า 355. อ้างใน สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, สำนักกิจการยุติธรรม “โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. หน้า 42. http://www.oja.go.th/new2011/document/Lists/2/DispForm.aspx?ID=92&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Eoja%2Ego%2Eth%2Fnew2011%2Fdocument%2FPages%2Fdoc_research%2Easpx

2.3.2 การชิงระหว่างสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (22) การชิง หมายถึง การกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน เมื่อพนักงานสอบสวนหมดอำนาจ “ควบคุม” ตัวผู้ต้องหาแล้ว หากยังมีความจำเป็นที่จะมีตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อทำการสอบสวนต่อไปก็จะต้องขออำนาจศาลเพื่อ “ชิง” ผู้ต้องหาต่อไป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคแปด ยังกำหนดให้สิทธิผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยาน และหากผู้หาายังไม่มีทนายความเมื่อผู้ต้องหาร้องขอให้ศาลตั้งทนายความให้

มาตรา 89 บัญญัติเรื่องการจัดการให้เป็นไปตามหมาย และศาลอาจสั่งให้ชิงผู้ต้องหาไว้ ณ สถานที่ที่พนักงานสอบสวนร้องขอในกรณีที่มีเหตุจำเป็นตามที่ศาลเห็นสมควร

มาตรา 89/1 ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น และมีผู้ร้องขอระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา ศาลจะมีคำสั่งให้ชิงผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควร นอกจากเงื่อนไขก็ได้ ต้องมิใช่สถานที่ตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน

มาตรา 90 กำหนดการคุ้มครองผู้ถูกควบคุมหรือชิง โดยมีชอบด้วยกฎหมายไว้ โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งในกรณีดังกล่าวให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นด้วยว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาล โดยพลัน ถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ต้องขังไปทันที

การตรวจสอบการชิงระหว่างสอบสวน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการควบคุมตัวระหว่างคดีของเจ้าพนักงาน โดยองค์กรภายนอกคือองค์กรศาล โดยศาลจะเป็นผู้ไต่สวนและใช้ดุลพินิจว่ายังคงมีความจำเป็นและเหตุผลตามกฎหมายในการควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในอำนาจรัฐต่อไปหรือไม่ ในการออกหมายชิง รวมถึงการพิจารณาในกรณีมีการคัดค้านการขอหมายชิงและการไต่สวนฝ่ายเดียว กรณีมีการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

กลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนโดยศาลดังกล่าวจึงเป็นกลไกที่แสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาของไทยได้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นเสรีนิยม (Liberalism) และเป็นการถ่วงดุลอำนาจในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา

2.4 การสอบสวนผู้ต้องหา

การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ⁴¹ ซึ่งการสอบสวนผู้ต้องหา ได้ถูกตรวจสอบถ่วงดุลโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญา และแนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

มาตรา 29 “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลากระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิบัติต่อตนเองไม่ได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 68 “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดหาทุนความให้”

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

นอกจากนี้ การสอบสวนผู้ต้องหาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นในกรณีการสอบสวนผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนไว้ในมาตรต่าง ๆ อาทิเช่น มาตรา 124 ผู้รับคำร้องทุกข์ มาตรา 130 การเริ่มการสอบสวน มาตรา 134/4 การแจ้งผู้ต้องหาก่อนถามคำให้การ

รวมตลอดถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังไว้ในมาตรา 7/1 โดยเฉพาะกรณีให้ผู้ต้องหาพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว รวมทั้งให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ในชั้นสอบสวน โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งสิทธิตามมาตราดังกล่าวด้วย รวมถึงกรณีตามมาตรา 134/1 ในกรณีของการมีทนายในชั้นสอบสวนอีกด้วย และการให้ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ตามมาตรา 134/3

กล่าวโดยสรุป การตรวจสอบถ่วงดุลในเรื่องการสอบสวนผู้ต้องหานั้น กฎหมายรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นกรอบปฏิบัติที่แน่นอน และคุ้มครองทั้งผู้ถูกกล่าวหาและเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติควบคู่ไปด้วยกัน โดยมีหลักการในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลและในขณะเดียวกันรัฐก็ต้องมีหน้าที่ในการปราบปรามอาชญากรรมด้วย

2.5 การปล่อยตัวชั่วคราว

การปล่อยตัวชั่วคราว เป็นมาตรการในคดีอาญาอีกมาตรการหนึ่งเพื่อเป็นการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว ซึ่งโดยหลักการดำเนินคดีอาญานั้น การควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือ โดยหลักจะต้องไม่ควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลย เว้นแต่จะมีความจำเป็นที่ต้องควบคุมตัว ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวไว้ในระหว่างคดีนี้อาจมีการพิจารณาให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวได้ โดยเป็นหลักการที่สืบเนื่องมาจากมูลฐานที่ว่า บุคคลทุกคนได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด แต่ขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการดำเนินคดีอาญาเพื่อให้เกิดความแน่นอนว่ามีตัวผู้นั้นอยู่ และผู้นั้นจะไม่ไปก่ออันตรายอื่น ๆ อันเป็นการยุ่งเหยิงต่อพยานหลักฐาน ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญา ตามมาตรา 29 วรรคท้ายไว้ว่า “คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ดังนั้น กาดตรวจสอบถ่วงดุลเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในกรณีของการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 กำหนดและ เหตุในการพิจารณาไม่ปล่อยชั่วคราวในมาตรา 108/1 โดยกำหนดให้แสดงเหตุผลในการสั่งไม่ปล่อย และต้องเป็นหนังสือให้ผู้ร้องทราบโดยเร็ว แม้ว่าหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจ ไม่อาจกำหนดตายตัวว่าคดีชนิดใดจะให้ประกันได้หรือไม่ ปรากฏตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับ คดีในข้อ 179 ให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจหนักไปทางให้ปล่อยตัวชั่วคราว โดยให้มีประกันไป เว้นแต่คดีสำคัญซึ่งพนักงานสอบสวนเห็นว่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ความเป็นธรรมในคดีนั้น

จะเห็นได้ว่า การใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งมีกฎหมายกำหนดไว้ ดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางในการให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล คำนึงถึงการ ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และการคุมขังเป็นข้อยกเว้น กรณีของการวางหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน มีข้อบังคับประธานศาลฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และ เงื่อนไขในกรณีดังกล่าว เพื่อเป็นแนวปฏิบัติค่อนข้างชัดเจน⁴²

กล่าวโดยสรุป การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นมาตรการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องถือเป็นหลัก ส่วนการที่จะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดย ให้ควบคุมตัวไปนั้นถือเป็นข้อยกเว้น ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ ยังกำหนดให้ศาลสั่งไม่อนุญาตปล่อยชั่วคราว ผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้

3. ชั้นการสั่งคดี

กลไกการตรวจสอบที่มีอยู่ในกฎหมายไทยในชั้นการสั่งคดี ได้แก่ การสั่งคดีของ พนักงานอัยการ และบทบาทการถอนฟ้องของพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลทั้งนี้จะเป็น ข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้⁴³ พนักงานอัยการจึงเป็นเจ้า พนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ในการสอบสวนเห็นว่า การสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้ทำ “ความเห็น” ไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดี

⁴² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการ เรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ลง วันที่ 29 เมษายน 2548.

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5)

การที่พนักงานอัยการจะสั่งคดีได้นั้น พนักงานอัยการต้องพิจารณาเงื่อนไขให้อ่านาคำวินิจฉัยเป็นลำดับแรกจากนั้นพิจารณาเนื้อหาคดีเป็นลำดับต่อไป⁴⁴

3.1 การสั่งคดีของพนักงานอัยการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับการบริหารกระบวนการยุติธรรมไว้ตามมาตรา 68 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติในส่วนการสั่งคดีของพนักงานอัยการไว้ดังนี้

มาตรา 143 บัญญัติถึงอำนาจการสั่งคดีของพนักงานอัยการ ในกรณีการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ตั้งสอบสวนเพิ่มเติม การวินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้หรือขอให้ศาลชั่ง แล้วแต่กรณี รวมถึงการสั่งคดีวิสามัญฆาตกรรม

มาตรา 144 อำนาจพนักงานอัยการในการเปรียบเทียบปรับ

มาตรา 145 และมาตรา 145/1 เป็นกรณีการควบคุมคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ

ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528

ข้อ 13 (การควบคุมคดีสำคัญ)

ในคดีที่มีความสำคัญ เช่น โดยฐานความผิดในฐานของผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้เสียหาย หรือคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป ให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาการเข้าดำเนินคดีด้วยตนเอง หรือเข้าร่วมควบคุมการดำเนินคดีโดยใกล้ชิด และให้รายงานผลการดำเนินคดีดังกล่าวให้กรมอัยการทราบเป็นกรณีพิเศษ โดยผ่านอัยการพิเศษประจำเขต อัยการพิเศษฝ่ายแล้วแต่กรณี

ข้อ 39 (การดำเนินคดีผิดตัว)

หากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีการจับกุม สอบสวน หรือฟ้องผู้ต้องหา หรือจำเลยผิดตัว ให้พนักงานอัยการรีบดำเนินการเพื่อสั่งไม่ฟ้องหรือถอนฟ้องเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ๆ โดยมีซักช้า

---

⁴⁴ คณิต ฒ นคร. รัฐธรรมนูญกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549). หน้า 221. อ้างในสรุศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, สำนักกิจการยุติธรรม. “โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. หน้า 72. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.oja.go.th/new2011/document/Lists/2/DispForm.aspx?ID=92&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Eoja%2Ego%2Eth%2Fnew2011%2Fdocument%2FPages%2Fdoc_research%2Easpx

การตรวจสอบถ่วงดุลเรื่องการสังคดีของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะการสั่งไม่ฟ้องซึ่งปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 นั้น การใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องควรตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และมีการวางกรอบให้พนักงานอัยการปฏิบัติ ซึ่งที่มีอยู่นั้น คือ การสั่งไม่ฟ้องคดีที่เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงแห่งชาติหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอความเห็นพร้อมสำเนาไปยังอัยการสูงสุดเพื่อสั่ง

หลักเกณฑ์ที่วางไว้ค่อนข้างจะขาดความแน่นอนอยู่มาก เกณฑ์การใช้ดุลพินิจที่น่าจะนำมาศึกษา คือ เกณฑ์การใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องของญี่ปุ่นที่นำเอาหลักอาชญาวิทยามาใช้โดยตรง เพราะเห็นชัดเจนว่ามีเป้าหมายที่แน่นอน

3.2 บทบาทการถอนฟ้องของพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ก็อาจถอนฟ้องได้ โดยจะต้องแสดงเหตุผลที่จะถอนฟ้อง กล่าวคือ พนักงานอัยการจะถอนฟ้องได้ ก็แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรที่จะต้องถอนฟ้อง แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าในกรณีใดบ้างที่สามารถถอนฟ้องได้ จึงเป็นเรื่องของดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะพิจารณาเห็นสมควร⁴⁵

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 บัญญัติว่า ในการที่พนักงานอัยการจะถอนฟ้องให้ใช้บทบัญญัติในการที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องโดยอนุโลม จึงเห็นได้ว่าความมุ่งหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการถอนฟ้องนั้นมีนัยเดียวกับกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง กล่าวคือ เหตุการณ์ที่พนักงานอัยการจะมีวิธีวินิจฉัยเห็นสมควรไม่ฟ้อง หากได้ปรากฏขึ้นในภายหลังเมื่อยื่นฟ้องแล้ว ก็เป็นเหตุควรวินิจฉัยขอถอนฟ้อง ซึ่งพอจะวางหลักได้ดังนี้

3.2.1 ในปัญหาข้อเท็จจริง เช่น ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่า ตามพยานหลักฐานในสำนวนนั้นไม่พอที่ศาลจะพิพากษาลงโทษผู้ต้องหา พนักงานอัยการก็ควรสั่งไม่ฟ้อง แต่หากยื่นฟ้องไปแล้ว เพิ่งจะปรากฏข้อเท็จจริงดังกล่าว ก็ย่อมเป็นการสมควรที่จะวินิจฉัยขอถอนฟ้อง

3.2.2 ในปัญหาข้อกฎหมาย เช่น ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏตามพยานหลักฐานตามสำนวน ฟังได้ว่าไม่ได้มีการกระทำความผิด หรือเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือสิทธิที่จะนำคดีอาญามาฟ้องระงับ พนักงานอัยการย่อมวินิจฉัยเห็นสมควรสั่งไม่ฟ้อง ฉะนั้น โดยอนุโลม ถ้าหากมีข้อกฎหมายดังกล่าวปรากฏภายหลังที่ได้ยื่นฟ้องแล้ว ก็ย่อมเป็นการสมควรที่จะวินิจฉัยถอนฟ้อง อันเป็นการใช้ดุลพินิจโดยชอบ

⁴⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. อ้างแล้ว. เศรษฐกิจ 1. หน้า 77.

3.2.3 ในปัญหาเกี่ยวกับนโยบายเพื่อประโยชน์ของประชาชน เช่น ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่มีเหตุว่าถ้าไม่ฟ้องผู้ต้องหา นั้น จะเป็นการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าฟ้องผู้ต้องหานั้นก็จะเสียหายต่อประโยชน์ของประชาชน ในกรณีเช่นนี้ พนักงานอัยการควรใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้อง ทั้งนี้ โดยอาศัยเหตุผลนโยบายเพื่อประโยชน์ของประชาชน

ดังนั้น ถ้าถือว่าการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นการประทุษร้ายต่อชุมชน รัฐจึงเกี่ยวข้องเป็นผู้เสียหาย พนักงานอัยการเป็นผู้แทนของรัฐ และได้มาซึ่งอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจคือ การวินิจฉัยเห็นสมควรสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิด หรือถอนฟ้อง ถ้าการฟ้องไปแล้วหรือการดำเนินคดีต่อไปเป็นที่ปรากฏว่าจะเสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวม พนักงานอัยการก็ชอบที่จะถอนฟ้องเสีย⁴⁶

ในการพิจารณาคดีของศาล เมื่อปรากฏว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนอันเป็นเหตุให้อัยการมีคำสั่งฟ้องนั้น พยานหลักฐานดังกล่าวไม่ได้เป็นไปตามที่ฟ้อง และไม่สามารถแสดงได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ในทางปฏิบัติอัยการมักจะไม่ใช่วิธีถอนฟ้อง แต่คงยืนยันสืบพยานต่อไป ทำให้ทุกฝ่ายต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวมทั้ง จำเลยเองก็ได้รับผลร้ายจากการที่ต้องตกเป็นจำเลยต่อไปจนกว่าศาลจะพิพากษายกฟ้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายตาของบุคคลทั่วไปมองว่าอัยการมีความมุ่งมั่นที่จะให้ศาลลงโทษจำเลยให้ได้ ทั้งที่ พยานหลักฐานไม่พอจะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง ส่งผลเสียแก่ภาพลักษณ์ของอัยการเอง ดังนั้น อัยการจึงควรใช้วิธีการถอนฟ้องตามอำนาจที่กฎหมายให้ไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มากยิ่งขึ้นด้วย

พนักงานอัยการจะต้องตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเสมอว่า พนักงานอัยการไม่ใช่คู่ความในทางเนื้อหาที่จะเป็นคู่แข่งแพ้ชนะกับจำเลย แต่พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเป็นได้แต่เพียงคู่ความในทางพิธีเท่านั้น เหตุนี้พนักงานอัยการจึงสามารถดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของจำเลยได้

⁴⁶ หลวงอรุณโกวิทวาทิ. “พนักงานอัยการจะถอนฟ้องคดีอาญาได้ในกรณีอย่างไร”. อัยการนิเทศ. เล่มที่ 37. (ฉบับที่ 1-4). หน้า 137-139. พ.ศ. 2518. อ้างใน สารคดี ลิขสิทธิ์วัฒนธรรม และคณะ.

ในเรื่องคุณพินิจของพนักงานอัยการในการถอนฟ้องที่มีอย่างไม่จำกัด ทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้คุณพินิจในการถอนฟ้องได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอัยการสูงสุดสามารถพิจารณาถอนฟ้องได้ทุกคดีที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องไว้ ดังนั้น เพื่อให้สามารถใช้คุณพินิจในการถอนฟ้องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อาจมีการปรับปรุงโดยเพิ่มเติมในส่วนคำวินิจฉัยกรณี การสั่งไม่ฟ้องหรือถอนฟ้องของอัยการสูงสุด โดยให้เป็นกรณีที่สามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้ ดังเช่นคำพิพากษาของศาล⁴⁷

กรอบความคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้” มีกรอบแนวคิดของการวิจัยดังแผนภาพ

⁴⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. อ้างแล้ว. เจริญธรรมที่ 1. หน้า 81.

จากแผนภาพ กรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ แนวทางการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยการรวบรวมพยานหลักฐาน ในคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ความรุนแรงตั้งแต่ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 และ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ในการจับกุมและควบคุม การกักตัว การตรวจค้น และการยึด จะต้องสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี ประสิทธิภาพการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่มีคุณค่าเชิงพิสูจน์ในชั้นการพิจารณาของศาล

สรุป

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีหลักการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ปกติและในสถานการณ์ฉุกเฉิน ความสำคัญและลักษณะของกฎหมายพิเศษ หลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และหลักการสอบสวนคดีอาญา ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามมาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ดังนั้นการใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ปกติจะต้องมีจุดยึดโยงกับประชาชนไม่ว่าจะเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรือแม้แต่อำนาจตุลาการ แต่หากเมื่อใดภายในราชอาณาจักรของประเทศไทยเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้น ดังเช่น สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลขอจะออกกฎหมายพิเศษ อันได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ขึ้นมาบังคับใช้เพื่อควบคุมระงับ ยับยั้ง สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นปกติโดยเร็ว ซึ่งจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว

แต่หากจะนำกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้มาปรับใช้กับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การใช้อำนาจพิเศษของพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่พลเรือน ตำรวจ หรือ เจ้าหน้าที่ทหาร ในขั้นตอนการจับกุม คุมขัง การซักถาม และ การตรวจค้น จะต้องสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และหลักการสอบสวนคดีอาญาที่มีความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม จะทำให้พยานหลักฐานที่ได้รับจากขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ในชั้นการพิจารณาคดีของศาลต่อไป

บทที่ 3

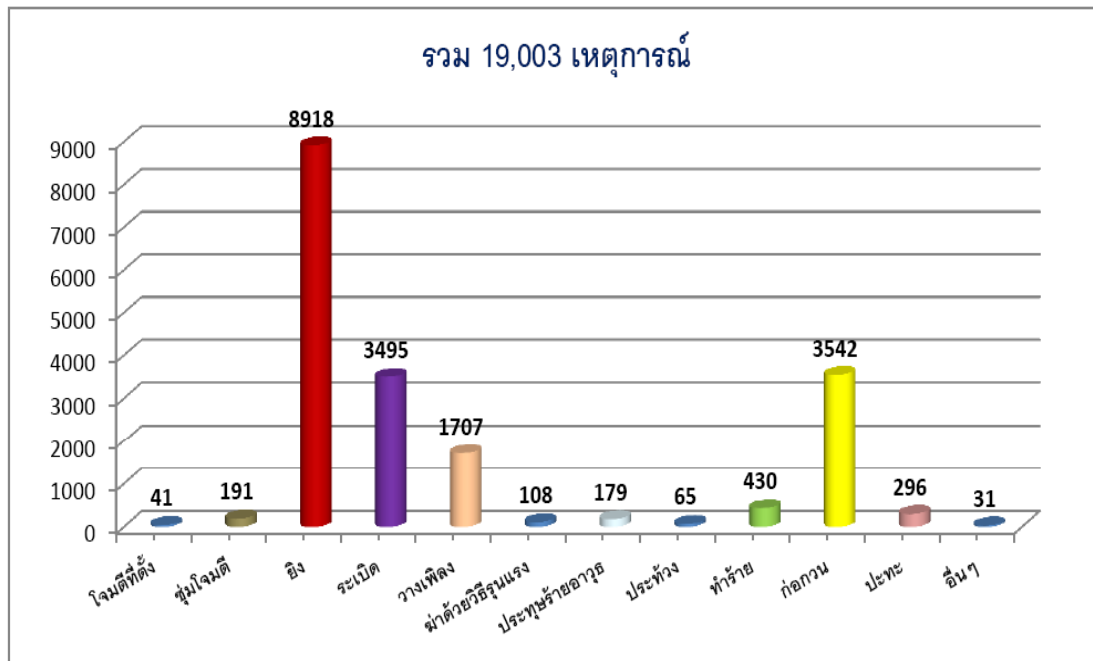
ขั้นตอนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคจากการใช้กฎหมายพิเศษ สำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ก่อนที่จะทำการศึกษารายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคจากการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจความหมายคดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้เสียก่อนว่าหมายถึงอะไร มีขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษอย่างไร มีหลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาเช่นไร และสถานภาพคดีความมั่นคงเป็นอย่างไร โดยจะทำการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

ความหมายคดีความมั่นคง

นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์กลุ่มคนร้ายไม่ต่ำกว่า 50 คน บุกเข้าปล้นอาวุธปืนของกองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส จนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นเวลากว่า 14 ปีแล้ว ที่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงดำรงอยู่ โดยจะทวีความเข้มข้นของสถานการณ์มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยเร่งในแต่ละช่วงเวลา อาทิเช่น วันสำคัญเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มก่อเหตุรุนแรงเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ หรือ การก่อเหตุเพื่อตอบโต้จากการปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น จากสถิติเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พบว่า นับตั้งแต่ 4 มกราคม 2547 จนถึง 31 ธันวาคม 2560 มีเหตุการณ์เกิดขึ้น จำนวน 19,003 เหตุการณ์ ส่งผลกระทบให้มีผู้เสียชีวิต 7,666 คน และบาดเจ็บ 13,116 คน รายละเอียดปรากฏตามแผนภาพที่ 3-1 และแผนภาพที่ 3-2 ดังนี้

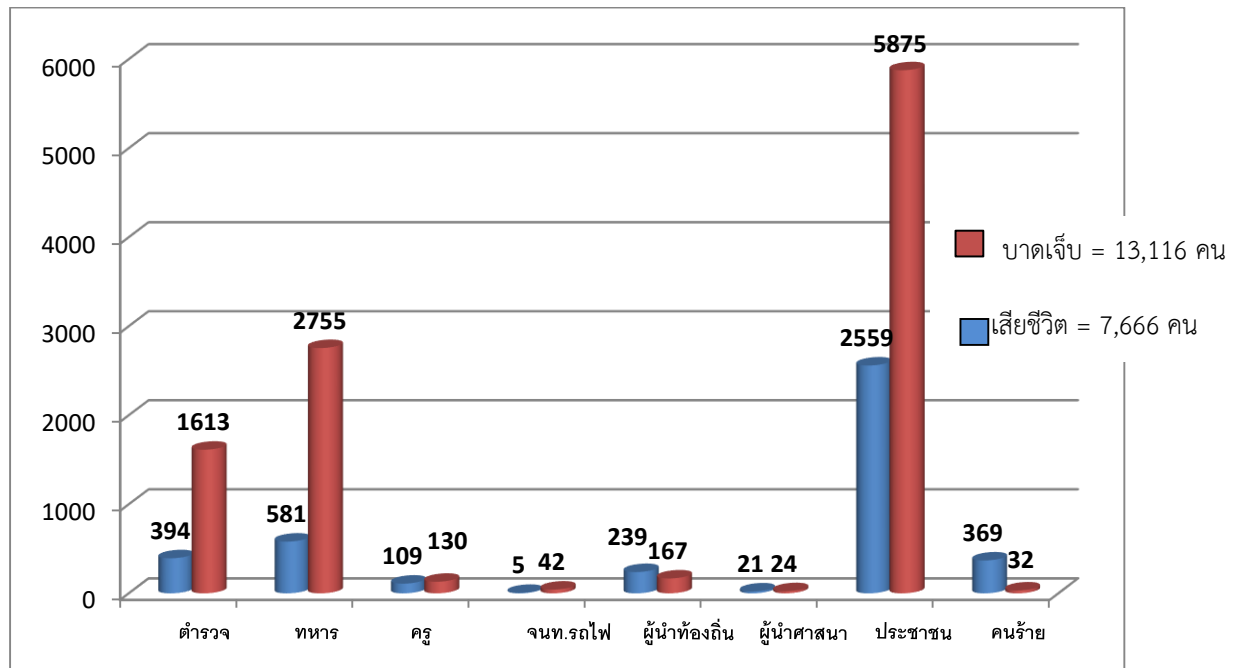
แผนภาพที่ 3-1 : สถิติเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 – 2560 จำแนกตามรูปแบบการก่อเหตุ

ที่มา : งานการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากแผนภาพที่ 3-1 แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น นับตั้งแต่ปี 2547 – 2560 มียุทธวิธีการก่อเหตุ จำนวน 12 รูปแบบ โดยรูปแบบการก่อเหตุประเภทลอบยิงเกิดมากที่สุด จำนวน 8,918 เหตุการณ์ รองลงมาได้แก่ ก่อกวน จำนวน 3,542 เหตุการณ์ ลอบวางระเบิด จำนวน 3,495 เหตุการณ์ ลอบวางเพลิง จำนวน 1,707 เหตุการณ์ ทำร้าย 430 เหตุการณ์ ปะทะ จำนวน 296 เหตุการณ์ ชุ้มโจมตี จำนวน 191 เหตุการณ์ ประสงค์ต่ออาวุธ จำนวน 179 เหตุการณ์ ฆ่าด้วยวิธีรุนแรง จำนวน 108 เหตุการณ์ ชุมนุมประท้วง จำนวน 65 เหตุการณ์ โจมตีที่ตั้ง จำนวน 41 เหตุการณ์ และอื่น ๆ จำนวน 31 เหตุการณ์ ตามลำดับ

แผนภาพที่ 3-2 : สถิติผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ตั้งแต่ปี 2547 – 2560 จำแนกตามกลุ่มของผู้ได้รับผลกระทบ

ที่มา : งานการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากแผนภาพที่ 3-2 แสดงให้เห็นว่า นับตั้งแต่ปี 2547 - 2560 ในภาพรวมมีผู้เสียชีวิตจำนวน 7,666 คน และบาดเจ็บ จำนวน 13,116 คน โดยกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ประชาชน เสียชีวิต จำนวน 2,557 คน บาดเจ็บ จำนวน 5,856 คน รองลงมาได้แก่ ทหาร เสียชีวิต จำนวน 570 นาย บาดเจ็บ 2,701 นาย ตำรวจ เสียชีวิต จำนวน 384 นาย บาดเจ็บ จำนวน 1,574 นาย ผู้นำท้องถิ่น เสียชีวิต จำนวน 239 คน บาดเจ็บ จำนวน 167 คน ครู เสียชีวิต จำนวน 109 คน บาดเจ็บ จำนวน 130 คน คนร้าย เสียชีวิต จำนวน 64 คน บาดเจ็บ จำนวน 7 คน ผู้นำศาสนา เสียชีวิต จำนวน 21 คน บาดเจ็บ จำนวน 24 คน และเจ้าหน้าที่รถไฟ เสียชีวิต จำนวน 5 คน บาดเจ็บ จำนวน 42 คนตามลำดับ

แต่อย่างไรก็ตามจากสถิติเหตุการณ์ความรุนแรงและความสูญเสียที่เกิดขึ้นดังปรากฏตามแผนภาพ 3-1 และแผนภาพที่ 3-2 ไม่ได้เกิดจากการกระทำของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงทั้งหมด โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ได้ร่วมกับศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า (สปก.ตร.สน.) กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคดีความมั่นคงไว้ดังนี้

1. หลักเกณฑ์การพิจารณาดีความมั่นคง

1.1 พิจารณาจากพฤติกรรมการกระทำผิดเข้าองค์ประกอบฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

1.1.1 ลักษณะที่ 1 หมวด 2 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร มาตรา 113 ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อ

- (1) ล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ
- (2) ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการแห่งรัฐธรรมนูญหรือให้ใช้อำนาจดังกล่าวแล้วไม่ได้ หรือ
- (3) แบ่งแยกราชอาณาจักรหรือยึดอำนาจปกครองในส่วนหนึ่งส่วนใดแห่งราชอาณาจักร

มาตรา 114 สะสมกำลังพลหรืออาวุธ เตรียมการอื่นใด หรือสมคบกัน เพื่อเป็นกบฏหรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนของแผนการเพื่อเป็นกบฏ หรือยุยงราษฎรให้เป็นกบฏหรือรู้ว่ามิใช่ผู้จะเป็นกบฏแล้วกระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้

มาตรา 116 กระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใด อันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต

- (1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขู่หรือใช้กำลังประทุษร้าย
- (2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือ
- (3) เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน

มาตรา 117 ยุยงหรือจัดให้เกิดการร่วมกันหยุดงาน การร่วมกันปิดงาน งดจ้าง หรือการร่วมกันไม่ยอมค้าขาย หรือติดต่อทางธุรกิจกับบุคคลใด ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดิน เพื่อบังคับรัฐบาลหรือเพื่อข่มขู่ประชาชน

มาตรา 118 กระทำการใด ๆ ต่อธงหรือเครื่องหมายอื่นใดอันมีความหมายถึงรัฐ เพื่อเหยียดหยามประเทศชาติ

1.1.2 ลักษณะที่ 1 หมวด 3 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร มาตรา 119 กระทำการใด ๆ เพื่อให้ราชอาณาจักรหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของราชอาณาจักรตกไปอยู่ใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐต่างประเทศ หรือเพื่อให้เอกราชของรัฐเสื่อมเสียไป

มาตรา 120 คบคิดกับบุคคลซึ่งกระทำการเพื่อประโยชน์ของรัฐต่างประเทศด้วยความประสงค์ที่จะก่อให้เกิดการดำเนินการบต่อรัฐ หรือในทางอื่นที่เป็นปรปักษ์ต่อรัฐ

1.1.3 ลักษณะที่ 1/1 ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

มาตรา 135/1 กระทำการอันเป็นความผิดอาญาดังต่อไปนี้

(1) ใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการใดอันก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต หรืออันตรายอย่างร้ายแรงต่อร่างกาย หรือเสรีภาพของบุคคลใดๆ

(2) กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ระบบการขนส่ง สาธารณะ ระบบโทรคมนาคม หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ

(3) กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของรัฐหนึ่งรัฐใด หรือของบุคคลใด หรือต่อสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ

มาตรา 135/2 ผู้ใด

(1) ชูเชิญว่าจะทำกระทำการก่อการร้าย โดยมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะกระทำการตามที่ชูเชิญจริง หรือ

(2) สะสมกำลังพล หรืออาวุธ จัดหาหรือรวบรวมทรัพย์สิน ให้หรือรับฝึการก่อการร้าย เตรียมการอื่นใด หรือสมคบกัน เพื่อก่อการร้าย หรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนของแผนการเพื่อก่อการร้าย หรือยุยงประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการก่อการร้าย หรือรู้ว่ามีผู้จะก่อการร้ายแล้วกระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้

มาตรา 135/3 ผู้สนับสนุนมาตรา 135/1 – 135/2

1.1.4 ลักษณะที่ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน

มาตรา 209 กระทำความผิดฐานเป็นอั้งยี่

มาตรา 210 กระทำความผิดฐานเป็นช่องโจร

1.1.5 ลักษณะที่ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน

มาตรา 217 วางเพลิง เผาทรัพย์สินของผู้อื่น

มาตรา 221 กระทำทำให้เกิดระเบิดจนน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น

มาตรา 229 กระทำด้วยประการใดๆ ให้ทางสาธารณะ ประตุน้ำ ทำนบเขื่อน อันเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณะหรือที่ขึ้นลงของอากาศยานอยู่ในลักษณะอันน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่การจราจร

มาตรา 230 เอาสิ่งใด ๆ กีดขวางทางรถไฟ หรือทางรถราง ทำให้ทางรถไฟ หรือรถรางกลางหุด หลวม หรือเคลื่อนจากที่ หรือกระทำแก่เครื่องสัญญาณ จนน่าจะเป็นเหตุให้เกิด อันตรายแก่การเดินรถไฟ หรือรถราง

1.2 พิจารณาจากผู้ถูกระทำ

1.2.1 เป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมาย

1.2.1.1 ข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐ

1.2.1.2 สมาชิกอาสาสมัคร องค์การภาครัฐ

1.2.1.3 บุคคลที่ปฏิบัติงานสนับสนุนภารกิจของรัฐ

1.2.1.4 ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ

1.2.1.5 นักการเมือง จากการเลือกตั้งทุกระดับ

1.2.2 ทางการสืบสวนสอบสวนเบื้องต้น ไม่ปรากฏปัจจัยมูลเหตุส่วนตัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม

1.3 พิจารณาจากผู้กระทำ

เป็นบุคคลเป้าหมายหรือเป็นแนวร่วมการก่อความรุนแรงในพื้นที่

1.4 พิจารณาจากสถานที่ที่ถูกระทำ

1.4.1 เป็นหน่วยงานของรัฐ

1.4.2 เป็นสถานที่สาธารณะ

1.5 พิจารณาจากแผนประทุษกรรม

1.5.1 ใช้อาวุธสงคราม หรือวัตถุระเบิด

1.5.2 อาวุธที่มีการใช้ซ้ำ ๆ หลายเหตุการณ์ ต่างกรรมต่างวาระ และผู้ถูกระทำ แต่ละรายไม่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน

1.5.3 มีขั้นตอน/วิธีการที่คล้ายคลึงกันกับเหตุการณ์อื่น

1.5.4 มีการแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติ

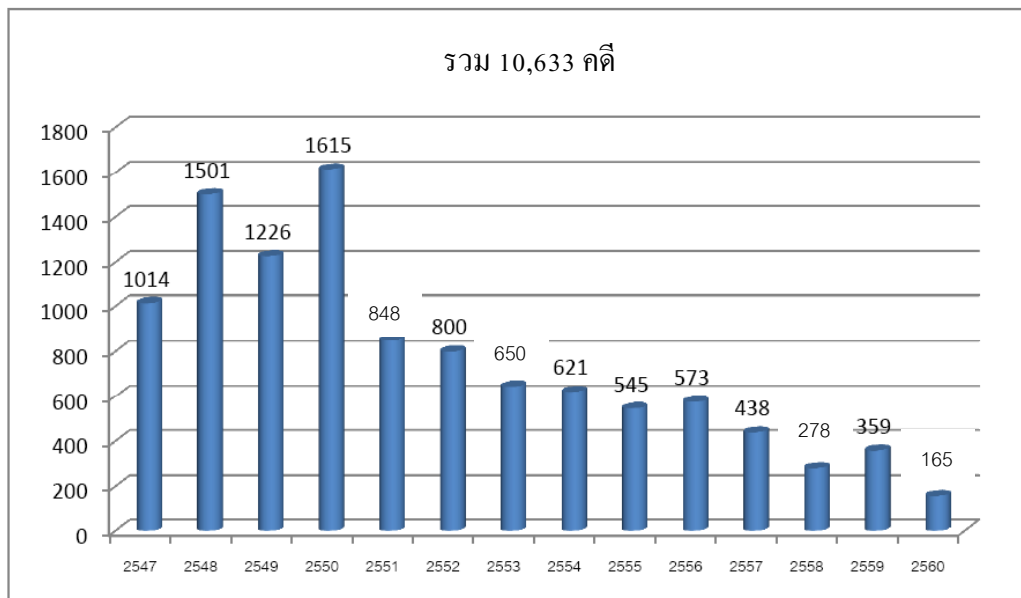
2. ขั้นตอนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความมั่นคง

ขั้นตอนที่ 1 เมื่อมีคดีเกิดขึ้น (คดีประทุษร้ายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และร่างกาย) พนักงานสอบสวนจะเข้าทำการสอบสวน แล้วนำหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ข้างต้นมาพิจารณาร่วมกัน ทั้ง 3 ฝ่าย ในรูปของคณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอ ผู้กำกับสถานี ตำรวจภูธรและผู้บังคับหน่วยเฉพาะกิจทหาร เพื่อพิจารณาว่าเป็นคดีประเภทใด และยึดถือตามมติของที่ประชุม

ขั้นตอนที่ 2 คณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ 3 ฝ่ายข้างต้น รายงานผลการพิจารณาคดีไปที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า เพื่อทราบตามลำดับ และดำเนินการเยียวยาตามมติ ครม. เมื่อ 31 พฤษภาคม 2548 ต่อไป

ดังนั้น จากหลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคดีความมั่นคงดังกล่าวข้างต้น พบว่าเป็นคดีความมั่นคงอันเกิดจากการกระทำของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงเพียง 10,633 คดี ดังปรากฏรายละเอียดตามแผนภาพที่ 3-3 ดังนี้

แผนภาพที่ 3-3 : สถิติคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2547 – 2560

ที่มา : งานการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากแผนภาพที่ 3-3 แสดงให้เห็นว่า ในปี 2550 เกิดคดีความมั่นคงมากที่สุดถึง 1,615 คดี รองลงมา ได้แก่ ปี 2548 จำนวน 1,501 คดี ปี 2549 จำนวน 1,226 คดี ปี 2547 จำนวน 1,014 คดี ปี 2551 จำนวน 848 คดี ปี 2552 จำนวน 800 คดี ปี 2553 จำนวน 650 คดี ปี 2554 จำนวน 621 คดี ปี 2556 จำนวน 573 คดี ปี 2555 จำนวน 545 คดี ปี 2557 จำนวน 438 คดี ปี 2559 จำนวน 359 คดี ปี 2558 จำนวน 278 คดี และ ปี 2560 จำนวน 165 คดี ตามลำดับ

จึงพอสรุปได้ว่า คดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง คดีที่เกิดขึ้นจากการกระทำของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง และกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด โดยให้หมายความรวมถึงความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษ

เมื่อปรากฏคดีความมั่นคงเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พนักงานสอบสวนก็ชอบที่จะดำเนินคดีให้เป็นไปตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และหลักการสอบสวนคดีอาญาดังที่ได้ศึกษามาก่อนหน้านี้แล้ว แต่เนื่องจากคดีความมั่นคงมีลักษณะการกระทำผิดในรูปขบวนการ มีความสลับซับซ้อนตั้งแต่ขั้นสั่งการจนถึงการลงมือก่อเหตุ โดยมีการแบ่งหน้าที่กันทำอย่างเป็นระบบ และปิดลับรู้เฉพาะการกระทำของตนเองเท่านั้น เพื่อป้องกันและทึ้งร่องรอยพยานหลักฐานในการก่อเหตุ รวมถึงหลีกเลี่ยงความเสียหายต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการเดินทางเข้า-ออก ที่เกิดเหตุหรือแม้แต่บริเวณที่เกิดเหตุเอง ทำให้ประสบแต่ความยุ่งยากในการรวบรวมพยานหลักฐานตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายปกติให้อำนาจไว้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องอาศัยกฎหมายพิเศษมาเป็นเครื่องมือเพิ่มเติมในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อรูปคดีมากที่สุด ดังนี้

1. ขั้นตอนการจับกุมและซักถาม

สำหรับขั้นตอนการจับกุม เป็นมาตรการทางกฎหมายอาญาที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง เนื่องจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการรักษาการให้เป็นไปตามกฎหมายจักต้องกระทำภายในขอบเขตที่เหมาะสม และในกรอบแห่งกฎหมายที่ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งในทางปฏิบัติกรณีเกิดคดีความมั่นคงขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น การติดตามจับกุมตัวบุคคลที่ต้องสงสัยถือเป็นมาตรการด่านแรกเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมโดยการซักถามหรืออาศัยผลจากการซักถาม ไปดำเนินการขยายผลเข้าตรวจค้นในเวลาต่อมา ซึ่งขั้นตอนนี้ยังไม่ถือว่าการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่อเมื่อการจับกุมและควบคุมตัวตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 และพระราชกำหนดการบริหารราชการฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 สิ้นสุดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด หากพบพยานหลักฐานเพิ่มเติมปรากฏบุคคลที่ต้องสงสัยดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็จะรวบรวมพยานหลักฐานร้องขอต่อศาลอนุมัติจับกุมตัวผู้ต้องสงสัยในฐานะผู้ต้องหาต่อไป หลังจากนั้นก็นำหลักการจับกุมหรือควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ ซึ่งมาตรการจับกุมหรือควบคุมตัวดังกล่าวนี้สามารถใช้ต่อกันได้ โดยยังไม่มีหน่วยงานกลางที่มาตรฐานตรวจสอบการใช้อำนาจอย่างจริงจัง ลำดับต่อไปผู้วิจัยขอเสนอ หลักการจับกุมหรือควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยขอเรียงตามลำดับขั้นตอนของกฎหมายพิเศษ ดังนี้

1.1 พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457

สำหรับในพื้นที่ซึ่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 มาตรการสำคัญประการหนึ่งในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีความมั่นคง ย่อมอาศัยอำนาจในการกักตัวบุคคล ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 303 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ได้กำหนดให้มีมาตรา 15 ทวิ เพิ่มเติม ซึ่งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจในการกักตัวบุคคลไว้ได้เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นเป็นราชศัตรู หรือได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย เรื่องกฏอัยการศึก หรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ทั้งนี้ เพื่อการสอบถาม หรือความจำเป็นของทางราชการทหารได้ โดยมีระยะเวลากักตัวได้ไม่เกิน 7 วัน

1.2 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548

ในกรณีที่น่าปรากฏว่ามีบุคคลซึ่งต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือเป็นผู้ใช้ ผู้โฆษณา ผู้สนับสนุนการกระทำเช่นนั้น หรือปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน กฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวไว้เท่าที่มีเหตุจำเป็น โดยมาตรา 12 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ยังได้กำหนดขั้นตอนในการจับกุมและควบคุมตัวไว้โดยให้ร้องขอต่อศาลเพื่อขออนุญาตดำเนินการและเมื่อศาลอนุญาตแล้ว ให้มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวได้ไม่เกิน 7 วัน แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาการควบคุมตัวต่อได้อีกคราวละ 7 วัน แต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 30 วัน เมื่อครบกำหนดแล้วหากต้องควบคุมตัวต่อไป ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

โดยกฎหมายฉบับนี้ใช้คำว่าจับกุมและควบคุมตัว เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากแต่ผู้ถูกจับกุมและควบคุมตัวดังกล่าว จะยังไม่ได้รับสิทธิของผู้ถูกจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากเป็นเพียงบุคคลที่ต้องสงสัย ซึ่งยังไม่ตกเป็นผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในทางปฏิบัติหลังจากที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำการควบคุมตัวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะจัดทำบันทึกคำซักถามเป็นลายลักษณ์อักษรกรณีมีการขัดทอดหรือการรับสารภาพ ต่อมาก็จะเข้าสู่กระบวนการสอบสวน โดยส่งให้ตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการร้องต่อศาลขออนุมัติจับกุมในฐานะผู้ต้องหา ซึ่งในกระบวนการนี้จะเข้าสู่มาตรการทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป โดยปรากฏรายละเอียดผลการออกหมายจับและจับกุมตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ตามตารางที่ 3-1 และผลการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยตามตารางที่ 3-2 และ ตารางที่ 3-3 ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 3-1 : สถิติข้อมูลหมายจับ พ.ร.ก. ตั้งแต่ 21 กรกฎาคม 2548 - 31 ธันวาคม 2560

ลำดับ	ผลการปฏิบัติ						
	ออกหมาย	จับกุม/มอบตัว	เสียชีวิต/ปะทะกับจนท.	เสียชีวิต/สาเหตุอื่น	ถอนหมาย/ขาดอายุความ	รวมจำนำหมาย	หลบหนี
	คดี	หมาย	หมาย	หมาย	หมาย	คดี	
ยะลา	1,873	1,532	29	20	224	1,805	68
ปัตตานี	1,750	1,369	4	21	277	1,671	79
นราธิวาส	2,673	1,679	13	4	941	2,637	36
รวม	6,296	4,580	46	45	1,442	6,113	183

ที่มา : งานการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากตารางที่ 3-1 แสดงให้เห็นว่า สถิติข้อมูลหมายจับตาม พ.ร.ก. ในภาพรวม ตั้งแต่ 21 กรกฎาคม 2548 - 31 ธันวาคม 2560 มีการออกหมายจับจำนวนทั้งสิ้น 6,296 คดี จับกุม/มอบตัว จำนวน 4,580 หมาย โดยแยกเป็น จังหวัดนราธิวาสออกหมายจับมากที่สุด จำนวน 2,673 รองลงมาจังหวัดยะลา 1,873 หมาย และ จังหวัดปัตตานี จำนวน 1,750 ตามลำดับ

ตารางที่ 3-2 : สถิติการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ตาม พ.ร.ก. ตั้งแต่ ปี 2548 – 31 ธันวาคม 2560 ของศูนย์พิทักษ์สันติ ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า (อำเภอเมือง จังหวัดยะลา)

ลำดับ	ภ.จว.	การควบคุม (ราย)	เป็นแนวร่วมหรือสมาชิก (ราย)	การดำเนินการ		หมายเหตุ
				ปล่อยตัว (ราย)	ส่งดำเนินคดีอาญา (ราย)	
1	ยะลา	1,243	335	1001	242	
2	ปัตตานี	757	244	463	294	
3	นราธิวาส	1,029	366	701	328	
	รวม	3,029	945	2,165	864	

ที่มา : งานการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากตารางที่ 3-2 แสดงให้เห็นว่าการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยตาม พ.ร.ก. ในภาพรวม ตั้งแต่ ปี 2548 - 31 ธันวาคม 2560 มีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ณ ศูนย์พิทักษ์สันติ ศูนย์ปฏิบัติการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนหน้า จำนวนทั้งสิ้น 3,029 ราย โดยแยกเป็น จังหวัดยะลา มากที่สุด จำนวน 1,243 ราย รองลงมาได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จำนวน 1,029 และจังหวัดปัตตานี จำนวน 757 ราย ตามลำดับ

ตารางที่ 3-3 : สถิติการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ตาม พ.ร.ก. ตั้งแต่ ปี 2548 - 31 ธันวาคม 2560 ของ หน่วยซักถาม หน่วยข่าวกรองทางทหารส่วนหน้า จังหวัดชายแดนภาคใต้ (อำเภอหนองจิก จังหวัด ปัตตานี)

ลำดับ	ภ.จว.	การควบคุม (ราย)	เป็นแนวร่วมหรือ สมาชิก (ราย)	การดำเนินการ			หมายเหตุ
				ปล่อยตัว (ราย)	ส่งดำเนิน คดีอาญา (ราย)	ส่ง ศพส.	
1	ยะลา	209	63	48	12	1	
2	ปัตตานี	400	176	214	128	9	
3	นราธิวาส	891	387	694	141	10	
	รวม	1500	626	956	281	20	

ที่มา : งานการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากตารางที่ 3-4 : แสดงให้เห็นว่าการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยตาม พ.ร.ก. ในภาพรวม ตั้งแต่ ปี 2548 - 31 ธันวาคม 2560 มีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ณ หน่วยซักถาม หน่วยข่าวกรองทางทหารส่วนหน้า จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 1,500 ราย โดยแยกเป็น จังหวัดนราธิวาส มากที่สุด จำนวน 891 ราย รองลงมาได้แก่ จังหวัดปัตตานี จำนวน 400 และจังหวัดยะลา จำนวน 209 ราย ตามลำดับ

2. ขั้นตอนการตรวจค้น

สำหรับขั้นตอนการตรวจค้นเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง หากจะเกิดขึ้นก่อน ขั้นตอนการจับกุมและซักถามก็เพื่อแสวงหาสิ่งต้องสงสัยที่มีไว้ หรือได้มา หรือใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือหากจะเกิดขึ้นภายหลัง ขั้นตอนการจับกุมและซักถามก็เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานซึ่งเกิดจากคำรับสารภาพในชั้นซักถามก็ได้ โดยกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ได้ให้อำนาจไว้ ดังนี้

2.1 พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457

สำหรับในพื้นที่ซึ่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 กฎหมายได้ให้อำนาจฝ่ายทหารในการเข้าปิดล้อม/ตรวจค้นได้ไม่ว่าจะเป็น การตรวจ ค้น บรรดาสิ่ง ซึ่งจะเกณฑ์ หรือต้องห้าม หรือต้องยึด หรือจะต้องเข้าอาศัย หรือมีไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วย กฎหมาย ทั้งมีอำนาจที่จะตรวจค้นได้ทั้งที่ตัวบุคคล ในยานพาหนะ เคหะสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือที่ใดๆ และไม่ว่าเวลาใด ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีอำนาจที่จะตรวจหนังสือพิมพ์ ข่าวดสาร จดหมาย โทรเลข ที่ส่ง หรือมีไปมาถึงกัน ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกตามมาตรา 9 (1)-(3) แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

2.2 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548

เมื่อมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแล้ว ตามมาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ได้ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีในการประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งตรวจค้น รื้อถอน หรือทำลายซึ่งอาคาร สิ่งปลูกสร้างหรือสิ่งกีดขวาง ตาม ความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อระงับเหตุการณ์ร้ายแรงให้ยุติโดยเร็ว และหากปล่อยนิ่งช้าจะทำให้ ไม่อาจระงับเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่ โดยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้การเข้าปิดล้อม/ตรวจค้นได้ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวในการดำเนินการอยู่เป็นประจำ ซึ่งปรากฏรายละเอียดผลการ ปิดล้อม/ตรวจค้นเป้าหมายตามตารางที่ 3-4 ดังนี้

ตารางที่ 3-4 : สถิติการปิดล้อมตรวจค้นตาม พ.ร.ก. ตั้งแต่ 1 มกราคม 2552- 31 ธันวาคม 2560

ลำดับ	ผลการปฏิบัติ						หมายเหตุ
	ตรวจค้น		ปิดล้อมตรวจค้น		รวมตรวจค้น /ปิดล้อมตรวจค้น		
	ครั้ง	เป้าหมาย	ครั้ง	เป้าหมาย	ครั้ง	เป้าหมาย	
ยะลา	36,622	53,590	3,717	6,956	40,339	60,546	
ปัตตานี	24,091	29,481	4,031	5,033	28,122	34,514	
นราธิวาส	2,483	22,594	3,257	12,151	15,740	34,745	
สงขลา	2,876	2,954	1,958	1,981	4,834	4,935	
ชก.ตชด.	126	228	90	1,200	216	1,428	
รวม	76,198	108,847	13,053	27,321	89,251	136,168	-

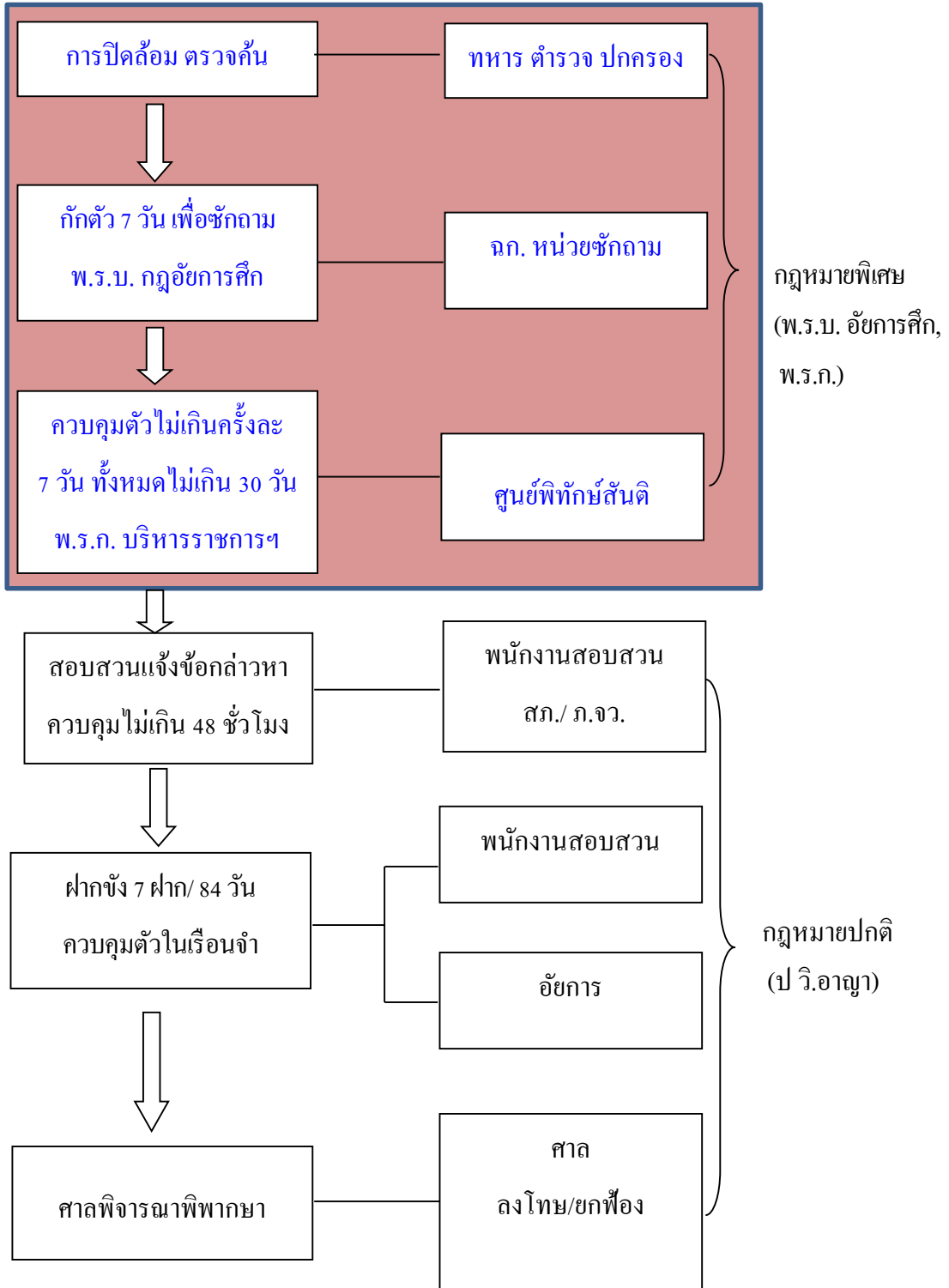
ที่มา : งานการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากตารางที่ 3-4 : แสดงให้เห็นว่า สถิติผลการปิดล้อมตรวจค้นตาม พ.ร.ก. ในภาพรวม ตั้งแต่ ปี 1 มกราคม 2552 – 31 ธันวาคม 2560 มีการปิดล้อมตรวจค้น จำนวนทั้งสิ้น 89,251 ครั้ง เป้าหมาย 136,168 เป้าหมาย โดยแยกเป็นจังหวัดยะลาปิดล้อมตรวจค้นมากที่สุด จำนวน 40,339 ครั้ง เป้าหมาย 60,546 เป้าหมาย รองลงมาจังหวัดปัตตานี จำนวน 24,291 ครั้ง เป้าหมาย 34,514 เป้าหมาย จังหวัดนราธิวาส จำนวน 15,740 ครั้ง เป้าหมาย 34,745 เป้าหมาย จังหวัดสงขลา จำนวน 4,834 ครั้ง เป้าหมาย 4,935 เป้าหมาย และ ชก.ตชด. จำนวน 126 ครั้ง เป้าหมาย 1,428 เป้าหมาย ตามลำดับ

จากขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน แต่มีข้อสังเกตทางกฎหมายว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้จะมีกำลังทหารเป็นหน่วยงานหลักในการบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว แต่สำหรับอำนาจในการสอบสวนกฎหมายกลับไม่ได้ให้อำนาจแก่ทหารไว้ ดังนั้นกรณีผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษ เมื่ออำนาจในการจับกุมและควบคุมตัวสิ้นสุดลง หากต้องควบคุมตัวต่อไปจะต้องส่งตัวให้ตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งช่วงรอยต่อของการดำเนินการดังกล่าวอาจทำให้พยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ร่วมสืบสวนตรวจค้นตั้งแต่ต้นอาจเปลี่ยนแปลงสูญหายได้ อันเป็นการขัดต่อหลักความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาพยาน (Chain of Custody) จนเป็นเหตุให้เกิดความสงสัยยกประโยชน์ให้จำเลย ศาลจึงพิพากษายกฟ้อง

ดังนั้น จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังปรากฏรายละเอียดตามแผนภาพที่ 3-4 ดังนี้

แผนภาพที่ 3-4 : แสดงขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา¹

กฎหมายพยานเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยวิธีการเสนอและค้นคว้าข้อเท็จจริง เพื่อที่จะนำไปบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติอย่างถูกต้อง กฎหมายพยานหลักฐานของไทยได้แบ่งแยกพยานหลักฐานเป็นประเภทต่างๆ และหลักเกณฑ์การนำสืบ การกำหนดประเด็น ภาระการพิสูจน์ ข้อสันนิษฐานกฎหมาย การพิสูจน์พยานและการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแต่ละประเภท มีมาตรการป้องกันการจู่โจมพยานเพื่อมิให้มาตรการเอาเปรียบกันในเชิงคดี การให้เป็นดุลพินิจศาลในการตัดพยานที่ฟุ่มเฟือยหรือประวิงคดี กฎหมายพยานให้ออกาสู่ความน่าพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงในคดี แต่ก็ต้องมีข้อจำกัดทั้งนี้เพื่อให้มีการคัดสรรพยานหลักฐานที่มีคุณภาพต้นกำเนิด (Authentication) เป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี เป็นพยานหลักฐานที่ไม่ต้องห้ามมิให้รับฟัง และมีการนำเสนอพยานหลักฐานถูกต้องตามกระบวนการตามกฎหมายเพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกันในเชิงคดี และเพื่อมิให้มีการประวิงคดีให้ล่าช้าโดยเสนอพยานหลักฐานที่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป การนำพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์ข้อความจริงในคดีในขณะเดียวกันกฎหมายพยานหลักฐานยังมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และควบคุมการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้อำนาจแสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีการที่มีชอบและละเมิดสิทธิของประชาชน ระบบการพิจารณาและสืบพยานตามกฎหมายพยานเป็นกระบวนการค้นหาความจริง (Fact-finding Process) แต่ไม่อาจรับประกันได้ว่าศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีได้ตรงกับความเป็นจริง กฎหมายพยานเป็นแต่เพียงรับประกันได้ว่าศาลจะพิจารณาสืบพยานหลักฐานด้วยกระบวนการที่เป็นธรรม (Fair Play) โดยจะพิจารณาคัดสรรแต่พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) เท่าที่จะหาได้และเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบและไม่มีการเอาเปรียบกันในเชิงคดี การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลจะต้องเป็นไปโดยความถูกต้อง (Accuracy) รวดเร็ว (Speed) มีประสิทธิภาพ (Efficiency) และเป็นธรรม (Justice) กระบวนการดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อศาลได้รับความร่วมมือจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องในคดี เช่น พยานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน เช่น ผู้ครอบครองพยานหลักฐาน ผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาต่างๆ ลำดับต่อไปนี้จะศึกษารายละเอียดของกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ดังนี้

¹ “การรับฟังหลักฐานในคดีอาญา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.stoy.ae.th>lan

1. ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยาน

ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานมี 2 ระบบ ได้แก่ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) กับระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

1.1 ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหา นั้นมีที่มาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เป็นต้น หลักการของระบบกล่าวหา มีวิวัฒนาการจากการแก้แค้นกันระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายฟ้องผู้กระทำผิดโดยรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบความผิดของจำเลยในศาลด้วยตนเอง ส่วนศาลวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด เพราะมีแนวความคิดมาจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณ ซึ่งใช้วิธีทรมาน (Trial by Ordeal) และทำให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง (Trial by Battle) ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือกรรมการ ดังนั้นคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องปกป้องรักษาประโยชน์ในการฟ้องและต่อสู้คดีด้วยตนเอง ระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญต่อหลักเกณฑ์ต่อไปนี้คือ

1.1.1 หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่า จำเลยกระทำความผิดจริง

1.1.2 ถือหลักสำคัญว่า โจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน

1.1.3 ศาลจะวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัด ควบคุมกระบวนการสืบพยานหลักฐาน โดยให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยาน โดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจตกเป็นฝ่ายแพ้คดีได้

1.1.4 ศาลจะมีบทบาทค้นคว้าหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีหรือคู่ความจะต้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง

1.2 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวน ระบบนี้ไม่ได้เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหา แต่จะทำหน้าที่ค้นคว้าหาความจริงด้วยตนเอง ศาลจะมีบทบาทในฐานะผู้ค้นหาความจริง (Fact-Finder) ผิดกับในระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทน้อยมาก เพราะต้องวางตัวเป็นกลาง โดยระบบไต่สวน เน้นในเรื่องการค้นคว้าหาความจริงเป็นหลัก ดังนั้น กฎเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยานการดำเนินการต่าง ๆ ในศาลจึงยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหา

จากที่มาของระบบกล่าวหากับระบบไต่สวนที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อใดที่คู่ความมีสถานะเท่าเทียมกันแล้ว การใช้ระบบกล่าวหาจะเกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่ายเพราะเป็นเรื่องที่ต่างฝ่ายต่างต้องใช้สิทธิปกป้องรักษาสิทธิประโยชน์ของตนเอง แต่ถ้าเมื่อใดที่คู่ความ

มีสถานะไม่เท่าเทียมกันแล้ว การใช้ระบบไต่สวนข้อมจะเหมาะสมและเป็นธรรมแก่คู่ความฝ่ายที่อยู่
 ในสถานะเสียเปรียบ เช่น กรณีพิพาทระหว่างบริษัทผู้ประกอบการกับผู้บริโภค เพราะพยาน
 หลักฐานต่าง ๆ จะอยู่ในครอบครองของฝ่ายบริษัทฯเป็นส่วนใหญ่จึงเป็นการยากที่ฝ่ายผู้บริโภค
 จะนำสืบหรืออ้างพยานหลักฐานตามระบบกล่าวหาที่มีหลักว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ” โอกาส
 ที่จะชนะคดีสำหรับผู้บริโภคจึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาของคดีของผู้บริโภคจึงใช้
 ระบบไต่สวน ความแตกต่างของสองระบบกฎหมายดังกล่าวนี้ ปัจจุบันมีไม่มากนัก เพราะทั้งสอง
 ระบบต่างยอมรับว่าแต่ละระบบมีข้อดีข้อเสีย จึงได้มีการปรับปรุงระบบพิจารณาโดยนำข้อดีของอีก
 ระบบหนึ่งมาใช้ จนทั้งสองระบบมีลักษณะใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ ดังเช่นกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความต่าง ๆ ของไทยหลายฉบับ

2. หลักการพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐาน

ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มีช่องทางเข้าสู่สำนวนได้ 5 ช่องทาง ได้แก่ โดยการนำสืบพยานหลักฐาน
 โดยข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย โดยศาลรับรู้เอง โดยศาลตรวจเห็นเองและโดยคู่ความรับข้อเท็จจริงกัน
 ในกรณีของการนำสืบพยานหลักฐานนั้นต้องมีการกำหนดหน้าที่นำสืบเสียก่อน โดยให้คู่ความ
 ที่มีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงใดต้องมีหน้าที่นำสืบก่อนในประเด็นนั้น ซึ่งในบางกรณีจะต้องนำ
 ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายอื่นๆ เช่น ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1358 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เป็นเจ้าของ
 รวมมีสิทธิจัดการทรัพย์สินรวมกัน เมื่อกำหนดหน้าที่นำสืบแล้ว จึงจะมีการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ
 ซึ่งพยานเหล่านั้นต้องมีความเกี่ยวข้อง (Relevance Evidence) กับประเด็นแห่งคดีและมีคุณค่า
 พอที่จะเป็นพยานหลักฐานได้ ในกรณีที่เป็นพยานบุคคลต้องมีคุณสมบัติทั่วไปที่ต้องเข้าใจ ตอบคำถาม
 หรือสื่อสาร (Communicate) และเรียบเรียงลำดับความคิด ความเข้าใจ รับรู้ (Narration) นอกจากนี้
 พยานต้องมีคุณสมบัติเฉพาะคดีอีกด้วย เช่น พยานมีโอกาสรับรู้จดจำเหตุการณ์ได้ (Perception and
 Memory) จริงหรือไม่ เพราะบางครั้งพยานเบิกความไปตามความจริงที่พยานเห็น แต่พยานอาจจะ
 สายตาไม่ดี สิ่งที่พยานเห็นและเบิกความเป็นไปโดยสุจริตของพยาน แต่โดยสภาพแวดล้อมกรณี
 แล้วไม่น่าเชื่อว่าสิ่งที่พยานพบเห็นนั้นอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ ดังนั้นคุณค่าของพยาน
 (Probative Value of Evidence) และความน่าเชื่อถือของพยาน (Credibility of Witness) ในกรณีที่เป็น
 พยานเอกสาร ต้องนำพยานหลักฐานที่มีความถูกต้องแท้จริงมีคุณสมบัติเป็นต้นฉบับหรือเท่าเทียม
 (Authentication) ในกรณีที่เป็นพยานวัตถุก็ต้องนำสืบพิสูจน์ว่าการได้มาและการเก็บรักษาพยาน
 วัตถุนั้นมีขั้นตอนการเก็บ การรักษา การตรวจพิสูจน์ที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ตามหลัก Chain of
 Custody เพื่อมิให้มีการแทรกแซงยุ่งเกี่ยวกับพยานวัตถุเหล่านั้นจนทำให้คุณภาพพยานด้อยลงไป
 ดังนั้นการประเมินคุณค่าของพยานในเบื้องต้นจึงเป็นสาระสำคัญที่ต้องจำเป็นพิจารณาก่อนนำ
 พยานหลักฐานนั้นไปใช้

การที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐานนั้นจะต้องมีการนำเสนอ (Adduce) เข้าสู่สำนวนคดีของศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ศาลจะนำข้อเท็จจริงนอกสำนวนความมาเป็นเหตุผลในการเขียนคำพิพากษาได้ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงนั้นเป็นสิ่งที่ศาลรู้ได้เอง (Judicial Notice) เช่น ข้อเท็จจริงที่ว่าคืนไหนเป็นคืนข้างแรม คืนไหนเป็นคืนข้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้วินิจฉัยว่าขณะเกิดเหตุเวลากลางคืน แม้ไม่มีแสงไฟฟ้าส่องสว่าง พยานก็มีโอกาสเห็นคนร้ายได้โดยอาศัยแสงจันทร์ เป็นต้น พยานหลักฐานที่จะนำเสนอต่อศาลไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญา หรือพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุจะต้องเป็น

2.1 พยานที่ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นแห่งคดีโดยตรง (Fact in Issue) เช่น ประจักษ์พยานที่เห็นคนร้าย วิดีทัศน์ที่ถ่ายจากกล้องวงจรปิดที่แสดงให้เห็นคนร้ายขณะกระทำความผิด

2.2 พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง (Relevance Fact) ที่จะนำไปสู่ข้อสรุปในประเด็นแห่งคดีโดยอาศัยหลักตรรกวิทยาโดยการอนุมาน (Inference) เช่น พยานแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปรียบได้กับเส้นด้าย ที่เส้นเดียวไม่อาจมีน้ำหนักยกของได้ แต่เส้นด้ายที่มีดรวมกันมาก ๆ สามารถยกได้ พยานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงก็เช่นกัน ถ้าพึ่งแต่ตัวมันเองไม่มีน้ำหนักรับฟังได้ แต่เมื่อพยานแวดล้อมหลาย ๆ ประการรวมกันทำให้มีน้ำหนักรับฟังได้

2.3 พยานหลักฐานที่เป็นพยานประกอบข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นในคดี (Collateral) เป็นพยานหลักฐานที่ประกอบกับพยานในสองประการแรก และมีผลต่อความน่าเชื่อถือของพยาน เช่น พยานเป็นคนวิกลจริต พยานสายตาไม่ดี

3. การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

ดังนั้น การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา ศาลจะพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์ก่อนว่ามีน้ำหนักรับฟังลงโทษจำเลยได้หรือไม่ หากพยานหลักฐานของโจทก์ไม่มีน้ำหนักรับฟังลงโทษจำเลยเสียแล้วศาลย่อมยกฟ้อง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาพยานจำเลย แต่ถ้าพยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักรับฟังได้ในเบื้องต้น ศาลจะพิจารณาพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยต่อไปว่ามีน้ำหนักรับฟังหักล้างพยานของโจทก์ได้หรือไม่ หากรับฟังหักล้างได้ศาลจะยกฟ้อง แต่ถ้าไม่มีน้ำหนักหักล้างพยานโจทก์ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลย ในการสืบพยานของฝ่ายโจทก์นั้น โจทก์จึงต้องนำสืบพยานหลักฐานให้มีน้ำหนักมั่นคง ชัดเจนและน่าเชื่อถือ (Clear and Convincing) และปราศจากข้อสงสัยใด ๆ (Proof Beyond Reasonable Doubts) เสียก่อน

4. การรับฟังพยานหลักฐาน

พยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟัง คือพยานหลักฐานที่ถูกคัดออกจากการพิจารณา รับรู้ของลูกขุนด้วยเหตุผลที่ว่าลักษณะและคุณค่าของพยานหลักฐาน ไม่มีคุณภาพ ซึ่งมีที่มาจาก Bill of Rights อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน (The Automatic Exclusionary Rule Familiar to American Bill of Rights jurisprudence) และหลัก Due Process of Law ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับแก้ไขครั้งที่ 4 ของสหรัฐอเมริกา (Fourth Amendment ค.ศ.1971) ที่บัญญัติว่า “สิทธิของประชาชน ที่มีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสารและทรัพย์สินจากการถูกตรวจค้นหรือยึด โดยไม่มีสาเหตุอันควร จะละเมิดไม่ได้และจะออกหมายเพื่อจะกระทำการดังกล่าวใด ๆ ไม่ได้ เว้นแต่ จะมีเหตุอันควรเชื่อถือซึ่งได้รับการยืนยันด้วยคำสาบานหรือคำปฏิญาณและโดยเฉพาะต้องระบุสถานที่ ที่จะค้นหรือบุคคลที่จะจับกุมหรือสิ่งที่จะยึดไว้ในหมายนั้น” ซึ่งเป็นการคุ้มครองการตรวจค้นและการยึดของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายหรือเป็นบทบัญญัติว่าจะไม่มีบุคคลใดถูกลิดรอนซึ่งชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สิน โดยปราศจากกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process of Law) เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 แต่ก็มีข้อยกเว้นตามมาตรา 226/1 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้น หรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของ ระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ ทั้งปวงแห่งคดีโดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
- (2) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี
- (3) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ
- (4) ผู้ที่กระทำโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษ

หรือไม่เพียงใด”

มาตรา 226/1 มีข้อความทำนองเดียวกันกับ Federal Rule of Evidence Art, 403 บทบัญญัติ มาตรานี้ได้นำเอาบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกามาบัญญัติให้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมาตรานี้ให้ เป็นข้อยกเว้นบทตัดพยานหลักฐานที่มิชอบ และให้เป็นดุลพินิจศาลในการรับฟังพยานหลักฐาน เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัย ข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ โดยมีกรอบการใช้ดุลพินิจตาม (1) ถึง (4) เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่

จำเลย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมิให้เจ้าพนักงานกระทำการมิชอบอันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันต้องพิจารณา ชั่งน้ำหนักผลเสียเปรียบเทียบกับระหว่างสิทธิและเสรีภาพของจำเลยกับประโยชน์สาธารณะว่าควรจะรับฟังหรือตัดพยานดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่ศาลต้องพิจารณาเป็นรายคดีไป

มาตรา 135 ที่บัญญัติสำหรับการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนว่า “ในการถาม คำให้การผู้ต้องหาห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหาขึ้น”

หลักดอกผลของต้นไม้ไม่มีพิษ “Fruit of Poisonous Tree” เป็นหลักการตัดพยานที่เกิดจากการบังคับชูเชิญหรือได้มาโดยมิชอบหรือได้มาโดยละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องถูกตัดออกจากการพิจารณา และในคดี Wong vs. U.S. ศาลเห็นว่าหลักผลไม่มีพิษคือหลักตาม The Forth Amendment

5. หลักการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำว่า “หลักการตัดพยาน” นี้แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Exclusionary Rule” ความหมายโดยย่อของคำนี้ก็คือ พยานหลักฐานใดที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาโดยการตรวจค้นและการยึดที่มีชอบ ไม่อาจใช้ยื่นผู้ถูกค้น หรือผู้ถูกยึดในคดีอาญาได้ หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ มีที่มาจากหลักการการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (Due Process) ที่ได้ยอมรับและถือปฏิบัติในสังคมนิติรัฐ อย่างไรก็ตาม การนำหลักการดังกล่าวมาใช้ขึ้นอยู่กับการชั่งน้ำหนักความสมดุล (Balancing Test) ระหว่างคุณค่าของทฤษฎีป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) กับคุณค่าของทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Due Process) ทำให้หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบนี้มีข้อยกเว้นหากเป็นกรณีที่เกิดละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว มีผลเสียน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ดังเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกธุรกรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญา หรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน” บทยกเว้นนี้จึงเป็นหน้าที่และอำนาจศาลที่จะต้องใช้ดุลพินิจเป็น

รายคดีภายใต้กรอบหลักเกณฑ์ความสมควรดังกล่าว ในคดี “Weeks v U.S. (1914)” พยานหลักฐานที่ได้มาโดยฝ่าฝืน Fourth Amendment รับฟังไม่ได้ ในคดี Silverthorne Lumber Co.v.U.S.(1920) วางหลัก Fruit of the poisonous tree เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

6. การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบตามกฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 บัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน” หลักการรับฟังพยานหลักฐานของ Common Law ที่สำคัญคือ พยานหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับคดีสามารถรับฟังได้ เว้นแต่มีกฎหมายยกเว้นไว้ไม่ให้รับฟัง (All Relevant Evidence is Admissible Subject to the Exceptions) พยานเกี่ยวข้องกับคดี (Relevant) และรับฟังได้ (Admissible) ไม่ควรถูกตัดออกไป (Be Excluded) เพียงเหตุผลเพราะการได้มาซึ่งพยานดังกล่าวไม่ชอบเท่านั้น การตัดพยานดังกล่าวจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม (Injustice) และยังเป็น การปล่อยคนที่กระทำผิดไปโดยไม่ต้องรับโทษ ความเห็นนี้เห็นว่าพยานหลักฐานใดก็ตามที่จะนำมาซึ่งความยุติธรรมแล้ว สามารถรับฟังได้ (All Evidence Which is Necessary to Enable Justice to be Done Should be Admitted)

มาตรา 226 นี้ วางหลักว่าพยานหลักฐานใดก็ตามที่เป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ย่อมนำสืบในกระบวนการพิจารณาคดีได้ แต่ต้องขึ้นอยู่กับบทตัดพยานซึ่งไม่ว่าจะเป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบจะรับฟังได้หรือไม่ ต้องพิจารณาตามมาตรา 226/1

7. การรับฟังคำให้การของผู้ต้องหาที่ให้การต่อเจ้าหน้าที่และศาล

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้” สิทธิที่จะให้การไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองดังกล่าวจึงเป็นสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามมาตรา 25 วรรคสาม บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” และตามมาตรา 25 วรรคสี่ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิจะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติมาตรการคุ้มครองปกป้องสิทธิดังกล่าวโดยผ่านศาลรัฐธรรมนูญไว้ตามมาตรา 213 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพที่ได้รับความ

คุ้มครองตามรัฐธรรมนูญไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยไว้ว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ.....”

ในระบบกล่าวหา การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการที่เป็นรูปธรรมและเอื้อต่อผู้ถูกกล่าวหาให้มีความสามารถในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ในการรับฟังคำให้การของผู้ต้องหาที่ให้การต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อเจ้าหน้าที่สอบคำให้การผู้ต้องหา เป็นเหตุการณ์ระหว่างผู้ต้องหากับเจ้าหน้าที่ โดยที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางกฎหมายและมีประสบการณ์ในการสอบสวน ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาอยู่ในสถานะที่อ่อนด้อยกว่า ดังนั้นจึงต้องมีกฎหมายที่เป็นหลักประกันให้แก่ผู้ต้องหาว่าจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นหลักปฏิบัติที่ชัดเจนให้แก่เจ้าหน้าที่และยังสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนโดยทั่วไปว่าสิทธิเสรีภาพของเขา จะได้รับความคุ้มครองโดยการกำหนดหลักที่เจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ขาดตกบกพร่องไม่ได้ เช่น การแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 การจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาก่อนเริ่มถามคำให้การตามมาตรา 134/1 การให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ตามมาตรา 134/3 การให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบก่อนตามมาตรา 134/4 เมื่อเจ้าหน้าที่สอบปากคำผู้ต้องหา ดังนั้น คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นจับกุม คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้หรือไม่ นั้นจึงขึ้นอยู่กับหลักการข้างต้น

คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นจับกุมและสอบสวน และคำให้การรับสารภาพของจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาลจึงเป็นประเด็นที่น่าพิจารณา

1. คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นจับกุม การจับกุมผู้ต้องหา เจ้าหน้าที่ซึ่งทำการจับต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ การแจ้งนี้ต้องระบุนรายละเอียดพอที่ผู้ต้องหาคงจะเข้าใจได้ว่าตนถูกกล่าวหาด้วยเรื่องอะไรและเรื่องนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้อย่างไร นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังต้องแจ้งสิทธิว่าถูกจับมีสิทธิจะไม่ให้หรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ ตามมาตรา 83 วรรคสอง เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมไม่ใช่พนักงานสอบสวน จึงไม่มีหน้าที่สอบปากคำผู้ถูกจับ ตามมาตรา 84 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าหน้าที่พนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับ

ได้ต่อเมื่อมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้จับแล้วแต่กรณี” เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้เพราะในชั้นจับกุมเจ้าพนักงาน ไม่มีหน้าที่ต้องสอบคำให้การผู้ต้องหา และการให้การของผู้ต้องหาไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นก่อนสอบปากคำ เช่น ขณะสอบปากคำอาจจะไม่มีการสอบถามผู้ต้องหาก่อนว่าประสงค์จะมีทนายความก่อนหรือไม่

2. คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ถ้อยคำของผู้ต้องหาซึ่งให้การต่อพนักงานสอบสวน เป็นคำให้การอย่างหนึ่ง ซึ่งให้ไว้กับพนักงานสอบสวนมิใช่เป็นคำให้การต่อศาล และถ้อยคำนี้อาจเป็นการรับสารภาพหรือปฏิเสธก็ได้ ตามมาตรา 134 วรรคสี่บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อตนได้” คำให้การของจำเลยชั้นสอบสวนอาจถูกโจทก์อ้างมาสนับสนุนว่าจำเลยกระทำความผิด เช่นศาลให้เหตุผลในคำวินิจฉัยว่าในชั้นสอบสวนจำเลยให้การถึงเหตุการณ์ในขณะที่กระทำความผิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยละเอียดและสอดคล้องกับแผนที่เกิดเหตุและพยานบุคคลอื่นของโจทก์ และจำเลยให้การในวันเดียวกับวันเกิดเหตุ ยากที่จำเลยจะปั้นแต่งเรื่องขึ้นโดยปราศจากมูลความจริง เชื่อว่าจำเลยให้การต่อพนักงานสอบสวนไปตามความจริง เป็นต้น และตามมาตรา 135 บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้อำนาจบังคับ หรือกระทำ หรือโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องการนั้น”

ตามกฎหมายอังกฤษกำหนดว่าการสอบปากคำผู้ต้องหานั้น จะต้องมีการปฏิบัติ ตามกฎของศาล (Judges Rules) ด้วย เช่น เมื่อตำรวจมีหลักฐานและดำเนินคดีกับบุคคลใดในการสอบปากคำตำรวจจะต้องเตือนผู้นั้นก่อนว่า คำให้การของเขาอาจใช้เป็นพยานยันเขาในชั้นศาลได้ และเมื่อมีการแจ้งข้อหาแล้วก็ต้องมีการเตือนดังกล่าวนี้ อีก แต่การไม่ปฏิบัติตามกฎของศาลไม่ ถึงกับทำให้ถ้อยคำของผู้ต้องหาเสียผล ไปทั้งหมดศาลอาจใช้ดุลพินิจรับฟังคำรับนั้นได้ สำหรับกฎหมายไทย มาตรา 134/4 วรรคท้ายบัญญัติว่า “ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวน ก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 มาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้”

ข้อสังเกต ตามมาตรา 134/1 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้” ตามมาตรานี้เป็นคดีสำคัญที่มีโทษประหารชีวิตหรือ คดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกินสิบแปดปี ไม่ว่าความผิดข้อหาใด พนักงานสอบสวนต้องจัดหาทนายให้ผู้ต้องหา แม้ผู้ต้องหาไม่ต้องการก็ตามและ

กรณีนี้กฎหมายบัญญัติให้มีผลเฉพาะคำให้การนั้นเท่านั้นที่ศาลจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานมิได้ มิได้มีผลถึงการสอบสวน ดังนั้นการสอบสวนเท่าที่ชอบยังคงมีผลอยู่

หลักความสมัครใจและความน่าเชื่อถือนั้น มีตัวอย่างตาม The statute, 18 U.S.C.A. Section 3501 ว่าด้วยหลักเกณฑ์การรับฟังคำให้การรับสารภาพ (Admissibility of Confessions) บัญญัติว่า คำให้การรับสารภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญาจะรับฟังได้เมื่อผู้ต้องหาให้การรับสารภาพด้วยความสมัครใจ ส่วนจะมีน้ำหนักรับฟังมากน้อยเพียงใดนั้น ให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีแนะนำลูกขุน ให้พิจารณาว่า

- (1) ระยะเวลาตั้งแต่ถูกจับกุมขึ้นชิดกับเวลาสอบปากคำหรือไม่
- (2) จำเลยได้ทราบข้อหาและลักษณะของข้อหาที่มากน้อยเพียงใด
- (3) จำเลยได้รับแจ้งหรือไม่ว่าถ้อยคำของเขาจะถูกนำไปใช้พิสูจน์ความผิดเขา

ในชั้นศาลได้

(4) จำเลยได้รับแจ้งสิทธิที่จะปรึกษาทนายความก่อนให้การ และได้มีกระบวนการจัดหาทนายความให้จำเลยตามสมควรหรือไม่

3. คำให้การรับสารภาพของจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาล ในทางตำรา นักวิชาการถึงกับเปรียบเทียบคำให้การรับสารภาพว่าเป็น “Queen of Evidence” มีสุภาษิตกฎหมายว่า “คำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ให้การต่อศาลในกระบวนการพิจารณาคดี มีคุณค่าและมีผลที่ยิ่งใหญ่มากกว่าการพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานอื่นทั้งปวง” (Confession Facta in Judicio Omni Probatione Est : A Confession Made in Judicial Proceedings is of Greater Than all Proof) ทั้งนี้ เพราะกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเป็นไปตามกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (Due Process) กล่าวคือศาลได้อ่านและได้อธิบายฟ้องให้จำเลยฟังโดยละเอียด จำเลยยอมเข้าใจข้อหาที่ตนเองถูกฟ้องและอัตราโทษตามกฎหมาย กระบวนพิจารณาคดีดังกล่าวกระทำโดยเปิดเผย สาธารณชนยอมเข้าฟังการพิจารณาคดีได้โดยตลอด จำเลยมีโอกาสปรึกษาและหาทนายความช่วยเหลือในการต่อสู้คดี ไม่ว่าจะเป็นทนายความของตนเองหรือทนายความที่รัฐต้องจัดหาให้ ดังนั้นคำให้การรับสารภาพของจำเลยจึงเป็นโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรมและมีคุณค่าน่าเชื่อถือ คำให้การรับสารภาพของจำเลยนี้เป็นหลักประกันว่าศาลพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างถูกต้อง และแสดงถึงศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานจำเลยไม่อาจให้การเป็นอย่างอื่นได้ นอกจากให้การรับสารภาพ

สถิติคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ 4 มกราคม 2547 จนถึง 31 ธันวาคม 2560 สถานการณ์ความรุนแรงยังคงดำรงอยู่และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่จากหลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคดีความมั่นคง พบว่าเป็นคดีความมั่นคงซึ่งเกิดขึ้นจากการกระทำของกลุ่มก่อความรุนแรง จำนวน 10,633 คดี โดยมีรายละเอียดการดำเนินคดีปรากฏตามแผนภาพที่ 3-5 ดังนี้

แผนภาพที่ 3-5 : คดีความมั่นคงและผลการดำเนินคดีระหว่าง 4 มกราคม 2547 – 31 ธันวาคม 2560

ปี พ.ศ.	คดีอาชญากรรม	คดีความมั่นคง	ไม่รู้ตัว (คดี)	คดีรู้ตัวผู้กระทำความผิดและดำเนินคดี				ชั้น พงศ.				ชั้นอัยการ				ชั้นศาล		
				รู้ตัว (คดี)	จับได้ (คดี)	หลบหนี (คดี)	หมายจับ (คดี)	ฟ้อง (คดี)	ไม่ฟ้อง (คดี)	ชด (คดี)	ระหว่างสอบสวน	ฟ้อง (คดี)	ไม่ฟ้อง (คดี)	ชด (คดี)	ระหว่างพิจารณา	ลงโทษ (คดี)	ยกฟ้อง (คดี)	ระหว่างพิจารณา
ยะลา	64,917	3102	2444	658	498	160	166	506	151	2411	34	318	289	2390	71	99	117	102
ปัตตานี	55,680	3671	2753	918	784	134	134	756	150	2718	47	516	342	2688	78	137	221	158
นราธิวาส	67,377	3,575	2,701	874	736	138	581	713	143	2,593	126	355	460	2,556	78	150	184	21
สงขลา	35,121	285	176	109	94	15	81	99	6	166	14	45	46	162	18	12	22	11
รวม	223,095	10,633	8,074	2,559	2,112	447	962	2,074	450	7,888	221	1,234	1,137	7,796	245	398	544	292

ที่มา : งานกฎหมายและสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา, 2560

จากแผนภาพที่ 3-5 : แสดงให้เห็นว่าในการดำเนินคดีความมั่นคง จำนวน 10,633 คดี พบว่า

1. ชั้นพนักงานสอบสวนเป็นคดีรู้ตัวผู้กระทำความผิด 2,559 คดี หรือ ร้อยละ 24.07 และ เป็นคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดมากถึง 8,074 คดี หรือ ร้อยละ 75.93

ในคดีรู้ตัวผู้กระทำความผิด 2,559 คดี สามารถติดตามจับกุมตัวผู้ต้องหา ดำเนินคดีได้ 2,112 คดี หรือร้อยละ 82.53 และ หลบหนี 447 คดี หรือร้อยละ 17.47

จากการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ มีความเห็นสั่งฟ้อง 2,074 คดี หรือร้อยละ 19.51 สั่งไม่ฟ้อง 450 คดี หรือร้อยละ 4.23 คดีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดสั่งงดการสอบสวน 7,888 คดี หรือร้อยละ 74.18 และอยู่ระหว่างการสอบสวน 221 คดี หรือร้อยละ 2.08

2. ชั้นอัยการ มีคดีอยู่ในความรับผิดชอบทั้งสิ้น 10,412 คดี สั่งงดการสอบสวนมากถึง 7,796 คดี หรือร้อยละ 74.88 สั่งฟ้องเพียง 1,234 คดี หรือร้อยละ 11.85 สั่งไม่ฟ้องอีก 1,137 คดี หรือร้อยละ 10.92 และอยู่ระหว่างพิจารณา 245 คดี หรือร้อยละ 2.35

3. ชั้นศาล มีคดีอยู่ในความรับผิดชอบทั้งสิ้น 1,234 คดี พิพากษาลงโทษเพียง 398 คดี หรือร้อยละ 32.25 โดยยกฟ้องมากกว่า 544 คดี หรือร้อยละ 44.09 และอยู่ระหว่างพิจารณาอีก 292 คดี หรือร้อยละ 23.66

ปัญหาและอุปสรรคการใช้กฎหมายพิเศษ

จากการศึกษาความหมายคดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษซึ่งต้องการให้เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานนอกเหนือจากกฎหมายปกติหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจไว้ หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถิติผลการสอบสวนคดีความมั่นคงโดยใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวข้างต้น

จากสถิติผลการสอบสวนคดีความมั่นคงทั้งชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล เป็นตัวชี้วัดและสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่ที่มีสถานการณ์ไม่ปกติหรือสถานการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น หลังจากนำกฎหมายพิเศษมาปรับใช้กับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว โดยพบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการจับกุมและควบคุมตัวในสถานะผู้ต้องสงสัย

เนื่องจากการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารสามารถกักตัวผู้ต้องสงสัยได้ไม่เกิน 7 วัน ตามมาตรา 15 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 ซึ่งเป็นการให้อำนาจที่เด็ดขาด โดยไม่ต้องถูกตรวจสอบจากอำนาจตุลาการหรือศาลถึงความชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด รวมตลอดถึงการตรวจสอบจากภายนอกโดยองค์กรอื่นหรือญาติหรือบุคคลที่ผู้ต้องสงสัยไว้วางใจไม่อาจเข้าพบเพื่อทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวใด ๆ ได้เลย ทำให้ผู้ต้องสงสัยตกอยู่ในสภาวะที่ไม่อาจขัดขืนได้ตั้งแต่เริ่มแรกก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลตามหลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาแต่ประการใด

เพราะอาจถือเป็นสาเหตุสำคัญเข้าหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองได้

นอกจากนี้หลังจากการกักตัวผู้ต้องสงสัยไถ่จะครบ 7 วันแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ก็ยังมีอำนาจที่จะร้องขออนุญาตต่อศาลเพื่อจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยต่อไปได้อีกคราวละ 7 วัน รวมระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน ตามมาตรา 11(1) ประกอบด้วย มาตรา 12 แห่งพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ถึงแม้ว่าในช่วงตอนนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบและได้รับอนุญาตจากศาลก็ตาม แต่ปรากฏว่าการปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องสงสัยยังขัดกับหลัก Presumption ที่ว่าจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 29 วรรค 2 ยังได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยหรือผู้ที่จะต้องถูกจับไว้ว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ประกอบกับผลการวิเคราะห์คำพิพากษายกฟ้องของศาลจังหวัดนครราชสีมา ในกรณีไม่แจ้งสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาตามกรณีศึกษา ดังนี้

กรณีศึกษา : ผลการวิเคราะห์คำพิพากษายกฟ้องของศาลจังหวัดนครราชสีมา เมื่อ 20 มิถุนายน 2554 ในคดีดำที่ 249/2552 คดีแดงที่ 1489/2554 ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดนครราชสีมา โจทก์ นายมะดาไอ๊ะ กาเคร์ จำเลย ในฐานะความผิด ก่อการร้าย อั้งยี่ ซ่องโจร และคดีถึงที่สุด

สาระสำคัญ....ข้อเท็จจริงปรากฏตามคำเบิกความของพันตำรวจโทณัฐภัทรว่า เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2550 เจ้าหน้าที่ทหารและเจ้าพนักงานตำรวจร่วมกันตรวจค้นพื้นที่หมู่ 11 ตำบลโลกศิโยน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบอาวุธปืนออโตเมติก ขนาด .45 พร้อมเครื่องกระสุนปืนจำนวนหนึ่งอยู่ในครอบครองของจำเลย จึงส่งตัวจำเลยมาที่ศูนย์ซักถามค่ายอิงคยุทธบริหาร และตามสำเนาบันทึกผลการซักถามเบื้องต้น เอกสารหมายเลข 14 ระบุว่าจำเลยมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีทำร้ายร่างกายเรื่อตรีวินัย นาคะบุตร (ร.น.) และจำเอนคำชร ทองเอียด ถึงแก่ความตาย เหตุเกิดท้องที่สถานีตำรวจภูธรระแงะ ตามหมายจับศาลจังหวัดนครราชสีมาที่ 653/2548 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2548 คดีลอบยิงนายสุริยา แกมมะ เหตุเกิดท้องที่สถานีตำรวจภูธรต้นหยง ตามหมายจับศาลจังหวัดนครราชสีมาที่ 151/2550 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2550 คดีลอบยิงฐานปฏิบัติการทหารต้นหยงลิมอ ตามหมายจับศาลจังหวัดนครราชสีมาที่ 683/2550 ลงวันที่ 12 กันยายน 2550 อันเป็นหมายจับในคดีก่อความไม่สงบในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับจำเลยดังนี้ ย่อมฟังได้ว่าขณะควบคุมตัวจำเลยไปที่ศูนย์ซักถามค่ายอิงคยุทธบริหารเพื่อดำเนินการตามกรรมวิธีซักถาม จำเลยอยู่ในฐานะผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการกระทำอันมีลักษณะก่อการร้าย รวมตลอดทั้งการครอบครองอาวุธปืน และคดีตามหมายจับศาลจังหวัดนครราชสีมาข้างต้น จึงตกเป็นผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาแล้ว การนำตัวจำเลยไปคุมขังไว้ที่ศูนย์ซักถามค่ายอิงคยุทธบริหารเพื่อดำเนินการให้ได้ ข้อมูลจากจำเลย มีผู้ซักถามประกอบด้วย พันตำรวจโทณัฐภัทร ร้อยตำรวจตรีสุรจิตร และเจ้าสิบตำรวจหญิงนัยนาฯ ก็ล้วนเป็นเจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา และข้อเท็จจริงในบันทึกผลการซักถามตามสำเนาผลการซักถามเบื้องต้น เอกสารหมายเลข จ.14 ก็เป็นข้อเท็จจริงที่ระบุว่าจำเลย เข้าร่วมขบวนการก่อความไม่สงบอย่างไร มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ก่อความไม่สงบใดบ้าง จึงมีลักษณะเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อเอาผิดแก่จำเลย เป็นการดำเนินการที่เป็นปฏิบัติต่อจำเลยซึ่งอยู่ในฐานะผู้ต้องหาแล้วในขณะนั้น อีกทั้งเป็นการดำเนินการที่มีลักษณะ เช่นเดียวกับการถามคำให้การผู้ต้องหาโดยเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่สืบสวนคดีอาญา จำต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาซึ่งมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยต้องแจ้งสิทธิและเตือนให้จำเลยทราบถึงผลของการตอบคำซักถามของเจ้าพนักงานดังกล่าว เมื่อไม่ปรากฏว่าการดำเนินการตามกรรมวิธีซักถามได้มีการแจ้งสิทธิการมีทนายความ และเตือนให้จำเลย ทราบว่าถ้อยคำที่ให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานสามารถไต่ขึ้นจำเลยในการพิจารณาคดีของศาลได้ จึงเป็นการปฏิบัติที่ผิดไปจากหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่กฎหมายกำหนดไว้ ศาลจึงไม่อาจนำถ้อยคำ ที่เป็นคำรับซึ่งปรักปรำและเป็นผลร้ายแก่จำเลยตามสำเนาผลการซักถามเบื้องต้น เอกสารหมายเลข จ.14 รวมทั้งคำเบิกความของพันตำรวจโทณัฐภัทรที่เบิกความรับรองข้อเท็จจริงในสำเนาทันทีผลการซักถามเบื้องต้นดังกล่าวมารับฟังเป็นพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดแก่จำเลยได้ ข้อเท็จจริงคงฟังได้ เพียงว่า เจ้าพนักงานได้ยึดอาวุธปืนพกออโตเมติก ขนาด .45 จำนวน 1 กระบอก ที่ใช้ก่อเหตุยิง ประทุษร้ายบุคคลอื่นรวม 8 คดี ตามรายการในสำเนารายงานการตรวจพิสูจน์ เอกสารหมายเลข จ.10 จำเลย รับฝากไว้จากนายสมาน ดอเลาะ ที่เป็นคนรู้จัก โดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงตามทางนำสืบของโจทก์ ประการอื่นอีกว่าจำเลยเข้าเป็นสมาชิกขบวนการแนวร่วมก่อความไม่สงบอย่างไร และได้สมคบกัน ตั้งแต่ห้าคนขึ้นไปผ่านนายมงคลอย่างไร ถ้าฟังการรับฝากอาวุธปืนดังกล่าวยังไม่อาจบ่งชี้ได้ว่าจำเลย เป็นสมาชิกขบวนการแนวร่วมก่อความไม่สงบหรือได้สมคบกับพวกใช้อาวุธปืนดังกล่าวผ่านนายมงคล เพราะอาจจะเป็นการรับฝากไว้ในฐานะที่นายสมานเป็นคนรู้จักกันก็ได้ ทั้งการตรวจยึดอาวุธปืนได้จากจำเลยก็เป็นระยะเวลาห่างจากกรณีคนร้ายผ่านนายมงคลนานพอสมควร พยานหลักฐานของโจทก์จึงมีเหตุสงสัยตามสมควรว่าจำเลยเป็นสมาชิกขบวนการแนวร่วมก่อความไม่สงบชื่อว่า ขบวนการกู้ชาติรัฐปัตตานี หรือสมคบกับพวกตั้งแต่ห้าคนขึ้นไปผ่านนายมงคลหรือไม่ จึงให้ยก ประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง

วิเคราะห์ว่า ศาลชั้นต้นไม่เชื่อรายงานผลการซักถามที่จำเลยให้การรับสารภาพในชั้นซักถามว่าเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ “ขบวนการกู้ชาติรัฐปัตตานี” เนื่องจากเห็นว่าในขณะที่มีการคุมตัวจำเลยไปซักถามนั้น จำเลยมีหมายจับในคดีอื่นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สร้างความไม่สงบขึ้นในพื้นที่ การซักถามจำเลยว่าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในคดีนี้มีลักษณะเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อเอาผิดกับจำเลย เป็นการดำเนินการที่มีลักษณะเช่นเดียวกับการถามคำให้การผู้ต้องหาโดยเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่สืบสวนคดีอาญา จึงต้องปฏิบัติกับจำเลยในฐานะผู้ต้องหาที่ต้องมีการแจ้งสิทธิต่างๆ ให้จำเลยทราบตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ และ ป.วิ อาญา บัญญัติไว้ โดยต้องแจ้งสิทธิและเตือนจำเลยให้ทราบถึงผลของการตอบข้อซักถามของเจ้าพนักงานผู้ซักถามดังกล่าว เมื่อไม่ได้มีการแจ้งสิทธิฯ จึงไม่อาจนำเอารายงานผลการซักถามซึ่งเป็นคำรับของจำเลยและเป็นผลร้ายแก่จำเลยมารับฟังเป็นพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดกับจำเลย ทั้งศาลชั้นต้นไม่เอาข้อเท็จจริงที่มีการตรวจยึดอาวุธปืนที่ไฉยังผู้ตายและก่อเหตุในคดีอื่นอีกหลายคดีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ก่อความไม่สงบมารับฟังประกอบ ทั้งนี้เพราะศาลชั้นต้นไม่รับฟังคำรับชั้นซักถามในเบื้องต้นเสียแล้ว²

ดังนั้นจากหลักกฎหมายและกรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การที่บุคคลใดตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญายังได้รับการคุ้มครองและรับรองสิทธิตามกฎหมาย กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติในเรื่องของการให้โอกาสและสิทธิของผู้ถูกจับไว้ อาทิเช่น กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการจับของเจ้าพนักงานตาม มาตรา 83 วรรคแรก การแจ้งข้อกล่าวหาหรือสิทธิของผู้ถูกจับตาม มาตรา 83 วรรคสอง และ หลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ถูกจับตาม มาตรา 84 แต่การตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ กลับไม่ได้รับการคุ้มครองหรือรับรองสิทธิใด ๆ เลย ทั้งที่การตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยนี้ย่อมต้องดีกว่าการตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเสียอีก

2. ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจค้น

เนื่องจากอำนาจการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ทหารตาม มาตรา 9(1) แห่งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และ อำนาจการตรวจค้นของพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม มาตรา 11(4) แห่งพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 เป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งไม่ต้องผ่านการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายจากอำนาจตุลาการหรือศาลเช่นเดียวกันกับอำนาจการกักตัวตามกฎหมายอัยการศึกดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งตามกฎหมายปกติหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับการตรวจค้นไว้ ดังนี้

² ประมวลคำพิพากษา วิเคราะห์การใช้และการรับฟังพยานหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ และพยานหลักฐานอื่นในคดีความมั่นคง พ.ศ. 2554-2556 หน้า 65-67.

มาตรา 92 ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลเว้นแต่เข้ากรณียกเว้นตามกฎหมาย

มาตรา 93 ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามกฎหมาย

มาตรา 96 การค้นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก โดยมีข้อยกเว้นตามกฎหมาย

มาตรา 104 เจ้าพนักงานที่ค้น โดยมีหมาย ต้องรีบส่งบันทึกพร้อมบัญชีสิ่งของที่ตรวจยึดไปยังผู้ออกหมายหรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่หมายกำหนด ส่วนกรณีการค้นโดยไม่มีหมาย โดยเจ้าพนักงานอื่นซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวน ให้ส่งบันทึก บัญชี และสิ่งของไปยังพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ใดซึ่งต้องการสิ่งเหล่านั้น

จากหลักกฎหมายดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่า การใช้อำนาจตรวจค้นในที่รโหฐานตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจค้นตั้งแต่ต้นก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ดังนั้นหากการตรวจค้นในลักษณะเช่นนี้ไปพบพยานหลักฐานสำคัญซึ่งเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีในชั้นสอบสวนดำเนินคดี พยานหลักฐานที่พบนั้นจะต้องห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 หรือไม่ ประกอบกับการที่ผู้ต้องสงสัยต้องตกอยู่ในการควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ นานถึง 37 วัน จะทำให้พยานหลักฐานที่ค้นพบนั้นอาจเสียไปเพราะเหตุผลสำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก การค้นโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นจะมีหมายหรือไม่มีหมายจะต้องรีบส่งบันทึกและบัญชีพร้อมด้วยสิ่งของที่ตรวจยึดให้แก่ผู้ออกหมายหรือพนักงานสอบสวน และ ประการที่สอง การค้นส่วนใหญ่กระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวน หากมีการส่งต่อพยานหลักฐานให้กับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะขัดต่อหลักความต่อเนื่องของการครอบครองวัตถุพยาน (Chain of Custody) จนเป็นเหตุแห่งความสงสัยยกประโยชน์ให้แก่จำเลย หรือไม่ ดังเช่นกรณีศึกษาผลการวิเคราะห์คำพิพากษายกฟ้องของศาล ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 : ผลการวิเคราะห์คำพิพากษายกฟ้องของศาลจังหวัดนครราชสีมา เมื่อ 26 มิถุนายน 2556 ในคดีดำที่ 69/2556 คดีแดงที่ 2176/ 2556 ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดนครราชสีมา โจทก์ นายวีสันดี นุ้ยละ จำเลย ในฐานะความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย อั้งยี่ ความผิดต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืน

สาระสำคัญ คดีนี้ นาวาโทสิงหา ทองโปร่ง ที่เข้าร่วมตรวจค้นบ้านเกิดเหตุที่พบอาวุธปืนและซองกระสุนปืน และตรวจพบสายไฟฟ้าจำนวนมาก ตะปูที่ทำเป็นตะปูเรือใบ ไขว้รอยถนน และป้ายยูเรียในช่องลับในตู้ข้าวใกล้บ้านที่เกิดเหตุ ในวันเกิดเหตุไม่ได้เห็นจำเลยวิ่งหลบหนีออกมา

จากบ้านเกิดเหตุพร้อมกับพวกอีก 3-4 คนด้วยตนเอง แต่ได้รับการบอกเล่ามาจากผู้ได้บังคับบัญชา อีกทอดหนึ่ง สิบตำรวจโทจักพงษ์ แสงสวัสดิ์ ที่เบิกความยืนยันว่าได้เข้าไปทำการตรวจสอบบ้านที่เกิดเหตุ พบว่าบ้านเกิดเหตุเป็นที่โล่ง เมื่อเข้าไปถึงพบเห็นเสื้อผ้าบุคคลทั่วไปวางอยู่จำนวนมาก ระเกะระกะ พบตะปูเรือใบหลายดวงวางอยู่เปิดเผยบนบ้านเกิดเหตุส่วนหนึ่ง และมีบางส่วนอยู่ใต้บ้านเกิดเหตุโดยวางแอบมีสิ่งของปิดไว้ นอกจากนั้นยังมีลวด คีมตัดเหล็ก ถังแก๊ส รองเท้า อารูขีปนฯ ตามบันทึกการตรวจยึด แต่พยานไม่ได้ลงชื่อในบันทึกการตรวจยึดได้ให้ผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ลงชื่อ จากการตรวจค้นพบบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยในกระเป๋ากางเกงตัวหนึ่งที่แขวนอยู่ด้านข้างบ้านเกิดเหตุ จึงยึดไว้เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาตรวจสอบ ผู้บังคับบัญชาตรวจสอบดูแล้วให้พยานติดตามตรวจค้นบุคคลตามบัตรประจำตัวประชาชนในละแวกใกล้เคียง พบจำเลยที่อยู่ร่วมกับกลุ่มประชาชนที่มามุงดูว่าเจ้าหน้าที่กระทำอะไรบ้าง จึงเชิญตัวจำเลยไปพบผู้บังคับบัญชา แต่ตามบันทึกการตรวจยึดเอกสารหมาย จ.1 ไม่ปรากฏว่ามีการบันทึกการตรวจยึดบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยเอาไว้ทั้งที่เป็นพยานหลักฐานสำคัญที่ต้องบันทึกไว้ ดังนั้นที่สิบตำรวจโทจักพงษ์เบิกความว่าตรวจพบบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยในกระเป๋ากางเกงที่แขวนอยู่ด้านข้างบ้านเกิดเหตุจึงเป็นข้อพิรุณให้ไม่ควรรับฟัง ร้อยตำรวจเอกแดนชัย มูลป้อม พนักงานสอบสวนก็เบิกความในส่วนนี้ว่า ไม่รู้ว่าจะมีการตรวจพบบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยในบ้านเกิดเหตุหรือไม่ จะได้มีการส่งมอบบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยให้พยานหรือไม่ พยานจำไม่ได้ ตามบัญชีของกลางเอกสารหมาย จ.6 ที่พยานจัดทำก็ไม่ปรากฏบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยในบัญชีของกลาง แม้อันนี้พันตำรวจโทณัฐภัทรจะเบิกความยืนยันว่าในชั้นซักถามจำเลยให้การรับสารภาพว่าเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ “ขบวนการกู้ชาติรัฐปัตตานี” ในระดับลูกแถวและในและซักถามเบื้องต้น เอกสารหมาย จ.8 แต่การซักถามจำเลยเป็นการซักถามเบื้องต้น ในฐานะผู้ต้องสงสัย โดยยังไม่มี การแจ้งข้อหาแก่จำเลย ไม่มีทนายความหรือบุคคลที่จำเลยไว้วางใจเข้าร่วมฟังการซักถาม ทั้งจำเลยต่อสู้ว่าไม่ได้ให้การไว้ตามผลการซักถามและถูกบังคับข่มขู่ให้ลงลายมือชื่อในเอกสารหมาย จ.8 ทั้งรายงานผลการซักถามเป็นพยานบอกเล่า แม้ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้รับฟังเสียทีเดียว แต่ก็ มีน้ำหนักน้อยไม่พอฟังลงโทษจำเลยตามลำพังต้องรับฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่น และเมื่อพยานหลักฐานอื่นที่จะนำมารับฟังประกอบมีข้อพิรุณน่าสงสัย พยานหลักฐานในทางนำสืบของโจทก์ จึงมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ สมควรยกประโยชน์ในความสงสัยให้จำเลย พิพากษายกฟ้องโจทก์

วิเคราะห์ว่า คำรับสารภาพของจำเลยในชั้นซักถามและชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานบอกเล่า ไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้รับฟังลงโทษจำเลยฐานก่อการร้ายโดยการสะสมกำลังพลฯ อังยีพยานบุคคลที่อ้างว่าเห็นจำเลยวิ่งออกมาจากกระท่อมที่เกิดเหตุที่พบอารูขีปนและสิ่งของอื่นอีก

หลายรายการนั้น ไม่ได้เห็นจำเลยวิ่งออกมาจากกระท่อมที่เกิดเหตุด้วยตนเอง แต่ได้รับการบอกเล่า มาอีกทีหนึ่ง พยานที่ตรวจค้นพบบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยที่อยู่ในกระเป๋ากางเกงที่แขวน อยู่ในกระท่อมที่เกิดเหตุที่พบของกลาง แต่กลับไม่ระบุนายการบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลย ที่ตรวจค้นพบนั้นไว้ในบัญชีของกลางและในรายงานการตรวจยึด จึงเป็นพินัยที่น่าสงสัย สมควร ที่จะต้องยกประโยชน์ในความสงสัยให้จำเลย³

กรณีศึกษาที่ 2 : ผลการวิเคราะห์คำพิพากษายกฟ้องของศาลจังหวัดนครราชสีมา เมื่อ 11 เมษายน 2556 ในคดีดำที่ 3257/2555 คดีแดงที่ 1265/2556 ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดนครราชสีมา โจทก์นายโสฬ์ โสฬ์ เสงี่ยมะ จำเลย ในฐานะความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย อั้งยี่ ช้องโจร ก่อให้เกิด การระเบิด ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อ พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ

สาระสำคัญ ข้อเท็จจริงได้ความว่า ในวันเวลาที่เกิดเหตุได้มีคนร้ายนำเอาวัตถุระเบิด ของกลางไปวางไว้ที่ศาลาที่พักที่พักริมเขื่อนท่าเทียบเรือตลาดตาบ่าที่เกิดเหตุคดีนี้ แล้วทำให้เกิดระเบิด เป็นเหตุให้ทรัพย์สินเสียหาย มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัสและถึงแก่ความตาย คดีนี้มีพันตำรวจโทวีรยุทธ ตาสีพันธ์ เป็นพยานเบิกความเพียงว่า ได้ร่วมกับพวกควบคุมตัวนายแวรันยู แวแด ซึ่งสืบสวนทราบว่ามีส่วนร่วมก่อเหตุในคดีอื่น ไปทำการซักถามตาม พ.ร.บ.กฏอัยการศึก พ.ศ.2457 ต่อมาทราบว่า นายแวรันยูให้ถ้อยคำว่าร่วมกับจำเลยก่อเหตุในคดีนี้ จึงจับกุมจำเลยดำเนินคดี มีสืบตำรวจโทกอง เกียรติ เจ้าหน้าที่ผู้ทำการซักถามนายแวรันยูในชั้นซักถามเบิกความว่าเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ “ขบวนการกู้ชาติรัฐปัตตานี” และรับว่าได้ร่วมกับจำเลยและพวกอีกคนหนึ่งนำเอาวัตถุระเบิดไปวาง ไว้ในที่เกิดเหตุและทำให้เกิดการระเบิดขึ้นในคดีนี้จริง ตามรายงานผลการซักถามเอกสารหมาย จ.26 มีนายวรวิทย์ ไวยวุฒิ เป็นผู้ตรวจแปลผลและวิเคราะห์ผลการตรวจทางพันธุกรรมเบิกความว่า เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2555 พนักงานสอบสวนได้ส่งวัตถุพยานเป็นสำลีและผ้าพันปลายไม้ซึ่งเช็ด จากวัตถุต่างๆที่อยู่ภายในบ้านเลขที่ 38/1 ม.8 ต.เกาะสะท้อน อ.ตาดกใบ จ.นครราชสีมา และที่บ้านเลขที่ 108/3 ม.1 ต.โฆษิต อ.ตาดกใบ จ.นครราชสีมา มาให้ตรวจด้วยเครื่องไอออนสแกนเพื่อหาสารประกอบ วัตถุระเบิดและสารเสพติด ผลการตรวจวัตถุพยานที่เช็ดจากสวิทช์เปิดปิดไฟ กางเกงยีนส์สีน้ำเงิน ที่ นอน ผ้าห่มและหมอนภายในบ้านเลขที่ 108/3 พบสารประกอบระเบิด เมื่อนำตัวอย่างวัตถุพยาน ข้างต้นไปตรวจหาสารพันธุกรรมพบว่า วัตถุพยานที่เช็ดจากกางเกงยีนส์สีน้ำเงินมีสารพันธุกรรมซึ่ง สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ จึงเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรมที่ตรวจผลไว้ในฐานข้อมูล ต่อมาพนักงาน สอบสวนส่งตัวอย่างวัตถุพยานเป็นสำลีพันปลายไม้ซึ่งเช็ดจากกระทู้แก้มจำเลยมาให้ตรวจ

³ ประมวลคำพิพากษา วิเคราะห์การใช้และการรับฟังพยานหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ และพยานหลักฐานอื่นในคดีความมั่นคง พ.ศ. 2554-2556 หน้า 152-153.

เปรียบเทียบกับสารพันธุกรรมที่เก็บไว้ในฐานข้อมูลพบว่ามีรูปแบบสารพันธุกรรมตรงกับสารพันธุกรรมที่ตรวจพบที่ทางเกงยีนส์สีน้ำเงินตามรายงานการเปรียบเทียบรูปแบบสารพันธุกรรมเอกสารหมายเลข จ.35 มีร้อยตำรวจโทอุเทน เบิกความว่าสอบถามปากคำนายแวรัมย์ต่อหน้าทนายความ นายแวรัมย์ให้การรับสารภาพว่าเป็นแนวร่วมผู้ก่อความไม่สงบ ร่วมกับจำเลยและพวคนำวัตถุระเบิดของกลางไปวางไว้ในที่เกิดเหตุตามบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาเอกสารหมายเลข จ.38 โดยที่คดีนี้ไม่มีประจักษ์พยานเห็นว่าจำเลยร่วมกับพวคนำเอาวัตถุระเบิดไปวางไว้ในที่เกิดเหตุจึงต้องอาศัยพยานเอกสาร พยานวัตถุและพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องที่โจทก์นำสืบมาเป็นเครื่องวินิจฉัยสำหรับสำเนาผลการซักถามเอกสารหมายเลข จ.26 ที่นายแวรัมย์ ให้ถ้อยคำต่อผู้ซักถามนั้น นอกจากจะเป็นพยานบอกเล่าแล้ว ยังได้มาจากการซักถามนายแวรัมย์ ที่อยู่ในระหว่างการถูกควบคุมตัวตาม พ.ร.ก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 อันเป็นการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่อยู่เป็นเวลานาน สิบตำรวจโทก้องเกียรติตอบคำถามค้ำทนายจำเลยว่า ขณะส่งตัวนายแวรัมย์มาซักถาม พยานทราบข้อมูลมาก่อนแล้วว่านายแวรัมย์ เป็นแนวร่วมผู้ก่อความไม่สงบ จึงเห็นได้ว่าขณะซักถามนายแวรัมย์ ตกเป็นผู้ต้องสงสัยแล้วจึงยอมเห็นสภาพแห่งการซักถามดังกล่าวว่าเป็นการมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงหรือหลักฐานเกี่ยวกับการเป็นแนวร่วมกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบและการสร้างสถานการณ์รุนแรงในพื้นที่ เมื่อพิจารณารูปแบบการซักถามที่ได้ความจริงจากสิบตำรวจโทก้องเกียรติว่า การซักถามแต่ละครั้งจดลงในกระดาษเปล่า จากนั้นจึงนำไปรวบรวมประมวลข้อเท็จจริงเป็นการซักถาม แสดงว่ามีการซักถามหลายครั้ง การซักถามแต่ละครั้งไม่ได้ให้โอกาสการมีทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าร่วมด้วย พฤติการณ์ดังกล่าวจึงต้องรับฟังบันทึกการซักถามด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะอาจเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงจากบุคคลผู้ตกเป็นผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวเป็นเวลานานโดยปราศจากหลักประกันสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมตามสมควร เมื่อไม่ปรากฏเหตุผลอันหนักแน่นให้รับฟังได้ว่านายแวรัมย์ ได้ให้ถ้อยคำต่อผู้ซักถามด้วยความสมัครอย่างแท้จริง รายงานผลการซักถามเบื้องต้นของนายแวรัมย์ เอกสารหมายเลข จ.26 และคำเบิกความของสิบตำรวจโทก้องเกียรตินับว่าเป็นพยานบอกเล่าที่มีสภาพและลักษณะไม่สมควรรับฟัง โจทก์คงมีคำให้การของนายแวรัมย์ เอกสารหมายเลข จ.38 พร้อมแผ่นดีวีดีบันทึกภาพและเสียงขณะสอบสวนปากคำนายแวรัมย์ ไว้ตามพยานวัตถุเอกสารหมายเลข จ.1 แต่บันทึกคำให้การชั้นสอบสวนของนายแวรัมย์ พร้อมแผ่นบันทึกภาพและเสียงของนายแวรัมย์ ดังกล่าวเป็นเพียงพยานบอกเล่า แม้ขณะสอบปากคำนายแวรัมย์ พนักงานสอบสวนได้จัดให้ทนายความร่วมฟังการสอบสวนและบันทึกภาพและเสียงไว้โดยไม่ปรากฏว่ามีการบังคับ ชูเช็ญ หลอกลวงหรือกระทำโดยมิชอบ ทำให้มีสภาพ ลักษณะและแหล่งที่มาที่น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ ไม่ต้องห้ามมิให้รับฟังก็ตาม แต่การรับฟังพยานบอกเล่านี้ที่เป็นการขัดทอดของผู้ร่วมกระทำผิดด้วยนั้น จำต้องรับฟังด้วย

ความระมัดระวัง ไม่อาจรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เมื่อพิจารณาบันทึกคำให้การผู้ต้องหาประกอบกับตรวจดูภาพและเสียงที่บันทึกไว้ในส่วนรายละเอียด ลำดับเวลา ผู้ร่วมกระทำผิดและพฤติการณ์ก่อเหตุคดีนี้ เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้อ่านรายละเอียดดังกล่าวให้ นายแวนยู ฟิง มิใช่ข้อเท็จจริงที่บันทึกไปตามคำบอกเล่าของนายแวนยู ไปตามลำดับ อันเป็นข้อบ่งชี้ในเบื้องต้นได้ว่านายแวนยู ให้การไปตามที่รู้เห็นอย่างแท้จริง โดยปราศจากการบิดเบือนหรือเสริมสร้างเรื่องราวขึ้น จึงยังไม่ปรากฏเหตุผลอันหนักแน่นหรือพฤติการณ์พิเศษแห่งคดีที่จะรับฟังบันทึกคำให้การและแผ่นดีวีดีบันทึกภาพและเสียงเพื่อลงโทษจำเลย และแม้ว่าจะมีรายงานผลการตรวจเปรียบเทียบรูปแบบสารพันธุกรรมเอกสารหมายเลข จ.35 ที่ปรากฏว่ารูปแบบสารพันธุกรรมของจำเลยตรงกับรูปแบบสารพันธุกรรมจากสำลีพันปลายไม้ที่เช็ดจากกางเกงยีนส์สีน้ำเงินที่บ้านเลขที่ 108/3 ม.1 ต. โฆมิต อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ที่เป็นบ้านพักอาศัยของจำเลยและภริยา และผลการตรวจพิสูจน์ด้วยเครื่องไอออนสแกนพบสารประกอบวัตถุระเบิดชนิดพีเอ็นทีเอ็นจากสำลีพันปลายไม้ที่เช็ดจากกางเกงยีนส์สีน้ำเงินดังกล่าว โดยการตรวจเปรียบเทียบหาสารพันธุกรรมดังว่านั้นมีพยานยืนยันว่ากระทำตามหลักวิชา มีความน่าเชื่อถือก็ตาม แต่ทางนำสืบของโจทก์กลับไม่ปรากฏว่าผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเก็บตัวอย่างวัตถุพยานจากกางเกงยีนส์สีน้ำเงินนั้นเป็นผู้ใด ได้รับความจากร้อยตำรวจเอกธงชัย พนักงานสอบสวนเบิกความว่า พยานเป็นผู้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ไปตรวจเก็บวัตถุพยานที่บ้านเลขที่ 108/3 ม.1 ต. โฆมิต อ.ตากใบ จ.นราธิวาส พยานทราบว่าเจ้าหน้าที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ไปตรวจเก็บในวันที่ 29 มิถุนายน 2555 แต่พยานไม่ได้ร่วมไปด้วย ร้อยตำรวจเอกธงชัยจึงไม่ใช่พยานที่รู้เห็นข้อเท็จจริงของการตรวจเก็บวัตถุพยานดังกล่าว นอกจากนั้นยังไม่ปรากฏบันทึกการตรวจเก็บวัตถุพยานซึ่งผู้รับผิดชอบลงลายมือชื่อไว้ ทำให้ปรากฏข้อเท็จจริงให้ศาลวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของการตรวจเก็บวัตถุพยานรวมถึงความสัมพันธ์ของสิ่งของที่ตรวจเก็บวัตถุพยานกับจำเลย โดยเฉพาะรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการตรวจเก็บวัตถุพยาน สภาพและจุดที่พบกางเกงยีนส์สีน้ำเงิน พยานหลักฐานของโจทก์ในส่วนของขั้นตอนการตรวจเก็บวัตถุพยานจึงมีข้อบกพร่องไม่น่าเชื่อถือ ส่วนข้อเท็จจริงในรายงานการตรวจพิสูจน์สารประกอบวัตถุระเบิดและสารเสพติดเอกสารหมายเลข จ.35 แผ่นที่ 13 ที่ระบุว่า ผลการตรวจพิสูจน์ผ้าเก็บตัวอย่างเช็ดจากมือซ้ายขวาของจำเลยพบสารอาร์ดีเอ็กซ์และสารทีเอ็นที ซึ่งเป็นสารประกอบวัตถุระเบิดก็ไม่ปรากฏว่ามีพยานโจทก์คนใดเบิกความถึงเรื่องดังกล่าวนี้ว่ามีการตรวจเก็บเมื่อใด อย่างไร จึงไม่มีน้ำหนักให้รับฟัง ส่วน โครงสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเอกสารหมายเลข จ.35 ที่ระบุว่าจำเลยเป็นแนวร่วมผู้ก่อความไม่สงบฝ่ายปฏิบัติการตำบลเกาะสะท้อนก็เป็นเพียงข้อมูลจากการสืบสวนที่จัดทำไว้ โดยไม่ปรากฏว่ามีพยานหลักฐานใดสนับสนุนจึงไม่มีน้ำหนักเช่นกัน พยานหลักฐานในทางนำสืบของโจทก์จึงมีความน่าสงสัยตามสมควร จึงยกประโยชน์ในความสงสัยให้จำเลย.....

วิเคราะห์ว่า ศาลชั้นต้นไม่ฟังการซักถาม โดยไม่เชื่อว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพในชั้นซักถามด้วยความสมัครใจ เพราะจำเลยถูกควบคุมตัวในระหว่างซักถามนาน มีการซักถามจำเลยหลายครั้ง โดยไม่ได้มีทนายความหรือบุคคลที่จำเลยไว้วางใจเข้ารับฟังการซักถาม โดยเห็นว่าเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ตกเป็นผู้ต้องสงสัยที่ไม่มีหลักประกันสิทธิของบุคคลในการยุติธรรม และศาลไม่ฟังคำให้การชั้นสอบสวน แผ่นดีวีดีที่บันทึกภาพและเสียงของนายแวรันยูในชั้นสอบสวนที่กระทำโดยมีทนายความร่วมฟังด้วยที่ชัดเจนจำเลยว่าเป็นผู้ร่วมกระทำผิด เพราะนอกจากจะเป็นคำชัดชัดของผู้กระทำผิดแล้ว ยังเห็นว่าคำให้การชั้นสอบสวนของนายแวรันยูนั้น พนักงานสอบสวนไม่ได้บันทึกไปตามคำบอกเล่าของนายแวรันยูไปตามลำดับ แต่ตามแผ่นบันทึกภาพและเสียงนั้น พนักงานสอบสวนได้เป็นผู้อ่านรายละเอียดที่ปรากฏในบันทึกคำให้การชั้นสอบสวนให้นายแวรันยูฟัง ส่วนการที่ศาลไม่เชื่อผลการตรวจพิสูจน์เปรียบเทียบสารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) และสารประกอบวัตถุระเบิดที่เชื่อมมาจากมือซ้ายขวาของจำเลย เพราะไม่ปรากฏที่มาของการตรวจเก็บวัตถุพยานไปตรวจหาสารพันธุกรรม ไม่มีพยานใดที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่ามีกรตรวจเก็บหาสารพันธุกรรมจากวัตถุพยานเมื่อใด ไม่ปรากฏว่าผู้ทำการเก็บหาสารพันธุกรรมและสารประกอบวัตถุระเบิดนั้นตรวจเก็บอย่างไร ถูกต้องตามหลักวิชาหรือไม่ จึงไม่อาจนำเอาผลการตรวจหาสารพันธุกรรมที่ทางกองยีนส์ที่ผลการตรวจหาสารพันธุกรรมยืนยันแล้วว่าเป็นทางกองยีนส์ของจำเลยและมีสารประกอบวัตถุระเบิดติดอยู่ที่ทางกองดังกล่าว และสารประกอบระเบิดที่ติดอยู่ที่มือของจำเลยมารับฟังเป็นผลร้ายแก่จำเลย เพราะเป็นการนำสงสัยในห่วงโซ่ของพยานหรือการเชื่อมโยงของพยานวัตถุ (chain of custody)⁴

3. ปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากระบวนการซักถาม

เนื่องจากคดีความมั่นคงส่วนใหญ่ขาดประจักษ์พยาน หรือมีพยานพอที่จะให้การเป็นประโยชน์ก็มักกลับคำให้การในชั้นศาล ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงมีความจำเป็นต้องใช้เอกสารซึ่งเป็นผลคำซักถามของผู้ต้องสงสัยซึ่งเกิดจากอำนาจการกักตัวตาม พ.ร.บ.กฏอัยการศึก พ.ศ.2457 หรือกระบวนการซักถามตาม พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ยื่นต่อพนักงานอัยการเพื่อเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องผู้ถูกซักถาม ด้วยเหตุที่ผู้ถูกซักถามนั้นได้ลงลายมือชื่อในเอกสารที่ยอมรับว่าตนเองเข้าใจและยินยอมให้นำข้อมูลผลการซักถามไปเป็นพยานหลักฐานดำเนินคดีในชั้นศาลได้ ทั้งๆ ที่ผู้ถูกซักถามอาจจะไม่เข้าใจเนื้อหาอันนั้นเลย หรืออาจจำใจยอมลง

⁴ ประมวลคำพิพากษา วิเคราะห์การใช้และการรับฟังพยานหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ และพยานหลักฐานอื่นในคดีความมั่นคง พ.ศ. 2554-2556 หน้า 148-151.

ลายมือชื่อด้วยเหตุผลต่างๆ เนื่องจากตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยซึ่งไม่ได้รับการคุ้มครองหรือรับรองสิทธิใดๆ เลยเหมือนผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาดังที่ได้ศึกษามาก่อนหน้านี้แล้ว

ซึ่งตามหลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา แน่แน่นอนว่าผลคำซักถามดังกล่าว เป็นเพียงพยานบอกเล่า มีน้ำหนักน้อยไม่พอฟังลงโทษจำเลย จำต้องรับฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่น หากไม่มีพยานหลักฐานอื่นมารับฟังประกอบพยานบอกเล่าดังกล่าว ถ้าฟังเพียงพยานบอกเล่าอย่างเดียวจึงไม่อาจฟังลงโทษจำเลยได้ ซึ่งจากสถิติการรับฟังพยานหลักฐานของศาลเกี่ยวกับเอกสารผล คำซักถามของศาล ปรากฏว่าศาลรับฟังน้อยมากและยกฟ้องเป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น

กรณีศึกษาที่ 1 : ผลการวิเคราะห์คำพิพากษายกฟ้องของศาลจังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2554 ในคดีหมายเลขที่ 1008/2551 คดีแดงที่ 1874/2554 ระหว่างพนักงาน อัยการจังหวัดนครราชสีมา โจทก์ นายอับดุลเลาะ แด่ กับพวกรวม 2 คน จำเลย ในฐานะความผิด เกี่ยวกับการก่อการร้าย อังยี ช่องโจร ความผิดต่อ พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ และคดีถึงที่สุด

สาระสำคัญ .. โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานยืนยันว่าจำเลยทั้งสองมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ก่อความไม่สงบ ขบวนการแบ่งแยกดินแดน และร่วมกันมีวัตถุประสงค์ไว้ในครอบครอง แต่อย่างใด คงมีเพียงนายฮาเร๊ะที่อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ แต่ปรากฏว่าพยานพบจำเลยทั้งสองที่ ห้องเรียนของโรงเรียนตาดีกา ซึ่งไม่ใช่ห้องที่ตรวจพบวัตถุระเบิดทั้งมีสียึดและระเบิดที่พยานพบ นายมะยุ่นั้น บุคคลทั่วไปสามารถเข้าออกได้ตามปกติ และขณะเกิดเหตุก็เป็นเวลากลางวันจึงเชื่อว่า มีบุคคลทั่วไปเข้าออกอยู่ด้วย เช่นนี้จึงไม่อาจสันนิษฐานให้เป็นผลร้ายแต่จำเลยทั้งสองได้ว่ามีส่วน เกี่ยวข้องกับวัตถุระเบิดที่พบแต่อย่างใด แม้โจทก์จะมี ร.ต.โยธิ ยังดำ, ร.ต.ท.จำลอง สมานญาติ นายทะนงศักดิ์ บุญภิรมย์ และ จ.ส.ต.ชะรี ยูโซ๊ะ มาเบิกความทำนองเดียวกันว่า จำเลยทั้งสองอยู่ในที่เกิดเหตุพร้อมกับนายมะยุ กับพวกและมีส่วนร่วมกับการก่อความไม่สงบและก่อการร้าย ในพื้นที่ อ.ระแงง จ.นครราชสีมา ก็ตามแต่พยานโจทก์ดังกล่าวต่างไม่รู้เห็นข้อเท็จจริงเช่นว่านั้นด้วยตนเอง เพียงแต่ได้รับการบอกเล่ามาจากนายฮาเร๊ะและจากสายข่าวเท่านั้น จึงเป็นเพียงพยานบอกเล่า ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 บัญญัติไว้ว่าห้ามมิให้รับฟังพยาน บอกเล่า เว้นแต่ (1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานนั้น นำเชื่อว่า จะพิสูจน์ความจริงได้ แม้โจทก์จะมี ร.ต.ท.ชาติชาย มูลลักษณะ มาเบิกความว่า เป็นผู้ซักถาม เบื้องต้นจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 รับว่าอยู่ในขบวนการก่อความไม่สงบ โดยเข้าร่วมฝึกแต่ไม่จบหลักสูตร เนื่องจากสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ จึงไม่เป็นหน่วยสนับสนุน ส่วนจำเลยที่ 1 ให้การปฏิเสธ แต่พยานปากดังกล่าวก็เป็นพยานบอกเล่าเช่นกัน ส่วนที่ น.ส.นภาพร ชื่อกระดุก เบิกความว่าจาก การตรวจสอบพบสารเอ็นจี ซึ่งเป็นสารประกอบวัตถุระเบิดชนิดร้ายแรง ในระดับที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับ และสัมผัสตัวที่จำเลยที่ 1 ตามรายงาน ผลการตรวจพิสูจน์เอกสารหมายเลข 10 แต่พยานก็ไม่ได้ยืนยันว่า

จำเลยที่ 1 รับสารดังกล่าวมาจากที่ใด ทั้งพยานเบิกความตอบทนายจำเลยทั้งสองถามค้านว่า หากมีการเดินผ่านสารเอ็นจีก็ก็สามารถคิดได้ ขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่ปิดหรือสถานที่เปิดโล่ง จึงเป็นการไม่ยืนยันว่าจำเลยที่ 1 ได้รับสารดังกล่าวมาจากที่เกิดเหตุหรือไม่ หรือแม้แต่จะ ได้รับสารดังกล่าวมาจากที่เกิดเหตุก็ไม่แน่ใจว่าจำเลยทั้งสองเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของกลางที่ยึดได้หรือไม่ เพราะทุกคนที่อยู่ใกล้เคียงก็จะพบสารดังกล่าวที่ร่างกายได้ ทั้งวันที่จำนวนที่ 1 ถูกจับกุมก็ห่างจากวันที่เกิดเหตุหลายเดือน ดังนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จำเลยที่ 1 อาจจะมีสัมผัสสารดังกล่าวเมื่อใดก็ได้ตามบันทึกข้อความเรื่อง ส่งของกลางวัตถุระเบิดตรวจพิสูจน์เอกสารหมายเลข 9 ก็ไม่ปรากฏว่าวัตถุระเบิดของกลางมีสารไนโตรกลีเซอรินเจือปนอยู่หรือไม่ เช่นนี้พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมาจึงไม่มีน้ำหนักให้รับฟังได้ว่าจำเลยทั้งสองเป็นสมาชิกขบวนการกู้ชาติรัฐปัตตานี หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายหรือเหตุการณ์ความไม่สงบ หรือเป็นผู้ร่วมกันมีวัตถุระเบิดไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต

วิเคราะห์ว่า คดีนี้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าคือ คำรับสารภาพในชั้นซักถามและสอบสวน แต่คำรับดังกล่าวเป็นเพียงพยานบอกเล่าที่มีน้ำหนักน้อย ไม่เพียงพอที่จะมารับฟังลงโทษจำเลยได้ตามคำฟ้อง ต้องรับฟังพยานอื่นประกอบ แม้ว่าในคดีนี้จะมีการตรวจสอบสารประกอบวัตถุระเบิดชนิดร้ายแรงที่ผู้ตรวจพิสูจน์เบิกความว่าพบในระดับสงสัยว่าเกี่ยวข้องและสัมผัสที่ตัวจำเลยที่ 1 ก็ตาม แต่ผู้ตรวจพิสูจน์เองยืนยันว่า สารประกอบวัตถุระเบิดที่พบที่ตัวจำเลยที่ 1 นั้น หากมีการเดินผ่านสารประกอบวัตถุระเบิดดังกล่าว สารนั้นก็สามารรถที่ติดตามเนื้อตัวเสื้อผ้าได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่ปิดหรือเปิดโล่ง การที่พบสารประกอบวัตถุระเบิดที่จำเลยที่ 1 จึงยังอาจยืนยันได้แน่ชัดว่าจำเลยได้รับสารประกอบวัตถุระเบิดดังกล่าวมาจากที่เกิดเหตุหรือไม่ และแม้ว่าจำเลยจะได้รับสารดังกล่าวมาจากที่เกิดเหตุ แต่ก็ยังเป็น การไม่แน่ว่าจำเลยจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัตถุระเบิดของกลางหรือไม่ เนื่องจากทุกคนที่อยู่ใกล้เคียงก็จะพบสารดังกล่าวที่เนื้อตัวร่างกายได้ นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าจำเลยถูกจับกุมภายหลังเกิดเหตุหลายเดือน จำเลยทั้ง 2 จึงอาจได้รับสารประกอบวัตถุระเบิดจากที่อื่นเมื่อใดก็ได้ กรณีจึงเป็นที่น่าสงสัยว่าจำเลยทั้ง 2 เกี่ยวข้องกับวัตถุระเบิดของกลางในคดีนี้หรือไม่ อย่างไร⁵

⁵ ประมวลคำพิพากษา วิเคราะห์การใช้และการรับฟังพยานหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ และพยานหลักฐานอื่นในคดีความมั่นคง พ.ศ. 2554-2556 หน้า 73-75.

กรณีศึกษาที่ 2 : ผลการวิเคราะห์คำพิพากษายกฟ้องของศาลจังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2554 ในคดีหมายเลขที่ 241/2552 คดีแดงที่ 2446/2554 ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดนครราชสีมา โจทก์ นายมูอาวิยะห์ อาแว จำเลย ในฐานะความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย อั้งยี่ ซ่องโจร ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อ พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ และคดีถึงที่สุด

สาระสำคัญ ..โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานเบิกความยืนยันว่าเห็นจำเลยเป็นคนร้ายที่ร่วมกับพวกใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย โจทก์มีเพียงพยานผู้ซักถามจำเลยในชั้นซักถามประกอบผลการซักถามเบื้องต้นจำเลยตามเอกสารหมายเลข จ.11 ที่ดาบตำรวจหญิงนัยนา เป็นผู้ซักถาม นอกจากนี้แล้วโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานอื่นใดมานำสืบประกอบเพื่อบ่งชี้ให้เห็นว่าจำเลยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของคณะบุคคลที่ปกปิดวิธีการและมีความมุ่งหมายเพื่อการอันมิชอบด้วยกฎหมาย สมคบกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไปเพื่อกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ใน ป.อาญา ภาค 2 แม้ว่าการเข้าร่วมกับกระบวนการก่อการร้ายจะเป็นการกระทำเป็นการลับที่ยากจะหาประจักษ์พยานมายืนยันการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ก่อการร้ายก็ตาม แต่โจทก์ก็ยังคงมีการพิสูจน์ให้ปรากฏชัดว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นตาม ป.วิ.อาญา ม.227 วรรคหนึ่ง เมื่อโจทก์มีเพียงรายงานผลการซักถามเบื้องต้นของจำเลยและบันทึกการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพในชั้นซักถามตามเอกสารหมายเลข จ.11 และ จ.8 ที่เป็นพยานบอกเล่ามีน้ำหนักให้รับฟังได้น้อย ชั้นสอบสวนจำเลยให้การปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหาและยังคงยืนยันให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณา ดังนั้นถ้อยคำที่จำเลยได้ให้ไว้ในชั้นซักถามจึงมีน้ำหนักให้รับฟังได้น้อยมาก ทั้งผลการซักถามเบื้องต้นดังกล่าวของจำเลยเป็นพยานบอกเล่าที่ต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดีหรือมีพยานหลักฐานอื่นประกอบมาสนับสนุนตาม ป.วิ.อาญา ม.227/1 วรรคหนึ่ง พยานหลักฐานในทางนำสืบของโจทก์จึงไม่สามารถรับฟังลงโทษจำเลยตามฟ้องได้ พิพากษายกฟ้อง..

วิเคราะห์ว่า ศาลชั้นต้นรับฟังคำรับสารภาพในชั้นซักถามและการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพในชั้นซักถาม เพียงแต่คำรับสารภาพในชั้นซักถามเป็นพยานบอกเล่าที่มีน้ำหนักน้อย ไม่เพียงพอรับฟังลงโทษจำเลยได้โดยลำพัง ต้องรับฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่นเมื่อไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่จะนำไปรับฟังประกอบพยานบอกเล่า ลำพังคำรับสารภาพชั้นซักถามที่เป็นพยานบอกเล่าเพียงอย่างเดียวจึงไม่อาจรับฟังลงโทษจำเลยได้⁶

⁶ ประมวลคำพิพากษา วิเคราะห์การใช้และการรับฟังพยานหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ และพยานหลักฐานอื่นในคดีความมั่นคง พ.ศ.2554-2556 หน้า 85-86.

โดยสรุปแล้ว การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้จากกระบวนการซักถามตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ มีคุณค่าเชิงพิสูจน์ในชั้นศาลน้อยหรือหากมีน้ำหนักที่พอจะรับฟังได้ศาลต้องพิจารณาพยานหลักฐานอื่นประกอบ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า สาเหตุเนื่องจากกระบวนการซักถามดังกล่าวกฎหมายพิเศษมิได้บัญญัติให้การคุ้มครองหรือรับรองสิทธิของผู้ตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยเอาไว้ แตกต่างจากสิทธิของผู้ตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาในคดีอาญาซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้การคุ้มครองและรับรองสิทธิตั้งแต่ตกเป็นผู้ถูกจับและหากตกเป็นผู้ต้องหา ตามมาตรา 134-135 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีความหรือไม่ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ ในการถามปากคำผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าผู้ต้องหามีสิทธิจะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้ และ ในการถามคำให้การผู้ต้องหาห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือ กระทำโดยมิชอบ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรในเรื่องที่ต่องหา นั้น นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 29 วรรค 4 ยังได้บัญญัติให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญาไว้ว่า “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้” อีกด้วย

4. ปัญหาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

เนื่องจากการตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยต้องถูกกักตัวและควบคุมตาม พ.ร.บ. ฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พ.ร.ก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 รวมระยะเวลามากถึง 37 วัน ทำให้ตกอยู่ในสถานะที่ไม่อาจขัดขืนได้ตั้งแต่ต้นก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลเพราะอาจเข้าหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยในคดีอาญาได้ ประกอบกับกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ได้เปิดช่องทางให้ผู้ตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ ทำให้ได้รับความเดือดร้อนและเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพมากเกินไปและไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องสงสัยออกไปแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อจะได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อันเป็นการขัดต่อหลักกระบวนการยุติธรรมที่ดี แตกต่างจากการตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้บัญญัติให้การคุ้มครองและรับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญาไว้ตาม มาตรา 29 วรรค 3 และ วรรค 5 ดังนี้

“การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี”

“คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ”

รวมตลอดถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ยังได้บัญญัติให้การคุ้มครองและรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไว้ตาม มาตรา 106-119 ทวิ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ดังกล่าวอีกด้วย

สรุปจากหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการคุมขังเป็นข้อยกเว้น ดังนั้น การตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยที่มีน้ำหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดน้อยกว่า ย่อมต้องมีสิทธิดีกว่าการตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาด้วยซ้ำไป หากผู้ต้องสงสัยได้รับสิทธิหรือโอกาสในการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างการถูกกักตัวและควบคุมตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ จะทำให้ขั้นตอนของการใช้กฎหมายพิเศษในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานมีความถูกต้องเป็นธรรมและมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหามากยิ่งขึ้น

สรุป

จากการศึกษาความหมายคดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษ หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา และสถิติคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคจากการใช้กฎหมายพิเศษในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในขั้นตอนการจับกุมและควบคุมตัวในสถานะผู้ต้องสงสัย ขั้นตอนการตรวจค้น และขั้นตอนการซักถาม ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมที่ดีและหลักการสอบสวนคดีอาญาที่มีความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ ความเป็นธรรม จนเป็นสาเหตุทำให้พยานหลักฐานที่ได้รับจากขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวขาดความถูกต้อง สมบูรณ์ และ ไม่มีคุณค่าเชิงพิสูจน์หรือการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นการพิจารณาคดีจนเป็นสาเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องเป็นส่วนใหญ่

บทที่ 4

แนวทางการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในบทที่ 3 พบว่า ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ในความผิดที่ถูกล่าว้าง ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายโดยไม่สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีและปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม จนเป็นสาเหตุทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาอาจเสียไปในชั้นพิจารณาดีของศาล ดังนั้นเพื่อให้การใช้กฎหมายพิเศษในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ รวมถึงตลอดถึงได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงพอสรุปแนวทางการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามลำดับดังนี้

วิเคราะห์บทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

นางสาววิภัทร โขคมรเลิศ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ภาค 9 อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนราธิวาส ระหว่างปี พ.ศ.2556-2559

กล่าวว่า กฎหมายพิเศษ 2 ฉบับ เป็นกฎหมายที่เพิ่มขีดความสามารถในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานให้แก่พนักงานสอบสวน เพราะเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐเป็นพิเศษในการตรวจค้น จับกุม คမ်းขัง สอบสวน และตรวจสอบหาหลักฐานนอกเหนือจากที่ให้ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา ความคุ้มครอง ป้องกันปราบปรามการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ แม้กฎหมายพิเศษดังกล่าวจะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ตามแต่กฎหมายพิเศษดังกล่าวให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐมาก ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือใช้อำนาจแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ โดยปราศจากการควบคุม การใช้ดุลพินิจที่ดี และการตรวจสอบ เช่น

การซ่อมทรามาน การสร้างพยานหลักฐานเท็จ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้ประชาชนผู้บริโภค ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นปัญหาเกิดจากตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐมิใช่ตัวกฎหมาย ในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้มาตรการปิดล้อมตรวจค้นต้องตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบด้านและใช้ดุลพินิจ ที่เหมาะสมก่อนที่จะใช้มาตรการดังกล่าว หากไม่มีพยานหลักฐานใดๆที่บ่งชี้ว่าผู้ต้องสงสัยมีส่วน เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต้องรีบปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันที นอกจากนี้เจ้าหน้าที่รัฐตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหารอาชีพ ทหารพราน ตำรวจ ตระเวนชายแดน มีองค์ความรู้ในเรื่องการเก็บและรวบรวมพยานหลักฐานน้อย ทำให้พยานหลักฐาน ปนเปื้อนซึ่งมีผลต่อการรับฟังพยานหลักฐาน

ส่วนแนวทางแก้ไข ควรสร้างองค์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องการเก็บ รวบรวมพยานหลักฐานรวมทั้งการสอบสวน หากการทำงานเป็นไปอย่างมีระบบและถูกต้องตาม หลักสากล พยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจค้นเมื่อส่งไปตรวจพิสูจน์จะเป็นพยานหลักฐานที่มี คุณค่ารับฟังได้ดียิ่งกว่าพยานบุคคล ในส่วนการซักถามผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิด หากมี ทัศนคติความร่วมมือรับฟังและผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ในการดำเนินคดี ด้วยความสมัครใจปราศจากการให้คำมั่นสัญญาใดๆ ผลการซักถามดังกล่าวสามารถนำมาเป็นพยาน หลักฐานรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นเพื่อลงโทษได้

สร้างจิตสำนึกการใช้อำนาจภายในขอบเขตหรือดุลพินิจที่เหมาะสม เหตุการณ์ใดควรใช้ กฎหมายพิเศษหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ ประชาชน ถ้าประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่รัฐจะให้ความร่วมมือในการชี้เบาะแสผู้กระทำ ความผิดที่หลบหนี ร่องรอยพยานหลักฐานต่างๆ และเป็นพยานในคดี

นายสทรัฐ สิริวัฒน์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแพ่งกรุงเทพใต้ อดีตผู้พิพากษา หัวหน้าศาลจังหวัดนครราชสีมา ระหว่างปี พ.ศ.2559-2560

กล่าวว่า มาตรการจับกุมและควบคุมตัว ซักถามและการตรวจค้นตามกฎหมายพิเศษ ทั้ง 2 ฉบับถือเป็นเครื่องมือการควบคุมและป้องปรามการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปัญหาที่พบนั้น ไม่ได้เกิดจากตัวบทกฎหมาย กล่าวคือ ผลกระทบหรือผลในทางลบมักเกิดขึ้นจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจใช้มาตรการทางกฎหมายเกิน ขอบเขตหรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบ จึงส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้ง ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความไม่เป็นธรรมเข้าใจว่าเกิดจากปัญหาทางกฎหมาย มีผลทำให้ ประชาชนต่อต้านหรือแสดงความไม่เห็นด้วยในการใช้มาตรการดังกล่าวของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น หากจะทำให้ผลกระทบดังกล่าวหมดไป มีความจำเป็นต้องสร้างกลไกหรือเครื่องมือในการยับยั้ง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ สร้างความโปร่งใสหรือพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ให้ได้ว่า การใช้

มาตรการดังกล่าวไม่เกินอำนาจหน้าที่ เป็นการกระทำโดยชอบ เช่น การให้ศาลเข้าไปตรวจสอบหรือรายงานผลการปฏิบัติให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการป้องกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนหรือผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายไม่ต่อต้านหรือคัดค้านกระบวนการเช่นนั้น อีกทั้งจะทำให้เกิดความเข้าใจและไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ความไม่พึงพอใจจะหมดไปและทำให้กระบวนการยุติธรรมได้รับความเชื่อมั่น มาตรการในการจับกุมควบคุมตัวซัดถามและการตรวจค้นที่จะนำมาใช้ในขั้นตอนการสอบสวน จะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งมาตรการตามกฎหมายพิเศษมีแนวทางและเป็นกลไกที่จะทำให้การสอบสวนชอบด้วยกฎหมายตอบสนองต่อหลักนิติธรรมและหลักฟังความทุกฝ่ายอันจะทำให้การสอบสวนมีความถูกต้องเป็นธรรม สามารถคัดกรองพยานหลักฐานที่ได้มาจากผู้กระทำความผิด หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พยานหลักฐานที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่า การแสวงหาพยานหลักฐานที่ดีที่สุดหรือกฎแห่งพยานที่ดีที่สุด (Best evidence rule) ซึ่งโจทก์หรือผู้มีหน้าที่ในการพิสูจน์ต้องนำพยานที่ดีที่สุดมาพิสูจน์นั่นเอง โดยหลักดังกล่าวทำให้ศาลไม่ฟังพยานบอกเล่า ซึ่งเป็นพยานชั้นที่สอง ดังนั้นเพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่ดีที่สุดจำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือกลไกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีประสิทธิภาพ มีกฎหมายสนับสนุนในการนำพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้มาพิสูจน์ต่อศาล โดยเฉพาะพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในคดีอาญา ประกอบกับคดีความมั่นคงในสามจังหวัดใช้แดนภาคใต้ มีปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งมักถูกกล่าวหาว่ามีกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบ เช่นการสร้างพยานหลักฐานที่ได้มาจากการข่มขู่หลอกลวง การใช้กลอุบาย และสร้างพยานหลักฐานที่เป็นเท็จ ทำให้ศาลไม่เชื่อถือและเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ เป็นสาเหตุหลักทำให้ศาลพิพากษายกฟ้องคดีประเภทนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นกระบวนการทางกฎหมายพิเศษทั้งสองฉบับซึ่งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องสร้างความโปร่งใส มีมาตรการในการถ่วงดุลอำนาจเช่นใช้อำนาจศาลเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้ดุลพินิจ หรือตรวจสอบดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน หรือให้ชุมชนซึ่งเป็นองค์กรเอกชน เข้ามารับรู้ขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นจับกุม สอบสวน ก็จะทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาในระหว่างนั้น เป็นขั้นตอนหรือได้ผ่านกระบวนการการแสวงหาพยานที่โปร่งใส ชอบด้วยหลักนิติธรรม ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานและความมั่นคงแห่งพยานหลักฐานจะทำให้พยานหลักฐานเป็นพยานที่ดีที่สุด และรับฟังได้อย่างมั่นคงในชั้นศาลนั่นเอง

นายโสภณ ทิพย์บำรุง รองอธิบดีอัยการภาค 9

กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ถูกโต้แย้งจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ เนื่องจากกระบวนการซักถามไม่ว่าจะเป็น พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ.2457 หรือ พ.ร.ก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ก็ดี ถูกมองว่าไม่โปร่งใสเหมือนกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสอบสวนผู้ต้องหาให้สิทธิต่างๆ ที่กำหนดไว้แก่ผู้ถูกควบคุมตัว เช่น ทนายสามารถเข้ารับฟังการสอบสวนได้ หรือบุคคลที่วางใจสามารถเข้าร่วมรับฟังการสอบสวนได้ แต่กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ได้กำหนดสิทธิไว้ รวมถึงในการสอบสวนผู้ต้องสงสัยที่เป็นเยาวชนจะต้องมีสหวิชาชีพและต้องมีการบันทึกภาพและเสียง ซึ่งกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติไว้ จึงทำให้มองว่ากฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่โปร่งใส นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบัญญัติเกี่ยวกับการสอบสวน จะทำการสอบสวนที่ไหน เวลาใดก็ได้ แต่กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ได้ระบุไว้

ส่วนการบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ เชิงพิสูจน์ชั้นศาล จะต้องนำกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้มาอิงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เจตนารมณ์ของกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ไม่เหมือนกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากกระบวนการซักถามที่อาศัยกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเดียวคือ การระงับยับยั้งเหตุร้ายและเหตุความมั่นคงที่จะเกิดขึ้น แต่การระงับยับยั้งเหตุร้ายจะต้องอาศัยข้อมูลด้านการข่าวที่จะก่อเหตุและผู้ร่วมก่อเหตุ เพราะผู้กระทำความผิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะกระทำด้วยอุดมการณ์หากถ้ามีทนายหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าร่วมในกระบวนการซักถามจะไม่ได้ประโยชน์จากกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ เมื่อได้ข้อมูลด้านการข่าวนี้เจ้าหน้าที่ก็สามารถไปกำหนดแผน ยุทธศาสตร์ เพื่อระงับยับยั้งการก่อเหตุ

กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับต่างกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิต่างๆ เพื่อเป็นพยาน หลักฐานในการพิสูจน์ดำเนินคดีในชั้นศาล แต่กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ต้องแจ้งสิทธิเพื่อเป็นพยานหลักฐานแต่อย่างใด แต่ที่ได้นำมาเป็นพยานหลักฐานเพราะความผิดบางประเภทไม่สามารถหาประจักษ์พยาน พยานแวดล้อม พยานเอกสาร พยานวัตถุ มาพิสูจน์ความผิดได้ เช่น ความผิดฐานอั้งยี่ ช่องโจร ดังนั้น จึงต้องอาศัยคำรับสารภาพหรือคำซัดทอดในชั้นซักถามเพื่อเป็นพยานหลักฐานที่ศาลจะลงโทษได้ แต่ต้องมีพยานหลักฐานอื่นประกอบที่เป็นอิสระเท่านั้น เหตุผลที่ศาลนำพยานหลักฐานอื่นประกอบ เพราะว่าพฤติการณ์พิเศษแห่งคดีเป็นนามธรรมไม่ใช่รูปธรรม แต่พยานหลักฐานอื่นประกอบเป็นรูปธรรม เพราะคำพิพากษาที่ออกมาจะต้องไม่มีคำโต้แย้ง ดังนั้นการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับให้มีน้ำหนัก จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานดังนี้

1. จะต้องอิงกับปฏิกูญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนให้มากที่สุด
2. เจตนาธรรมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับกฎหมายพิเศษมีความต่างกัน ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมายพิเศษจะต้องอิงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มากที่สุด
3. การควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้จะต้องมีการบันทึกภาพวิดีโอ และเสียงไว้
4. จะต้องมีการพิสูจน์ทราบจากคำรับสารภาพของผู้ต้องหาให้ความจริงนั้นปรากฏ รวมถึงต้องใช้กระบวนการนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาพิสูจน์ความผิดด้วย
5. การใช้กฎหมายพิเศษต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง และต้องมีเหตุผลที่ชัดเจน
6. การส่งพยานหลักฐานที่ได้จากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ พนักงานสอบสวนต้องมีการบันทึก การส่งมอบ หรือ ต้องระบุค่าให้การในชั้นสอบสวนว่ามีพยานหลักฐานอะไรบ้าง
7. การปล่อยตัวชั่วคราวหรือขอประกันตัวในระหว่างการควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ ถ้าจะใช้มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวจะมีผลทำให้ผู้ถูกควบคุมตัวกลับไปก่อเหตุได้ อีก การประกันตัวไม่ใช่การแก้ปัญหาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การแก้ปัญหาต้องใช้กระบวนการยุติธรรม โดยไม่ไปกลั่นแกล้ง และต้องมีเหตุผลหนักแน่น

พันตำรวจเอก ฉัตรมงคล แก้วประเสริฐ ผู้กำกับการ (สอบสวน) กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรภาค 1 อดีตช่วยราชการเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนคดีความมั่นคง ตำรวจภูธรจังหวัดนครราชสีมา ระหว่างปี พ.ศ.2556-2559

กล่าวว่า คดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การได้มาซึ่งพยานหลักฐานส่วนมากจะเริ่มมาจากข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของกลุ่มผู้กระทำความผิดหรือจากหลักฐานของกล้องวงจรปิดที่พบหลักฐานของยานพาหนะที่ผู้กระทำความผิดได้ใช้ก่อเหตุหรือเห็นภาพของกลุ่มคนร้ายที่ได้ก่อเหตุหรือร่วมกระทำความผิด แต่บางคดีไม่มีพยานหลักฐานอะไรเลยมีแต่แนวทางสืบสวนสงสัยว่าใครเป็นบุคคลต้องสงสัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจพิเศษดังกล่าวไปทำการจับกุมตัว ซักถาม และทำการตรวจค้น แต่มีปัญหาและอุปสรรคการใช้กฎหมายพิเศษแต่ละฉบับ ดังนี้

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2459 ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารทำการตรวจค้นเคหะสถานและค้นบุคคลตามที่สาธารณะได้ตาม มาตรา 8 และสามารถยึดพยานวัตถุ พยานเอกสาร และกักตัวบุคคลนั้นไว้เพื่อการสอบถามตามความจำเป็น เช่น คดีก่อการร้าย สามารถกักตัวไว้แต่ไม่เกิน 7 วัน ปัญหาคือเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยเจ้าหน้าที่ทหารไม่มีมาตรการกั้นกรองอย่างรอบคอบและระมัดระวัง ทำให้ผู้ต้องสงสัยที่ถูกกักตัวเกิดความเดือดร้อนเพราะขาดรายได้จากการทำงาน ขาดคนดูแลครอบครัว นอกจากนี้ผู้ต้อง

สงสัยอาจถูกกั้นแกล้งจากพยานที่เคยถูกควบคุมตัวมาซักถามและได้รับเงินเยียวยาตามกฎหมายไปแล้วให้การพาดพิงถึงผู้ต้องสงสัยว่ามีส่วนร่วมในการกระทำผิดในคดีก่อการร้าย รวมตลอดถึงเจ้าหน้าที่ทหารตรวจยึดวัตถุพยาน อาวุธปืน โทรศัพท์ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และสิ่งของที่ใช้เป็นพยานในคดี อาจไม่มีความรู้ในการจัดเก็บเพียงพอ ทำให้ห่วงโซ่วัตถุพยานไม่คล้องจอง ไม่สามารถใช้เป็นพยานดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้

ส่วนปัญหาอุปสรรคของพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 คือ

1. ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานกรณีเชิญผู้ต้องสงสัยมาสอบสวนปากคำในชั้นซักถามตาม มาตรา 12 ให้มีอำนาจควบคุมตัวได้ไม่เกิน 7 วัน และต้องควบคุมตัวไว้ในสถานที่กำหนดซึ่งไม่ใช่ทัณฑสถานหรือเรือนจำทำให้ญาติไม่รู้ว่าผู้ต้องสงสัยถูกควบคุมตัวไปสถานที่ใดในหน่วยงานทหารหรือตำรวจ ประกอบกับญาติไม่มีรถโดยสารไปเยี่ยม บางครั้งเจ้าหน้าที่ก็ไม่ให้เยี่ยม อีกทั้งกรณีจำเป็นต้องควบคุมตัวต่อเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องต่อศาลขอขยายเวลาควบคุมตัวต่อไปได้อีกคราวละ 7 วัน แต่รวมระยะเวลาควบคุมตัวทั้งหมดต้องไม่เกิน 30 วัน เมื่อครบกำหนดแล้วหากจะควบคุมตัวต่อไปให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ผู้ต้องสงสัยไม่ได้รับความเป็นธรรมที่จะต้องถูกควบคุมตัวและกักตัว 3 ชั้น คือ ตามกฎอัยการศึก 7 วัน ตามพระราชกำหนดฯ 30 วัน และ ตาม ป.วิ อาญา อีก 84 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาอันยาวนานเกินไปหากไม่ได้รับการประกันตัว

2. การประกาศใช้พระราชกำหนดฯ เป็นสาเหตุทำให้ฝ่ายตรงข้ามใช้เป็นเครื่องมือในการโจมตีรัฐบาล ทำลายความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ต่อการสอบสวน

3. เป็นการยอมรับว่าสถานการณ์ก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรุนแรงอยู่ ซึ่งส่งผลกระทบในทางเศรษฐกิจ สังคม การลงทุน และการท่องเที่ยว

4. เป็นช่องทางเปิดโอกาสให้ผู้หลงผิดได้ให้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่แล้วปล่อยตัวไปภายหลังทำให้เกิดการหวาดระแวงซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้บุคคลที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาตาม ป.วิ อาญา สิทธิของบุคคลเหล่านั้นถูกจำกัดไม่สามารถพบญาติหรือทนายความได้ตามกฎหมาย ถูกจำกัดเวลาเยี่ยม มีการย้ายสถานที่เพื่อไม่ให้ญาติทราบถึงสถานที่ควบคุมตัว ถูกกีดกันจากการซักถามในชั้นควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษนี้ ทำให้การของผู้ต้องสงสัยในชั้นซักถามเป็นเพียงพยานบอกเล่ามีน้ำหนักน้อย ศาลบางท่านเห็นว่าคำให้การของผู้ต้องสงสัยดังกล่าวไม่มีคุณค่าเลยและไม่นำไปใช้ประกอบการพิจารณาคดี เนื่องจากเห็นว่าไม่มีการแจ้งสิทธิให้กับผู้ต้องสงสัยตาม ป.วิ อาญา ซึ่งรวมทั้งกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ซักถามนำ

ผู้ต้องสงสัยไปทำการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ศาลก็เห็นว่าเป็นพยานบอกเล่ามีน้ำหนักน้อย ไม่มีคุณค่าในการพิจารณาตัดสินโทษจำเลยได้ และการตรวจค้นซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ทหาร ซึ่งได้ทำการตรวจยึดได้พยานหลักฐานแล้ว ได้ให้เจ้าหน้าที่ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ทำการตรวจเก็บพยานหลักฐานและนำส่งพนักงานสอบสวนในภายหลัง เป็นการเก็บพยานหลักฐานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากไม่ใช่พนักงานสอบสวนเป็นผู้เก็บหรือได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ตรวจเก็บ ทำให้ศาลเห็นว่า การได้มาของพยานหลักฐานได้มาโดยไม่ชอบ ไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการลงโทษผู้กระทำผิดได้

ส่วนแนวทางแก้ไขนั้นจะต้องดำเนินการดังนี้ การสอบปากคำผู้ต้องสงสัยในชั้นซักถามตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ควรแจ้งให้ผู้ต้องสงสัยได้ทราบก่อนว่าถ้อยคำที่ผู้ต้องสงสัยได้ให้การกับพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีในชั้นพนักงานสอบสวนชั้นพนักงานอัยการ และชั้นศาลได้ และควรบันทึกภาพและบันทึกวิดีโอเอาไว้เป็นหลักฐานและวิดีโอสามารถนำไปเปิดให้ศาลตรวจดูและนำไปใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีได้ ควรกันผู้ต้องหาที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกระทำความผิดที่น้อยที่สุดเป็นพยานโดยปฏิบัติตามระเบียบ ตร. เพราะจะสามารถทำให้รู้รายละเอียดของการกระทำความผิดและผู้ที่มีส่วนร่วมกระทำความผิดและขบวนการก่อการร้ายได้ ควรคุ้มครองพยานตามระเบียบโดยประสานกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ยุติธรรม โดยตลอดพร้อมกับเบิกเงินให้กับพยานตามระเบียบสืบพยานล่วงหน้าตาม ป.วิ อาญา และควรดำเนินการให้เร็วที่สุด เพราะพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยหรือกลับคำให้การก็ได้ และประสานพนักงานอัยการคดีความมั่นคงในพื้นที่เพื่อขอคำแนะนำการสอบสวน โดยตลอดจนกว่าศาลจะพิพากษาคดีถึงที่สุด

พันตำรวจเอก วศิน จินตเสถียร ผู้กำกับการ (สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางปัจจุบันช่วยราชการ กลุ่มงานสอบสวน กองบังคับการสืบสวนสอบสวนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตำรวจภูธรภาค 9

กล่าวว่า ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีการก่อเหตุรุนแรงรูปของขบวนการหรือองค์กรอาชญากรรมซึ่งไม่ใช่อาชญากรรมปกติ มีการวางแผน สังการ ชักชวนให้ผู้หลงผิดเข้าร่วมขบวนการโดยใช้หลักศาสนาและการบิดเบือนประวัติศาสตร์ มีการฝึกฝนชุดปฏิบัติการ การจัดโครงสร้างองค์กรอย่างมีระบบ มีการศึกษาและพัฒนาวิธีการรูปแบบในการก่อเหตุ รวมถึงกระบวนการในทางกฎหมายใช้ในการต่อสู้คดีในชั้นการพิจารณาคดีของศาล ถึงแม้ว่าการสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดในปัจจุบันได้มีการพัฒนาด้านการใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ขึ้นมามากจนเป็นที่ยอมรับแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากกลุ่มผู้ก่อเหตุมีการศึกษาและเรียนรู้ในเรื่องการรวบรวม

พยานหลักฐานในการดำเนินคดี โดยรู้ว่าพยานหลักฐานใดที่ศาลรับฟังลงโทษได้ ส่วนหนึ่งมาจากพยานหลักฐานที่ได้จากที่เกิดเหตุซึ่งสามารถยืนยันตัวบุคคลได้ เช่น ลายนิ้วมือแฝง ดีเอ็นเอ เป็นต้น ผู้กระทำความผิดจึงใช้ความรอบคอบ ระมัดระวัง ที่จะไม่ให้มีร่องรอยพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ทราบตัวบุคคลทิ้งไว้ในที่เกิดเหตุ นอกจากนี้พยานบุคคลที่เห็นเหตุการณ์มักจะไม่นิยมให้การเนื่องจากเกรงว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัยแก่ตนเองและญาติพี่น้อง มีหลายคดีที่จะมาให้การแล้วถูกข่มขู่ ทำร้าย หรือทำให้เสียชีวิตจนไม่สามารถเดินทางมาเบิกความชั้นศาลได้ ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายแล้วก็ตามแต่ในความเป็นจริงมาตรการดังกล่าวยังไม่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนจนกล้าที่จะมาให้การได้โดยไม่เกรงกลัวอันตรายหรือมั่นใจได้ว่าเมื่อมาเป็นพยานแล้วจะปลอดภัย จึงจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน แต่ก็มีปัญหาอุปสรรคดังนี้

1. ประชาชนมีทัศนคติว่ากฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ เป็นเครื่องมือของทหารที่เข้ามาดำเนินการ ทำให้กระบวนการก่อนใช้ ป.วิ อาญา ชาวบ้านไม่เชื่อ ไม่วางใจ ไม่ให้ความร่วมมือ นอกจากนี้ยังมีการร้องเรียนเรื่องการซ้อม ทรมาน จากเจ้าหน้าที่ทหาร

2. การปิดล้อมตรวจค้น ไม่มีผู้นำชุมชนร่วมเป็นสักขีพยาน ชาวบ้านเกรงว่าจะมีการกลั่นแกล้ง และเจ้าหน้าที่ไม่ชี้แจงเหตุผลว่าสาเหตุที่ปิดล้อมตรวจค้นและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยนั้นเป็นเพราะสาเหตุใด

3. การเยี่ยมญาติไม่เป็นไปตามกำหนดไว้ กำหนดเวลาเยี่ยมไว้ครั้งละไม่เกิน 30 นาที ชาวบ้านร้องเรียนว่าเวลาที่ให้เยี่ยมจริงไม่ถึง

4. กลุ่มสิทธิมนุษยชน และ NGO ต่อด้านว่ากฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ เป็นกฎหมายที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

จากสภาพปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว จึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไข ดังนี้

1. จัดตั้งคณะพนักงานสอบสวนคดีความมั่นคง เพื่อรับผิดชอบคดีความมั่นคงเป็นการเฉพาะ เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง

2. การได้พยานหลักฐานมาประกอบคดี การค้น การตรวจยึด ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เรื่องห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน (chain of custody)

3. การจัดทำบันทึกการตรวจค้น ตรวจยึด บัญชียึดทรัพย์ของกลาง บัญชีทรัพย์สินของกลาง โดยมีเจ้าหน้าที่ที่ทำการตรวจค้น ตรวจยึด และบุคคลที่เกี่ยวข้องลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน

4. การปิดล้อม ตรวจค้น ตรวจยึด ควรมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหว (VDO) และภาพนิ่งไว้เป็นหลักฐานประกอบด้วย ในส่วนของภาพเคลื่อนไหวให้บันทึกไว้ในแผ่นดิสก์ เขียนรายละเอียดกำกับไว้แล้วติดสำนวน ส่วนภาพนิ่งให้คัดเอาเฉพาะที่สำคัญโดยให้ปรากฏเหตุการณ์ก่อน ระหว่าง

หลัง การปิดล้อม ตรวจค้น พร้อมทั้งบรรยายว่าเป็นภาพเหตุการณ์ใด ที่ไหน เมื่อใด วัตถุประสงค์ที่ตรวจยึดเป็นอะไร ใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือยึดได้จากการครอบครองของบุคคลใด ระหว่างการตรวจค้น ผู้ครอบครองได้ให้การเรื่องดังกล่าวอย่างไร

5. แนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพิเศษให้กับประชาชนทราบและเข้าใจเหตุผล

6. การให้ศาลใช้ดุลพินิจในการออกหมายจับ และควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยตามพระราชกำหนดฯ เป็นการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย

7. กระบวนการวิธีการซักถาม โดยมีผู้นำศาสนา บุคคลที่ไว้วางใจ ญาติพี่น้องเข้าร่วมฟังการซักถาม มีการบันทึกภาพและเสียงไว้เป็นหลักฐาน การซักถามต้องไม่มีการข่มขู่ หลอกลวง ทรมาณ ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ

8. การนำผู้ถูกควบคุมตัวที่ให้การรับสารภาพในชั้นซักถาม ไปนำชี้ที่เกิดเหตุ เพื่อตรวจค้นหาวัตถุพยานของกลาง โดยมีบุคคลที่ไว้วางใจ ญาติพี่น้อง ผู้นำศาสนา ร่วมเป็นสักขีพยานและบันทึกภาพเสียงระหว่างการปฏิบัติไว้เป็นหลักฐาน จัดทำบันทึกการตรวจค้น ตรวจยึด ให้ผู้เกี่ยวข้องลงชื่อ นำส่งพนักงานสอบสวนเพื่อส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ต่อไป

9. ยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องขอสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีตาม ป.วิ อาญา มาตรา 237 ทวิ เพื่อป้องกันพยานกลับใจ หรือ ถูกชักจูงจากฝ่ายตรงข้ามที่กีดกันผ่านทางครอบครัวของพยาน

10. กรณีพยานไม่ต้องการเผชิญหน้ากับจำเลยในชั้นศาล ให้ยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอสืบพยานที่ศาลอื่น เพื่อจะได้ไม่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลย หรืออาจใช้วิธีการสืบพยานทางไกลผ่านจอภาพแทน

พันตำรวจเอก สุทิน จิณะไชย ผู้กำกับการ(สอบสวน) กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรภาค 5 อดีตช่วยราชการเป็นพนักงานสอบสวนคดีความมั่นคงประจำศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนหน้า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ระหว่างปี พ.ศ.2559-2561

กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ กระบวนการสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐาน ในคดีความมั่นคงเป็นไปด้วยความยากลำบากและมีข้อจำกัด ผู้ก่อความไม่สงบมีการอำพราง ซ่อนเร้น ปกปิด ใบหน้า มีการสวมถุงมือป้องกันไม่ให้เหลือร่องรอยหรือพยานหลักฐานให้เชื่อมโยงถึงตัวคนร้ายได้ และผู้ก่อความไม่สงบได้มีการศึกษา และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หลบเลี่ยงกระบวนการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น กระบวนการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ และการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรม จะทำให้สามารถจับกุมปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบ และยับยั้งสถานการณ์ความไม่สงบ และทำให้สถิติการก่อเหตุลดลงในระดับหนึ่ง

เห็นว่า ในพื้นที่ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายพิเศษที่เป็นเครื่องมือให้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นการระงับยับยั้ง และป้องกันเหตุได้ทันทั่วทั้งที่ เนื่องจากคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ได้มีการกระทำเป็นขบวนการ และมีการปลุกระดมปลุกฝังแนวคิดเด็กและเยาวชนในทางที่ผิด และให้ต่อต้านอำนาจรัฐมาเป็นระยะเวลายาวนาน และตราบโคตที่ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายอื่นที่เป็นเครื่องมือให้เจ้าหน้าที่รัฐทำงานได้อย่างทันทั่วทั้งที่ในทำนองเดียวกันกับ พ.ร.บ. กฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พ.ร.ก. บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 รวมทั้งไม่มีมาตรการที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู แนวร่วมและผู้กระทำความผิดควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งการเจรจาพูดคุยสันติภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดการยอมรับทุกฝ่าย กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว ยังมีความจำเป็นต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าว ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องบังคับใช้เท่าที่จำเป็น และไม่เกินขอบเขตของกฎหมาย รวมทั้งต้องสร้างความรู้ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ถึงประโยชน์และความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ต้องบังคับใช้กฎหมายพิเศษให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการระงับ ยับยั้ง หรือแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อความสงบเรียบร้อยและคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชนในพื้นที่

การได้มาซึ่งพยานหลักฐานทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ต้องได้มาอย่างถูกต้องและชอบด้วยกฎหมาย

พยานบุคคลต้องมีพยานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น มีการบังคับ ชูเชื้อ หลอกลวง มีการจู่โจมหรือให้คำมั่นสัญญา

พยานเอกสารหรือพยานวัตถุต้องมีความต่อเนื่องการครอบครองรักษาวัตถุพยาน (Chain of Custody) อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่ายที่ทำงานในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องมีความรู้ความเข้าใจ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เกิดขึ้น โดยเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต้องมีการรักษาสถานที่เกิดเหตุ การปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุไม่ให้บุคคลอื่นที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ไปจับ หยิบวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ อันจะเป็นการทำลายหลักฐานในที่เกิดเหตุให้เสียคุณค่าทำให้ไม่สามารถตรวจพิสูจน์หลักฐานได้ และกระบวนการจัดเก็บพยานหลักฐานเพื่อส่งตรวจพิสูจน์ก็ต้องทำให้ถูกต้อง

พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ต้องมีการกระบวนการจัดเก็บและการตรวจพิสูจน์หลักฐานอย่างมีมาตรฐาน ด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส

อย่างไรก็ตาม กระบวนการสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐานในคดีความมั่นคงเป็นไปด้วยความยากลำบากและมีข้อจำกัดซึ่งได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1 และมีปัญหาอุปสรรคมากมาย เช่น

ปัญหา พยานบุคคลที่เห็นเหตุการณ์ ไม่กล้ามาให้การเป็นพยาน เนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพล คุกคาม ข่มขู่ จากกลุ่มกระบวนการ ผกร. อันจะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แนวทางแก้ไข ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของการให้การเป็นพยาน รวมทั้งสิทธิประโยชน์ของพยานและผู้เกี่ยวข้อง และขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่รัฐต้องสามารถให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินของพยาน ครอบครัวและบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 และเห็นว่ารัฐอาจจะต้องหามาตรการใหม่ๆ ออกมาเพื่อคุ้มครองพยานและบุคคลในครอบครัว เนื่องจากมาตรการที่ใช้อยู่ยังไม่ค่อยเหมาะสมและได้ผลเท่าที่ควร โดยมีการระดมความคิดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อแก้ไขระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อกฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครองพยานได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ปัญหา ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และใช้เทคนิคช่องทางของกฎหมายในการดำเนินการ เช่น ในขณะที่ผู้ต้องสงสัยถูกควบคุมตัวตามหมาย พ.ร.ก. เพื่อดำเนินการซักถาม และขณะที่ผู้ต้องสงสัยกำลังให้ความร่วมมือและให้การเป็นประโยชน์กับเจ้าหน้าที่โดยรับสารภาพว่าได้ร่วมก่อเหตุหลายคดีและให้การขัดทอดคนอื่น ก็จะมีกระบวนการเรียนสอนให้ผู้ต้องสงสัยกลับคำให้การเป็นปฏิเสศ และเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยื่นคำร้องขอต่อหมาย พ.ร.ก. ในครั้งๆ ต่อไป ก็จะมีการร่วมมือกับทนายความ ยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลอ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่บังคับ ขู่เข็ญ ทำร้ายร่างกายให้รับสารภาพ จนศาลได้สั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องสงสัย แล้วผู้ต้องสงสัยได้หลบหนีไป

แนวทางแก้ไข หลังจากที่เจ้าหน้าที่ได้รับตัวผู้ต้องสงสัยตามหมาย พ.ร.ก. มาควบคุมเพื่อซักถาม ซึ่งทางปฏิบัติที่ผ่านมาจะทำให้แพทย์ตรวจร่างกายของผู้ต้องสงสัยอยู่แล้ว แต่ควรทำเพิ่มเติมโดยก่อนยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ควบคุมตัวต่อ ต้องให้แพทย์ตรวจร่างกายของผู้ต้องสงสัย และยื่นเอกสารใบรับรองแพทย์ต่อศาลทุกครั้ง รวมทั้งในขณะที่ผู้ต้องสงสัยถูกซักถามต้องมีการบันทึกวิดีโอไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง และให้มีบุคคลอื่นที่สงสัยไว้วางใจเข้าฟังและร่วมลงชื่อเป็นพยานด้วย อันจะทำให้สามารถชี้แจงต่อศาลได้ หากมีการยื่นคำร้องคัดค้านดังกล่าว อีกทั้งจะทำให้รายงานผลการซักถามมีความน่าเชื่อถือและรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นให้มีน้ำหนักมั่นคงให้ศาลรับฟังลงโทษผู้กระทำความผิดได้

การรับฟังพยานหลักฐานของศาลในคดีความมั่นคง โดยคดีที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น แต่เกณฑ์การพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานยังคงใช้ในหลักเกณฑ์ตามปกติทั่วไปซึ่งใช้ระบบกล่าวหาควรจะต้องมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความมั่นคงมาใช้บังคับ และใช้ระบบไต่สวน

ซึ่งให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นได้ อย่างเช่นคดีการค้ำมนุษย์ ก็มีการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ ซึ่งใช้ระบบไต่สวน มาใช้บังคับ ทำให้สถานการณ์ในการค้ำมนุษย์ดีขึ้นเป็นลำดับ เป็นต้น

จากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ว่า กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457 และพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 มีความจำเป็นและสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไข ระงับ ยับยั้ง การก่อเหตุรุนแรง เหตุการณ์ร้าย หรือเหตุการณ์เกี่ยวกับความมั่นคง จึงได้ให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการตรวจค้น จับกุม คุมขัง และซักถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม ป้องกันและปราบปรามการเกิดสถานการณ์ความรุนแรงได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและอุปสรรคจากการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ไม่ได้เกิดจากตัวบทกฎหมาย แต่เกิดจากเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจพิเศษไม่โปร่งใส ใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือใช้อำนาจแสวงประโยชน์โดยมิชอบ โดยปราศจากการตรวจสอบ การควบคุม การใช้ดุลพินิจที่ดี เช่น เกิดการซ้อมทรมาน การสร้างพยานหลักฐานเท็จ ทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้เจ้าหน้าที่รัฐตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหารอาชีพ ทหารพราน ตำรวจตระเวนชายแดน มีองค์ความรู้ในเรื่องการเก็บและรวบรวมพยานหลักฐานน้อย ทำให้พยานหลักฐานปนเปื้อนซึ่งมีผลต่อการรับฟังพยานหลักฐาน

ส่วนแนวทางแก้ไขเพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ตามหลักกฎแห่งพยานที่ดีที่สุด (Best Evidence Rule) ซึ่งควรจะต้องดำเนินการ ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องใช้อำนาจพิเศษตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ ด้วยความโปร่งใส โดยจะต้องมีมาตรการควบคุม ตรวจสอบ และการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมก่อนใช้อำนาจพิเศษหรือหากไม่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าผู้ต้องสงสัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต้องรีบปล่อยตัวทันที
2. การใช้อำนาจพิเศษตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ จะต้องอิงกับปฎิญาญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มากที่สุด และจะต้องไม่ขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับด้วย เช่น การให้สิทธิผู้ต้องสงสัยเช่นเดียวกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา หรือ จัดให้มีทนายหรือผู้ที่ไว้วางใจร่วมฟังในชั้นซักถาม เป็นต้น
3. สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐานให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้การทำงานเป็นระบบและถูกต้องตามหลักสากล จะทำให้ได้พยานหลักฐานเมื่อส่งไปตรวจพิสูจน์ตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ จะเป็นพยานหลักฐานที่มีคุณค่าต่อการรับฟังพยานหลักฐานดียิ่งกว่าพยานบุคคล

4. สร้างจิตสำนึกให้กับเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับการใช้อำนาจภายในขอบเขตหรือการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมว่า เหตุการณ์ใดควรใช้กฎหมายพิเศษหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา เมื่อประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาแล้ว ก็จะทำให้ความร่วมมือในการชี้เบาะแสผู้กระทำผิดที่หลบหนี นำเรื่องราวรายนามหลักฐานต่างๆ และยอมมาให้การเป็นพยาน

แนวทางการใช้กฎหมายพิเศษในชั้นสอบสวน

ตำรวจผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนถือเป็นต้นธารและมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ จึงอาจกล่าวได้ว่า ตำรวจผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนถือเป็นตัวแทนสำคัญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการสอบสวนความผิดที่ถูกกล่าวหา จึงมีความจำเป็นจะต้องทำการสอบสวนด้วยความรู้ ความสามารถและมีหัวใจยุติธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการคือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม อันจะเป็นการสร้างเชื่อมั่น ศรัทธาและเป็นที่ยอมรับให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

แต่เนื่องจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสถานการณ์พิเศษและไม่ปกติ มีการกระทำความผิดอันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ามีคดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้น การจะใช้กฎหมายปกติหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานดังเช่นอาชญากรรมปกติจึงอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะคดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบการจัดการและโครงสร้างภายในองค์กร ชับซ้อน มีอิทธิพลและใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือและมีวิธีการปกปิดการกระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวางแผนมาอย่างดี มีการตัดตอนการกระทำความผิดโดยผู้ลงมือส่วนใหญ่เป็นลูกน้องระดับล่างมิให้โยงไปถึงตัวการที่แท้จริงได้

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องอาศัยกฎหมายพิเศษที่ประกาศใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 รวม 2 ฉบับ มาเป็นเครื่องมือเพิ่มเติมในการแสวงหาข้อเท็จจริงและ

รวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นดังกล่าว แต่ขั้นตอนในการใช้กฎหมายพิเศษนั้น จะต้องสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ ความเป็นธรรม เช่นเดียวกับกับกฎหมายปกติหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจไว้ ประกอบด้วยข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. ขั้นตอนการจับกุมและควบคุมตัวในสถานะผู้ต้องสงสัย

ขั้นตอนการจับกุมและควบคุมตัวเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่สำคัญและถือเป็นด่านแรกของกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐไว้ ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ โดยเริ่มจาก พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารสามารถกักตัวผู้ต้องสงสัยไว้ดำเนินการซักถามได้ไม่เกิน 7 วัน เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้น และหากมีพยานหลักฐานที่บ่งชี้ว่าผู้ต้องสงสัยมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่อทางราชการ ตามพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ก็ยังให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถร้องขออนุญาตต่อศาลจับกุมและควบคุมผู้ต้องสงสัยต่อไปได้อีกคราวละ 7 วัน รวมระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน

จะสังเกตเห็นว่าขั้นตอนการจับกุมและควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ มีระยะเวลาจนถึง 37 วัน โดยเป็นการปฏิบัติที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ทหารและพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่ใช่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่มีอำนาจจับกุมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถึงแม้ว่าตามพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 มาตรา 15 ได้บัญญัติให้การรับรองพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ตามพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยก็ตาม ดังนั้นจึงถือว่าขั้นตอนการจับกุมและควบคุมตัวของพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ หรือฝ่ายปกครองที่ได้รับมอบหมาย เป็นการใช้อำนาจที่เด็ดขาดมีลักษณะไม่โปร่งใส ส่อไปในทางใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือใช้อำนาจแสวงประโยชน์โดยมิชอบ เช่น การสร้างพยานหลักฐานที่ได้มาจากการข่มขู่ หลอกลวง การใช้กลอุบาย และสร้างพยานหลักฐานที่เป็นเท็จ โดยปราศจากการควบคุม ตรวจสอบ และการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม จนเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการ ได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่างๆ

ดังนั้น เพื่อให้การกักตัวและจับกุมและควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ของเจ้าหน้าที่ทหารและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีความชอบด้วยกฎหมายและเกิดความโปร่งใส ไม่ทำให้ผู้ต้องสงสัยตกอยู่ในสถานะที่ไม่อาจขัดแย้งได้และมีโอกาสแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อมาต่อสู้ทางคดีได้

อย่างเต็มที่จำเป็นจะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยเสมือนผู้ต้องถูกจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1.1.1 กำหนดแนวทางปฏิบัติของเจ้าพนักงาน

แจ้งให้ผู้ต้องสงสัยทราบว่าเขาต้องถูกกักตัว หรือจับกุมหรือควบคุมตัว แล้วสั่งให้ผู้ต้องสงสัยไปยังที่ทำการพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น

1.1.2 การแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิของผู้ต้องสงสัย

แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องสงสัยทราบ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ต้องสงสัยนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ และหากไม่เป็นการขัดขวางการจับกุมหรือควบคุมตัวจะอนุญาตให้ผู้ต้องสงสัยแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมก็ได้

1.1.3 หลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัย

เจ้าพนักงานผู้จับจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเหตุแห่งการจับให้ผู้ต้องสงสัยทราบพร้อมทั้งอ่านให้ฟังและมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ต้องสงสัยนั้น และให้เจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณีซึ่งเป็นผู้รับตัวแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องสงสัยทราบในโอกาสแรกว่าเขามีสิทธิดังต่อไปนี้ คือ พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นซักถาม ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย และให้ผู้ต้องสงสัยสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการกักตัวหรือจับกุมและควบคุมตัวและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรกที่มาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน

2. ขั้นตอนในกระบวนการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย

ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนต่อไปของการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ก็เช่นกัน การที่บุคคลใดตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยย่อมต้องมีสิทธิคิดว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาดังนั้นเจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณีก่อนจะทำการซักถามปากคำจะต้องดำเนินการให้เกิดความชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้

2.1 ก่อนเริ่มการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย ต้องสอบถามก่อนว่าต้องการทนายความหรือไม่ หากไม่มีต้องจัดหาทนายความให้

2.2 ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิในกระบวนการซักถามที่มีความรวดเร็ว ต่อเนื่อง เหมาะสม และเป็นธรรม โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องสงสัยสามารถแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ตนได้

2.3 ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเองได้ หรือมีสิทธิจะให้การหรือไม่ก็ได้

2.4 ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิให้ทนายความหรือบุคคลซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการซักถามปากคำตนได้

2.5 ในการซักถามปากคำห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณี กระทำการหรือจัดให้ทำการใดๆซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบเพื่อจูงใจให้ผู้ต้องสงสัยให้การใด ๆ ในเรื่องที่ต้องสงสัยนั้น

3. ขั้นตอนการตรวจค้นหาพยานหลักฐาน

หลังจากผ่านขั้นตอนในกระบวนการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัยแล้ว หากผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพและเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ประกอบกับมีเหตุผลและความจำเป็นจะต้องออกไปทำการตรวจค้นเพื่อหาร่องรอยพยานหลักฐานต่างๆเพิ่มเติมเพื่อนำมาประกอบคดีที่เกิดขึ้น ซึ่งการค้นตามที่กฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับให้อำนาจไว้เป็นการค้นที่ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย หากไปค้นพบพยานหลักฐานสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี อาจทำให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นเสียไปขัดต่อหลักความต่อเนื่องของการครอบครองวัตถุพยาน (Chain of Custody) หรือขัดต่อหลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ดังนั้นเพื่อให้การค้นดังกล่าวมีความถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรมมากที่สุด โดยจะต้องดำเนินการดังนี้

3.1 ก่อนที่เจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณีจะเข้าทำการตรวจค้นบุคคลหรือที่ร โหลฐาน จะต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่จะไปทำการตรวจค้นเข้าร่วมทุกครั้ง

3.2 หากการตรวจค้นเกิดจากคำรับสารภาพของผู้ถูกซักถาม จะต้องนำตัวผู้ถูกซักถามไปชี้จุดประกอบคำซักถาม หรืออาจมีทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมการตรวจค้นด้วยทุกครั้ง

3.3 หากการตรวจค้นพบพยานหลักฐานต่างๆจะต้องห่อหรือบรรจุหีบห่อดีตราไว้ หรือให้ทำเครื่องหมายไว้เป็นสำคัญ โดยให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ทำการตรวจค้นลงลายมือชื่อไว้เป็นพยานด้วย

3.4 ให้เจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณี ต้องรีบส่งบันทึก บัญชีพร้อมด้วยพยานหลักฐานที่ค้นพบ ให้กับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในเหตุต้องสงสัยดังกล่าว ในโอกาสแรกที่จะกระทำได้

4. ขั้นตอนการปล่อยชั่วคราว

ขั้นตอนนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง เนื่องจากอำนาจการกักตัว การจับกุม และควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ รวมระยะเวลาจนถึง 37 วัน ทำให้บุคคลซึ่งตกอยู่ใน

สถานะผู้ต้องสงสัยอยู่ในสถานะที่ไม่อาจขัดขืนได้ตั้งแต่เริ่มก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลเพราะอาจเข้าหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยในคดีอาญาได้ ประกอบกับกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ได้เปิดช่องทางให้ผู้ต้องสงสัยสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ ทำให้ได้รับความเดือดร้อนและเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากเกินไปโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องสงสัยออกไปแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อันขัดต่อหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีและหลักความชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวที่ให้ความสำคัญ “การปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการคุมขังเป็นข้อยกเว้น” เหมือนอย่างสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ได้รับการคุ้มครองและรับรองไว้แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้ นายโสภณ ทิพย์บำรุง รองอธิบดีอัยการ ภาค 9 ให้ความเห็นว่า หากใช้มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวจะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องสงสัยกลับไปก่อเหตุได้อีก ซึ่งจะขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ที่ต้องการควบคุม ระวัง ยับยั้ง เหตุร้ายหรือเหตุความมั่นคงให้ยุติโดยเร็ว ซึ่งการใช้มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวดังกล่าวไม่ใช่ทางแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง แต่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง คือ การใช้กระบวนการยุติธรรมที่ไม่ไปกลั่นแกล้ง รังแก จนเสียความเป็นธรรมต่างหาก

ดังนั้น หากจะมีมาตรการผ่อนคลายเป็นการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายพิเศษมีความถูกต้อง ความโปร่งใส และเป็นธรรม จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องสงสัยสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ ดังนี้

4.1 ในชั้นการกักตัว 7 วัน ตามพ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ.2457 สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวจากเจ้าหน้าที่ทหารที่ทำการควบคุมตัว

4.2 ในชั้นจับกุมและควบคุมตัวคราวละ 7 วัน รวมระยะเวลาไม่เกิน 30 วันตาม พ.ร.ก. บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวจากศาลที่อนุญาตให้จับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

สรุปหากต้องอาศัยกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับนี้เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนนอกจากที่กฎหมายปกติหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจไว้ ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีและหลักปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ เป็นธรรม เพื่อให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นมีความถูกต้อง สมบูรณ์และมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ในชั้นการพิจารณาคดีชั้นศาลต่อไป

แนวทางการสังคดีของพนักงานอัยการ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 248 วรรค 2 ได้บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสังคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็วเที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้อื้อเป็นคำสั่งทางปกครอง” ประกอบกับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แบ่งแยกการดำเนินคดีอาญาออกเป็นสองขั้นตอนคือการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานได้แบ่งแยกการสอบสวนและการฟ้องร้องหรือพิจารณาสังคดีออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยพนักงานสอบสวนทำหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนตาม มาตรา 130 –142 และพนักงานอัยการทำหน้าที่รับผิดชอบการฟ้องร้องหรือพิจารณาสังคดีตาม มาตรา 140 – 147 ทำให้เกิดระบบการตรวจสอบถ่วงดุลกันถึงความชอบด้วยกฎหมายในชั้นเจ้าพนักงานด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น หากตำรวจผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนได้อาศัยกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับเป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาในคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีและปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ ความเป็นธรรม พนักงานอัยการก็ชอบที่จะดำเนินการ ดังนี้

1. หากพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานที่เกิดจากขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษ มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ในชั้นศาล ให้มีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหา เพื่อพิจารณาคดีในชั้นศาลต่อไป

2. หากพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานที่เกิดจากขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษ ที่ขัดต่อหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ ความเป็นธรรม และไม่มีคุณค่าเชิงพิสูจน์ในชั้นศาล ให้พิจารณาสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และปล่อยตัวผู้ต้องหาทันที เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา ให้เกิดขึ้นกับประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากเป็นคดีความมั่นคงซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ตามพ.ร.บ.องค์กรอัยการและพนักงานอัยการ มาตรา 21 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสังคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่ใช่ประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อ

ผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) ก็ได้

แนวทางการการรับฟังพยานในชั้นศาล

เนื่องจากคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความยุ่งยากต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งที่เป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือ พยานบุคคล ด้วยปัจจัยหลายด้านทั้งสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ การเดินทางผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ หรือแม้แต่การต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่ดีเพื่อป้องกันการวางแผนลวงเพื่อให้เจ้าหน้าที่เดินทางเข้าที่เกิดเหตุแล้ววางระเบิดซ้ำ ทำให้การเดินทางเข้าที่เกิดเหตุมีความล่าช้าจนพยานหลักฐานต่างๆอาจสูญหายหรือเปลี่ยนสภาพไป ประกอบกับกลุ่มก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบจัดการและโครงสร้างภายในองค์กร ซับซ้อน มีอิทธิพลและใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือและมีวิธีการปกปิดการกระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวางแผนมาอย่างดี มีการตัดตอนการกระทำความผิดโดยผู้ลงมือส่วนใหญ่เป็นลูกน้องระดับล่างมิให้โยงไปถึงตัวการที่แท้จริงได้

ดังนั้น เมื่อเกิดคดีความมั่นคงขึ้นและได้อาศัยกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลแล้ว ศาลชอบที่จะรับฟังพยานหลักฐานในทางที่เป็นคุณและเกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อควบคุม ระวัง ยับยั้ง สถานการณ์ความรุนแรงให้ยุติโดยเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 ซึ่งได้บัญญัติว่า

“ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดี โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

1. คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
2. พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี
3. ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ
4. ผู้ที่กระทำการ โดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น ได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด”

สรุปแนวทางการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการสอบสวนโดยตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน หรือขั้นตอนการสั่งคดีโดยพนักงานอัยการ จะต้องคัดกรองเฉพาะพยานหลักฐานที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ ในชั้นศาลเท่านั้น และจะต้องระมัดระวังในการใช้อำนาจพิเศษตามกฎหมายที่ให้ไว้ให้เกิดความสมดุล (Balance) ระหว่างอำนาจในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษกับหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยจะต้องไม่โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากนัก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างแท้จริง คือ การอำนวยความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเท่าเทียมกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ

ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นการพิจารณาคดีโดยศาลเป็นอำนาจที่ไม่อาจก้าวล่วงได้ แต่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุความขัดแย้งเกิดจากอุดมการณ์และชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันและสะสมความขัดแย้งมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 200 ปีมาแล้ว โดยในห้วงเวลาที่ผ่านมามีฝ่ายต่างใช้ความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญหาแต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จและยังไม่อาจชนะจิตใจประชาชนคนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปได้ เพราะสถานการณ์ความรุนแรงยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงมีจำเป็นจะต้องอาศัยกลไกชั้นการพิจารณาคดีของศาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีเท่านั้น เพื่อให้ประชาชนมองเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นที่พึงสุดท้ายได้อย่างแท้จริง

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องกฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาลงขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษให้สามารถคัดกรองและได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ชั้นศาล ดังนี้

สรุป

นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์กลุ่มคนร้ายไม่ต่ำกว่า 50 คน บุกเข้าปล้นอาวุธปืนที่กองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยลักษณะการกระทำผิดของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติหรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ามีคดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้น การจะใช้กฎหมายปกติหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานดังเช่นอาชญากรรมปกติจึงอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะคดีความมั่นคงในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบการจัดการและโครงสร้างภายในองค์กร ซับซ้อน มีอิทธิพลและใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือและมีวิธีการปกปิดการกระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวางแผนมาอย่างดี มีการตัดตอนการกระทำผิดโดยผู้ลงมือส่วนใหญ่เป็นลูกน้องระดับล่างมิให้โยงไปถึงตัวการที่แท้จริงได้

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องอาศัยกฎหมายพิเศษที่ประกาศใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 รวม 2 ฉบับ มาเป็นเครื่องมือเพิ่มเติมในการแสวงหาข้อเท็จจริง

และรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้น แต่ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจไว้จากการศึกษาพบปัญหาและอุปสรรคการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 4 ขั้นตอนซึ่งเกี่ยวข้องกับการสอบสวน คดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ การจับกุมและควบคุมตัวในสถานะผู้ต้องสงสัย การซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย การตรวจค้น และการปล่อยชั่วคราว ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย ไม่สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีและปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ ความเป็นธรรม ส่งผลให้การได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่างๆ ไม่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ชั้นศาลได้ และเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ศาลพิจารณาพิพากษายกฟ้อง

ข้อเสนอแนะ

1. เชนนโยบาย

เนื่องจากคดีความมั่นคงในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะการกระทำ ความผิดที่มีระบบการจัดการและโครงสร้างภายในองค์กร ซับซ้อน มีอิทธิพลและใช้ความรุนแรง เป็นเครื่องมือและมีวิธีการปกปิดการกระทำ ความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวางแผนมาเป็นอย่างดี มีการตัดตอนการกระทำ ความผิดโดยผู้ลงมือส่วนใหญ่เป็นลูกน้องระดับล่างมิให้สาวไปถึงตัวการที่แท้จริง จึงเป็นการยุ่งยากที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานมาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จึงเป็นสาเหตุทำให้คดีความมั่นคงส่วนใหญ่ศาลมักจะพิจารณาพิพากษายกฟ้องจำเลย อันจะเป็นการส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันได้

ดังนั้น จึงสมควรแยกการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับคดีความมั่นคงออกจากฐาน ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แล้วนำมาบัญญัติไว้เป็นพระราชบัญญัติต่างหาก ซึ่งอาจจะต้องมีการแก้ไขตัวบทที่กำหนดองค์ประกอบความผิดให้มีความชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งแยกวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการในการต่อต้านและป้องกันการกระทำ ความผิด และกำหนดมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เจริญปฏิบัติ

ปรับปรุงแนวทางการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 4 ขั้นตอน อันได้แก่ การจับกุมและควบคุมตัวในสถานะผู้ต้องสงสัย การซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย การตรวจค้น รวมตลอดถึงหากมีมาตรการปล่อยชั่วคราว จะต้องสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ ความเป็นธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเท่าเทียมกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประเทศชาติเป็นสำคัญ รายละเอียดปรากฏตามบทสรุปท้ายบทที่ 4

3. การวิจัยครั้งต่อไป

สมควรศึกษาวิจัยในเรื่องระบบการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมเกี่ยวกับคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2556

คณิต ฅ นคร. ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : สะท้อนทิศทางพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย.
กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2552.

คณิต ฅ นคร. รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2549.

คะนิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา
และเอกสารการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2546.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.
2540. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. ทฤษฎีการพึ่งพากันกับสังคมเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย : ปัญหาแนวทางแก้ไข และแนวโน้ม
กฎหมายในอนาคต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.

วารสารและหนังสือพิมพ์

คณิต ฅ นคร. “คุณธรรมทางกฎหมายด้านการใช้กฎหมายอาญา”, วารสารอัยการ. ปีที่ 3 (ฉบับที่ 25),
2523. หน้า 18.

หลวงอรรถโกวิทวที. “พนักงานอัยการจะถอนฟ้องคดีอาญาได้ในกรณีอย่างไร”. อัยการนิเทศ.
เล่มที่ 37. (ฉบับที่ 1-4). หน้า 137-139.

กฎหมาย

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 4

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85/1

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (1)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 และมาตรา 142

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457 มาตรา 4

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 4

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 75

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 172

อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 15

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

จันทร์จิรา เอี่ยมมยุรา, “วิสาหกิจชุมชน (รัฐวิสาหกิจ) ในกฎหมายไทย : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงวิเคราะห์ข้อความคิด”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529 หน้า 33-36. อ้างในคู่มือ ยมจินดา, “บทวิเคราะห์ว่า ด้วยกฎหมายการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

เชวง ไทยยิ่ง. “อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินกับสิทธิมนุษยชน : ศึกษาในกรณีพระราชบัญญัติว่า ด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน วัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชน ยุคต่าง ๆ, หน้า 40. อ้างใน เชวง ไทยยิ่ง, “อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินกับสิทธิมนุษยชน : ศึกษาในกรณีพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

เมลิสา ดุลยมาส. “สิทธิของผู้ต้องสงสัยตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 : ศึกษากรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. วิทยานิพนธ์, นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

Art. 1 LoiInstituantunetatd'urgence 1995. อ้างใน เชวง ไทยยิ่ง. “อำนาจรัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินกับสิทธิมนุษยชน : ศึกษาในกรณีพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“การรับฟังหลักฐานในคดีอาญา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.stoy.ae.th>lan> Upload File., 2017.

“คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.sci.ubu.ae.th., 2561.

ภาษาต่างประเทศ

Jaime Orea. Human Rights in State of Emergency in International Law. (Oxford, Clarendon Press, 1992). Pp.221-222

Herbert L. Packer, "Two Models of the criminal Process" University of Pennsylvania Law Review Vol 113 No 1 pp.1.68 (November 1964)

Edward S. Cowin. Constitution and What it Means Today by Corwin. (Princeton University Press, 1978). p.388

ภาคผนวก

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** : พลตำรวจตรี พัฒนวุธ อังคะนาวิน
- วัน เดือน ปีเกิด** : 13 เมษายน 2505
- การศึกษา** : ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (ตร.)
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ รุ่นที่ 37 และ นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยทักษิณ
: ปริญญาโท นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประวัติการทำงาน**
- โดยย่อ** : รองสารวัตรสืบสวนสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี
: สารวัตรสืบสวน สถานีตำรวจภูธรหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
: รองผู้กำกับการ (ป้องกันปราบปราม) สถานีตำรวจภูธรสุโขทัย-ลก
จังหวัดนครราชสีมา
: ผู้กำกับการ 2 กองบังคับการอำนวยการ ตำรวจภูธรภาค 9
: รองผู้บังคับการอำนวยการ กองบังคับการอำนวยการ
ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้
: ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครราชสีมา
: รองผู้บัญชาการ ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ตำแหน่งปัจจุบัน** : รองผู้บัญชาการตำรวจภูธร ภาค 9

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเมือง

เรื่อง กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้วิจัย พลตำรวจตรี พัฒนวุธ อังคะนาวิณ   หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60
ตำแหน่ง รองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 9

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์กลุ่มคนร้ายไม่ต่ำกว่า 50 คน บุกเข้าปล้นอาวุธปืนที่กองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา อันได้แก่ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภोजะนะ และอำเภอนาทวี ยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยจะทวีความรุนแรงมากขึ้นอยู่กับปัจจัยเร่งในแต่ละช่วงเวลา อาทิเช่น วันสำคัญในเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในกระบวนการพูดคุยสันติภาพ หรือการก่อเหตุเพื่อตอบโต้จากการปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่อาจวางมาตรการ เพื่อสกัดกั้น หรือควบคุมไม่ให้เด็กรุ่นใหม่เข้าสู่กระบวนการของกลุ่มก่อเหตุรุนแรงได้อย่างเป็นรูปธรรมเพียงพอ

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกำหนดอยู่ในนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2558 – 2564 ตามข้อเสนอแนะของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบใช้เป็นกรอบทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติในฐานะหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย มีอำนาจหน้าที่ป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทหน้าที่ของตำรวจผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นจะต้องสามารถแสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิดหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชน อันจะเป็นการส่งผลให้สถานการณ์ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวโน้มดีขึ้นตามลำดับต่อไป

แต่เนื่องจากลักษณะการกระทำผิดของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นคดีความมั่นคงในบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความยุ่งยากต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ทั้งที่เป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ด้วยปัจจัยหลายด้านทั้งสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ การเดินทางผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ หรือแม้แต่การต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่ดีเพื่อป้องกันการวางแผนล่วงหน้าเพื่อให้เจ้าหน้าที่เดินทางเข้าที่เกิดเหตุแล้ววางระเบิดซ้ำ ทำให้การเดินทางเข้าที่เกิดเหตุมีความล่าช้าจนพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจสูญหายหรือเปลี่ยนสภาพไป ประกอบกับกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบจัดการและโครงสร้างภายในองค์กร ซับซ้อน มีอิทธิพลและใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือและมีวิธีการปกปิดการกระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวางแผนมาอย่างดี มีการตัดตอนการกระทำผิดโดยผู้ลงมือส่วนใหญ่เป็นลูกน้องระดับล่างมิให้โยงไปถึงตัวการที่แท้จริงได้

จากลักษณะคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นดังกล่าว หากตำรวจผู้ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนใช้กฎหมายปกติ หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจจะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายพิเศษรวม 2 ฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 มาเป็นเครื่องมือเพิ่มเติมในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานให้เกิดความสมบูรณ์ และเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีมากที่สุด ถึงแม้ว่าในการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นศาลจะมีคุณค่าเชิงพิสูจน์น้อยก็ตาม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งโจทย์วิจัยไว้ว่ากฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การนำกฎหมายพิเศษมาปรับใช้ต่อการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นจะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร เพียงใด และจะมีแนวทางใดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยคาดหมายว่าผลการวิจัยที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ทำให้ได้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้กฎหมายพิเศษกับการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจในคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหากการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นไปตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาเฉพาะการใช้กฎหมายพิเศษสำหรับการสอบสวนคดีความมั่นคง มาใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้น
2. ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษา เฉพาะคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ภาคใต้
3. ขอบเขตระยะเวลา ผู้วิจัยจะทำการศึกษาระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความชัดเจน และความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการใช้วิธีดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 วิธี คือ
  - 1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 5 คน
  - 1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้จากการรวบรวมข้อมูลจาก ระเบียบ กฎหมาย เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมดังกล่าวข้างต้น นำมาวิเคราะห์เนื้อหาปัญหาและอุปสรรคในการใช้กฎหมายพิเศษ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ผลการวิจัย

พบว่า บุคคลที่ตกอยู่ในสถานะผู้ต้องสงสัยตามกฎหมายพิเศษทั้ง 2 ฉบับ มีสิทธิที่ด้อยกว่าหรือเสียเปรียบบุคคลที่ตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยตามกฎหมายพิเศษทั้ง 4 ขั้นตอน อันได้แก่ การจับกุมและควบคุมตัวในสถานะผู้ต้องสงสัย การซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย การตรวจค้น และการปล่อยชั่วคราว จึงขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย และหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ขั้นตอนการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าว สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีและปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรม จึงเห็นควรปรับปรุงแนวทางการการใช้กฎหมายพิเศษ ดังนี้

1. เงินโยบาย

สมควรแยกการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีความมั่นคงออกจากฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แล้วนำมาบัญญัติไว้เป็นพระราชบัญญัติต่างหาก ซึ่งอาจจะต้องมีการแก้ไขตัวบทที่กำหนดองค์ประกอบความผิดให้มีความชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งแยกวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการในการต่อต้านและป้องกันการกระทำผิด และกำหนดมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เจริญปฏิบัติ

ปรับปรุงแนวทางการใช้กฎหมายพิเศษทั้ง 4 ขั้นตอน ให้สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี และปรัชญาการสอบสวน 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และ ความเป็นธรรม ดังนี้

2.1 การจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

2.1.1 กำหนดแนวทางการปฏิบัติของเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรค 1

2.1.2 การแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิของผู้ต้องสงสัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรค 2

2.1.3 หลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84

2.2 การซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย จะต้องสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134-135 ดังนี้

2.2.1 ก่อนเริ่มการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย ต้องสอบถามก่อนว่าต้องการทนายความหรือไม่ หากไม่มีต้องจัดหาทนายความให้

2.2.2 ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิในกระบวนการซักถามที่มีความรวดเร็ว ต่อเนื่อง เหมาะสม และเป็นธรรม โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องสงสัยสามารถแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ แก่ตนได้

2.2.3 ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองได้ หรือมีสิทธิ จะให้การหรือไม่ก็ได้

2.2.4 ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิให้ทนายความหรือบุคคลซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการ ซักถามปากคำตนได้

2.2.5 ในการซักถามปากคำห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ แล้วแต่กรณี กระทบการหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมานใช้ กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบเพื่อจูงใจให้ผู้ต้องสงสัยให้การใด ๆ ในเรื่องที่ต้องสงสัยนั้น

2.3 ขั้นตอนการตรวจค้น จะต้องสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาว่าด้วยการตรวจค้น ดังนี้

2.3.1 ก่อนที่เจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณีจะเข้าทำการ ตรวจค้นบุคคลหรือที่ร โหฐาน จะต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่จะไปทำการตรวจค้น เข้าร่วมทุกครั้ง

2.3.2 หากการตรวจค้นเกิดจากคำรับสารภาพของผู้ถูกซักถาม จะต้องนำตัว ผู้ถูกซักถามไปชี้จุดประกอบคำซักถาม หรืออาจมีทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมการ ตรวจค้นด้วยทุกครั้ง

2.3.3 หากการตรวจค้นพบพยานหลักฐานต่างๆจะต้องห่อหรือบรรจุหีบห่อ ตีตราไว้หรือให้ทำเครื่องหมายไว้เป็นสำคัญ โดยให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ทำการตรวจค้น ลงลายมือชื่อไว้เป็นพยานด้วย

2.3.4 ให้เจ้าหน้าที่ทหารหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณี ต้องรีบส่งบันทึก บัญชี พร้อมด้วยพยานหลักฐานที่ค้นพบ ให้กับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในเหตุต้องสงสัย ดังกล่าว ในโอกาสแรกที่จะกระทำได้

2.4 การปล่อยชั่วคราว จะต้องสอดคล้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 29 และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ซึ่งได้ วางหลักสำคัญไว้ว่า “การปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการคุมขังเป็นข้อยกเว้น” ดังนี้

2.4.1 ในชั้นการกักตัว 7 วัน ตามพ.ร.บ.กฏอัยการศึก พ.ศ.2457 สามารถยื่นคำ ร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวจากเจ้าหน้าที่ทหารที่ทำการควบคุมตัว

2.4.2 ในชั้นจับกุมและควบคุมตัวคราวละ 7 วัน รวมระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน ตาม พ.ร.ก. บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว จากศาลที่อนุญาตให้จับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

3. การวิจัยครั้งต่อไป

สมควรศึกษาวิจัยในเรื่องระบบการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมเกี่ยวกับคดีความมั่นคง ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้